

Motivaties, netwerken en toekomstplannen van Bulgaarse nieuwkomers in Waterschei/Genk: Een kwalitatieve studie ter verbetering van de lokale governance van migratie

**Onderzoeker
Ivelina Balabanova**

**Begeleider
PROF. DR. Patrizia Zandoni**

November 2024

Reference: 2024/002

COLOFON

Motivaties, netwerken en toekomstplannen van Bulgaarse nieuwkomers in Waterschei/Genk: Een kwalitatieve studie ter verbetering van de lokale governance van migratie

Onderzoeker: Ivelina Balabanova

Begeleider: Prof. Dr. Patrizia Zanoni

HASSELT UNIVERSITY

Martelarenlaan 42,
3500 Hasselt, België

Datum van publicatie: November, 2024

**In opdracht van
Stad Genk**

**Gesubsidieerd door de
Vlaamse Overheid**

**Met de steun van
SAAMO**

Inhoud

Voorwoord	5
Executive summary	6
1 Inleiding	11
2 Literatuuroverzicht	13
2.1 Bulgaarse migratie	13
2.2 Migratiemotieven	17
2.3 De rol van netwerken	19
2.4 Terugkeer- en liquid migratie	24
3 Methodologie	26
3.1 Steekproefstrategie	26
3.2 Socio-demografisch profiel	27
3.3. Procedures voor dataverzameling	31
4 De casus	35
4.1 Beleid van stad Genk	37
4.2 Huisvesting	38
4.3 Domiciliëring	40
4.4 Tewerkstelling	41
4.5 Gezondheid en welzijn	42
4.6 Onderwijs	43
4.7 Integratie en sociale cohesie	44
5 Resultaten	47
5.1 Migratiemotieven	48
5.2 De rol van netwerken	54
5.3 Toekomstplannen	74
6 Conclusies, aanbevelingen en acties	82
6.1 Conclusies	82
6.2 Aanbevelingen en acties	83
Referenties	96

Lijst van figuren en tabellen

Figuur 1: Bulgarije netto internationale migratie 2007-2019	15
Figuur 2: Gemiddeld salaris België - Bulgarije 2023	17
Figuur 3: Kaart Waterschei	35
Figuur 4: Bulgaarse bevolking in Genk 2010-2023	36
Figuur 5: Werkgelegenheidssectoren onder de geïnterviewden	62
Tabel 1: Geslachtsverdeling van de steekproef	27
Tabel 2: Leeftijdsverdeling van de steekproef	28
Tabel 3: Etniciteit van de steekproef	28
Tabel 4: Onderwijsniveaus van de steekproef	29
Tabel 5: Gezinssamenstelling van de steekproef	29
Tabel 6: Aantal kinderen van de geïnterviewden	30
Tabel 7: Eerste migratie naar België van de steekproef	30
Tabel 8: Domicilie van de steekproef	31

Voorwoord

Voor u ligt het rapport "*Motivaties, netwerken en toekomstplannen van Bulgaarse nieuwkomers in Waterschei/Genk: Een kwalitatieve studie ter verbetering van de lokale governance van migratie*", tot stand gekomen dankzij de waardevolle bijdrage van vele individuen en organisaties.

Wij willen onze dank uitspreken aan de Bulgaarse migranten die hun persoonlijk migratietraject en hun ervaringen met ons hebben gedeeld, alsook aan de leden van de Bulgaarse gemeenschap in Waterschei die ons ondersteuning gegeven hebben in de uitvoering van dit onderzoek.

We zijn ook dankbaar voor de kennis en ervaringen die de vertegenwoordigers van de verschillende afdelingen van Stad Genk en de leden van de betrokken middenveldorganisaties met ons hebben gedeeld. Deze informatie is essentieel geweest om de de narratieven van de Bulgaarse gemeenschap te kunnen contextualiseren en de relatie tussen migranten en verschillende instituties beter te begrijpen.

Tot slot willen we onze speciale dank uitspreken aan de stuurgroep van het Wijkverbeteringscontract Waterschei, die voorafgaand aan het onderzoek achtergrondkennis heeft gedeeld, alsook aan de kerngroep. Haar leden hebben het onderzoek in alle fases ondersteund en telkens waardevolle, constructieve feedback gegeven om tot een beter resultaat te komen. We vertrouwen erop dat dit rapport een helder en accuraat beeld schetst van de onderzochte thema's, waarbij wij vanzelfsprekend de volledige verantwoordelijkheid voor de inhoud dragen.

Executive summary

Dit rapport geeft de resultaten weer van een onderzoek naar de motivaties, sociale netwerken en toekomstige plannen van Bulgaarse migranten in de wijk van Waterschei in Genk, België. Het onderzoek werd tussen juni 2023 en november 2024 uitgevoerd, met het doel om het stadsbestuur te informeren en de lokale governance van deze migratie te verbeteren.

Sinds de toetreding van Bulgarije tot de Europese Unie in 2007 is de Bulgaarse migratie naar Genk opmerkelijk toegenomen, met een duidelijke stijging na het opheffen van de beperkingen in 2014. Deze instroom heeft bijgedragen aan de superdiversiteit van Genk, een stad die historisch gevormd is door migratie en bekend staat om haar multiculturele bevolking. In 2024 telt Genk 893 geregistreerde inwoners van Bulgaarse nationaliteit. Veel blijven echter ongeregistreerd, wat een uitdaging vormt voor het bestuur en de lokale instituties. Waterschei, een wijk met hoge armoede- en werkloosheidscijfers en een diverse bevolking, is een belangrijke plek geworden voor Bulgaarse migranten. Dit rapport onderzoekt hun migratie-ervaringen en de uitdagingen waarmee zij worden geconfronteerd op het gebied van, onder andere, huisvesting, tewerkstelling, domiciliëring, gezondheidszorg en onderwijs.

Methodologie van het onderzoek

Het onderzoek maakte gebruik van een kwalitatieve aanpak, waarbij diepgaande, semi-gestructureerde interviews zijn afgenomen met 45 Bulgaarse migranten. Daarnaast werden 12 interviews afgenomen met vertegenwoordigers van Stad Genk en middenveldorganisaties. Om de interviewdata te contextualiseren, werd ze aangevuld met observatienota's en foto's van rondleidingen in Waterschei, interne documentanalyses, geanonimiseerde statistische gegevens en participerende observatie tijdens vergaderingen.

De Bulgaarse respondenten zijn voor 53% vrouwen en 47% mannen. Ze tellen Roma Bulgaren (49%), Bulgaren met Turkse achtergrond (42%) en een kleiner percentage Slavische Bulgaren (9%). Het opleidingsniveau is over het algemeen laag: 16% heeft alleen basisonderwijs gevolgd, 35% heeft het lager onderwijs afgerond, en 40% heeft het middelbaar onderwijs voltooid. De meeste Bulgaarse migranten wonen met hun gezinnen in Waterschei, en 38% heeft minderjarige kinderen die bij hen in België verblijven. Dit profiel sluit aan bij de waarnemingen van Stad Genk over de algemene kenmerken van Bulgaarse migranten in Waterschei.

Motivaties om te migreren

Uit de interviews blijkt dat economische, familiale en persoonlijke factoren een rol spelen bij de motivatie van Bulgaarse migranten om naar Genk te komen. Economische redenen zijn de belangrijkste drijfveren voor migratie: veel respondenten noemen hoge werkloosheid, preciaire arbeidsomstandigheden en lage lonen in Bulgarije als belangrijke pushfactoren. Vooral onder de Roma respondenten was de werkloosheid, met velen die nog nooit een job hadden gehad in Bulgarije. De Turks-Bulgaren hadden daarentegen meestal werk, hoewel het vaak om laagbetaalde jobs ging die niet voldoende waren om hun gezinnen te onderhouden. Daarnaast wordt migratie bij veel Bulgaren beïnvloed door de bestaande migratiecultuur. Migratie is namelijk over de jaren heen een algemeen geaccepteerde praktijk geworden om de levensvooruitzichten te verbeteren.

Ook familie beïnvloedt het migratieproces. De beslissing om te migreren wordt vaak gezamenlijk met familieleden genomen. Veel migranten willen hun familie in Bulgarije financieel steunen of migreren samen met andere gezinsleden. Persoonlijke eigenschappen, zoals avontuurlijk ingesteld zijn en het vermogen om zich het leven elders te kunnen voorstellen, spelen ook een rol bij de migratiebeslissing. Deze houding beïnvloedt de keuze om te migreren ondanks de onzekerheden en mogelijke moeilijkheden. Veel Bulgaarse migranten nemen spontaan de beslissing om te vertrekken, zonder veel voorbereiding of onderzoek. Ze vertrouwen op de steun van hun sociale netwerken op de bestemming, wat zich weerspiegelt in hun grote afhankelijkheid van deze netwerken voor informatie en ondersteuning bij aankomst in België.

Sociale netwerken en migratie

Sociale netwerken spelen een cruciale rol bij de beslissing van Bulgaarse migranten om voor Genk als woonplaats te kiezen. Deze netwerken kunnen worden onderverdeeld in sterke netwerken, bestaande uit nauwe en verre familie, en zwakke netwerken, waaronder vrienden, buren en kennissen. Het grootste sociale netwerk in Waterschei komt uit Ruse, een provincie in het zuidoosten van Bulgarije, met veel geïnterviewden afkomstig uit dezelfde dorpen. Respondenten met sterke netwerken vertrouwden op familie en vrienden voor initiële huisvesting en verwijzingen naar werk. Zwakke netwerken hebben ook een grote invloed op de migratietrajecten. Hoewel deze banden minder vertrouwen bieden dan sterke netwerken, leveren ze belangrijke informatie en ondersteuning. Enkele migranten meldde dat ze in Genk aankwamen met hulp van Bulgaarse minibuschauffeurs, die aanvankelijk diensten boden tegen betaling. Hoewel sociale netwerken essentieel voor migranten zijn, kunnen ze tegelijk migranten naar slechte leefomstandigheden en precaire tewerkstelling leiden.

De etnische enclave-netwerken van Bulgaarse migranten in Waterschei, met name onder Turks sprekende Roma en Bulgaren met een Turkse achtergrond, zijn nauw verbonden met de lokale Turkse gemeenschap. Deze etnische netwerken zijn van groot belang voor het vinden van werk en huisvesting. Ze spelen verder een sleutelrol bij het ondersteunen van migranten om het leven in België te navigeren, inclusief registratie bij het gemeentehuis, medische afspraken en administratieve aspecten. Hoewel deze etnische enclaves belangrijke steun bieden, kunnen ze migranten ook blootstellen aan ondermaatse leefomstandigheden en precaire werkgelegenheid, wat kan leiden tot afhankelijkheid en een verhoogde kwetsbaarheid.

Sociale netwerken hebben zowel directe als indirecte invloed op verschillende domeinen van het leven van Bulgaarse migranten, zoals huisvesting, tewerkstelling, domiciliëring, gezondheid en onderwijs.

Huisvesting

De huisvestingsomstandigheden van Bulgaarse migranten in Waterschei worden gekenmerkt door grote uitdagingen met betrekking tot de woonkwaliteit. Gebouwd tijdens de mijnperiode zijn veel van de woningen in Waterschei verouderd en voldoen niet aan de moderne woonstandaarden. De controles van de dienst Wonen hebben gevallen van slechte leefomstandigheden aan het licht gebracht, waaronder verouderde faciliteiten, schimmel, slechte isolatie en overbevolking. Bulgaarse migranten hebben vaak moeite met het vinden van geschikte huisvesting vanwege de hoge vraag en beperkte beschikbaarheid, waarbij traditionele methoden zoals advertenties vaak niet effectief blijken te zijn. Etnische netwerken spelen een belangrijke rol bij huisvesting, aangezien veel Bulgaarse migranten huren van

verhuurders van Turkse afkomst, die de meerderheid van de verhuurders in Waterschei uitmaken.

Er worden gevallen van huisjesmelkerij waargenomen onder Bulgaarse migranten in Waterschei, volgens vertegenwoordigers van Stad Genk en middenveldorganisaties. Verhuurders vragen buitensporig hoge huren voor slecht onderhouden woningen, die soms zelfs gepland zijn voor sloop. Migrantten geven ook aan dat ze in slechte woningen verblijven terwijl ze standaard marktprijzen betalen. Daarnaast zijn er gevallen waarin het huren van een bed in een gedeelde kamer resulteert in een zeer hoge totale huurprijs voor de hele kamer. Dit probleem wordt verergerd door het ontbreken van formele huurovereenkomsten, vooral voor degenen die kamers huren, en de afhankelijkheid van contante betalingen, wat huurders blootstelt aan uitbuiting zonder juridische bescherming. Ondanks deze uitdagingen zijn er Bulgaarse migranten die erin zijn geslaagd 'normale' huisvesting te verkrijgen, sommigen door proactieve inspanningen, zoals het zelf renoveren van hun woonruimtes.

Werkgelegenheid

Bulgaarse migranten in Genk zijn actief in diverse sectoren, met landbouw als de meest prominente, gevolgd door huishoudelijk werk, fabriekswerk, de bouw, transport en logistiek. Veel migranten vinden werk via verwijzingen uit hun sociale netwerken en worden vaak in dienst genomen door mensen uit lokale gemeenschappen met een Turkse achtergrond. De tewerkstelling van Bulgaarse migranten kenmerkt zich door een mix van formele, informele en hybride werkstructuren, gesitueerd in twee landen: België en Nederland. Een groot aantal geïnterviewden heeft gewerkt of werkt momenteel in Nederland, waar uitzendbureaus een belangrijke rol spelen bij de werving. Migrantten die via uitzendbureaus zijn aangesteld, ervaren vaak problemen zoals achteraf gewijzigde contracten, onvoldoende werkplekverzekering, ingehouden vakantiegeld en een gebrek aan compensatie voor werk op feestdagen of in het weekend. Bovendien zijn sommige migranten afhankelijk van hun werkgevers voor zowel werk als huisvesting, wat hun afhankelijkheid en kwetsbaarheid vergroot.

Onder de migranten die in België werken, heeft de meerderheid formele banen — vaak na een periode van tewerkstelling in Nederland — terwijl een klein deel van de respondenten betrokken blijft bij hybride of informele werkstructuren. Er is een grote aanwezigheid van "schijnzelfstandigheid" onder Bulgaarse migranten in Genk, waarbij zij als zelfstandige zijn geregistreerd maar werken onder werkomstandigheden die vergelijkbaar zijn met die van gewone werknemers. Hun werkgever betaalt hun sociale bijdragen in plaats van zichzelf en er zijn gevallen waarin migranten aanzienlijke sociale zekerheidsschulden moeten aflossen, omdat 'werkgevers' hun beloftes niet nakomen. Het gebrek aan kennis over rechten en verplichtingen, samen met taalbarrières en een tekort aan vakbekwaamheid, maakt het voor Bulgaarse migranten moeilijker om betere arbeidsomstandigheden te vinden.

Domiciliëring

In Waterschei zijn veel Bulgaarse migranten nog niet geregistreerd bij de gemeente. Volgens schattingen van Stad Genk zou het aantal niet geregistreerde Bulgaarse inwoners tussen de 300 en 500 liggen. Europese en Belgische wetgeving vereist dat migranten uit de EU zich binnen drie maanden na aankomst inschrijven. Deze registratie is belangrijk voor gemeenten om openbare diensten efficiënt te beheren en de integratie van migranten in de lokale gemeenschap te bevorderen. Veel Bulgaarse migranten gaven tijdens de interviews aan uitdagingen te ondervinden bij het inschrijvingsproces, vaak door specifieke vereisten die zij niet konden vervullen.

Bijna de helft van de geïnterviewden die wel geregistreerd zijn, meldde dat het jaren duurde voordat zij zich konden inschrijven. Een veelvoorkomend obstakel is de weigering van verhuurders om migranten hun adres voor registratie te laten gebruiken, vaak omdat de woningen niet geschikt zijn voor bewoning of al te veel geregistreerde bewoners hebben. Daarnaast ondervonden migranten, vooral degenen die informeel of tijdelijk via uitzendbureaus in Nederland werkten, obstakels bij het aantonen van bewijs van financiële middelen aan de gemeente. Sommige deelnemers gaven toe domicilie bewust te vermijden vanwege zorgen over administratieve verantwoordelijkheden en mogelijke belastingverplichtingen.

Gezondheidszorg

Bulgaarse migranten in Genk voldoen vaak niet aan de wettelijke vereisten om toegang te krijgen tot sociale zekerheidsrechten, waaronder gezondheidszorg. Deze uitdaging komt veel voor bij degenen die niet geregistreerd zijn, informeel werken, of in hybride werkstructuren werkzaam zijn. Veel geïnterviewden uitten zorgen en vermoedens over uitzendbureaus in Nederland die hun sociale bijdragen, inclusief de ziektekostenverzekering, niet betalen. In België hebben niet geregistreerde migranten geen toegang tot essentiële diensten zoals gezondheidszorg en zijn zij vaak afhankelijk van noodhulp, wat kostbaar kan zijn. Om deze kosten te vermijden, keren velen terug naar Bulgarije voor medische zorg. Hoewel er een EU-systeem bestaat voor de overdracht van sociale zekerheidsrechten, gaven slechts enkele migranten aan hiervan op de hoogte te zijn en velen zijn niet bekend met hoe het Belgische systeem functioneert of hun verplichtingen om deze rechten te verkrijgen.

Onderwijs

Bulgaarse migranten in Waterschei ondervinden verschillende uitdagingen met betrekking tot het onderwijs van hun kinderen, voornamelijk door taalbarrières, een gebrek aan kennis over het Belgische onderwijssysteem en moeilijkheden in de communicatie tussen ouders en leraren. Lokale scholen in Waterschei, samen met vertegenwoordigers van Stad Genk, hebben regelmatige afwezigheden geïdentificeerd als een groot uitdagingen, vooral onder Roma-Bulgaarse kinderen. Er zijn ook bezorgdheden dat sommige kinderen van niet-geregistreerde migranten mogelijk niet op school zijn ingeschreven en dat de leerplicht voor hen niet van toepassing is. Stad Genk heeft opgemerkt dat de trage administratieve reactie op schoolverzuim interventie belemmert en het risico van schooluitval vergroot. Dankzij het Wijkverbeteringscontract en de gerichte ondersteuning van Bulgaarse gezinnen zijn er aanzienlijke verbeteringen in de schoolaanwezigheid op scholen in Waterschei waargenomen in het afgelopen jaar.

Toekomstige plannen

Bulgaarse migranten in Waterschei kunnen worden onderverdeeld in drie groepen op basis van hun toekomstige plannen: de migranten die van plan zijn om op lange termijn in België te blijven, de migranten die terug willen keren naar Bulgarije en de migranten die onzeker zijn over hun toekomst. Migrantengroepen die van plan zijn om in België te blijven, zijn vaak geregistreerd en hebben meestal kinderen bij zich. Voor deze personen biedt vestigen in België een kans op een beter leven en stabiliteit voor hun kinderen. Daarentegen worden degenen die onzeker zijn over hun plannen vaak geconfronteerd met werkonzekerheid en seizoensgebonden werk.

Het concept van 'liquide migratie' is relevant voor de ervaringen van Bulgaarse migranten in Genk, aangezien velen eerder in verschillende Europese landen hebben gewoond voordat ze naar Genk migreerden. Dit weerspiegelt hun voortdurende zoektocht naar betere economische kansen en mobiliteit binnen de EU. Dit

migratiepatroon omvat vaak circulaire bewegingen, waarbij sommige respondenten aanvankelijk voor korte periodes naar Genk kwamen. Uit interviews blijkt dat hoewel sommige migranten na verloop van tijd minder mobiel zijn geworden, vooral degenen die een reguliere baan hebben gevonden. Anderen blijven deelnemen aan grensoverschrijdende mobiliteit. Ondanks hun uiteenlopende intenties delen alle Bulgaarse migranten een gemeenschappelijke wens voor gezondheid voor henzelf en hun gezinnen en het bereiken van een stabiel en waardig leven, of dit nu in België, Bulgarije of elders is.

Aanbevelingen

De beleidsaanbevelingen in dit rapport zijn gericht op het aanpakken van de belangrijkste uitdagingen waarmee Bulgaarse migranten in Waterschei worden geconfronteerd. Deze aanbevelingen zijn bedoeld om beleidsmakers, belanghebbenden en gemeenschapsleiders te voorzien van richtlijnen om de integratie en het welzijn van de migrantengemeenschap te verbeteren. De voorgestelde acties benadrukken het belang van een samenhangende en geïntegreerde benadering, omdat de uitdagingen voor migranten vaak meerdere domeinen bestrijken, zoals huisvesting, werkgelegenheid, onderwijs, domiciliëring, gezondheidszorg en sociale cohesie. Effectieve migratie governance vereist daarom samenwerkingsinspanningen tussen lokale, nationale, grensoverschrijdende en intra-Europese autoriteiten.

1. Inleiding

Dit rapport geeft de resultaten weer van een uitgebreide studie naar de Bulgaarse migratie naar de wijk Waterschei in Genk, uitgevoerd tussen juni 2023 en november 2024. De studie maakt deel uit van het Wijkverbeteringscontract getiteld "Instroom van Bulgaarse arbeidsmigranten noopt Genk tot nieuwe en versterkte aanpak in Waterschei" (2022-2025). Wijkverbeteringscontracten, gefinancierd door de Vlaamse overheid, streven ernaar de levenskwaliteit en het sociale welzijn in verschillende wijken in België te verbeteren door socio-economische problemen aan te pakken en sterke gemeenschappen te bevorderen (Vlaanderen, z.d.).

De migratie van Bulgaren naar Genk maakt deel uit van het grotere fenomeen van toenemende intra-Europese migratie. De Europese Unie bevordert intra-Europese mobiliteit binnen een geïntegreerde arbeidsmarkt, waardoor Europese burgers vrij kunnen verhuizen naar regio's waar zij toegang hebben tot werk. Hoewel Bulgaren al sinds het begin van de twintigste eeuw naar West-Europa migreren, is hun aantal aanzienlijk toegenomen na de toetreding van Bulgarije tot de Europese Unie in 2007. Het opheffen van arbeidsbeperkingen in 2014 heeft vervolgens geleid tot een grote toename van arbeidsmigranten in heel West-Europa (Garrote-Sanchez et al., 2021).

Hoewel migratie voornamelijk wordt gereguleerd door EU-, nationale en supranationale wetgeving, spelen lokale gemeenten een cruciale rol in de ondersteuning en de integratie van migranten. Dit is met name belangrijk gezien de diverse profielen van de migranten en het circulaire en tijdelijke karakter van intra-Europese mobiliteit (van Ostaijen & Scholten, 2018). Deze kenmerken brengen nieuwe uitdagingen met zich mee voor gemeenten zoals Genk, die een lange geschiedenis heeft van migratie en ervaring met beleidsmaatregelen met betrekking tot migranten en etnische minderheden.

Waterschei is een buurt in Genk met een rijke geschiedenis en een diverse gemeenschap. De wijk scoort hoog op armoede-indicatoren, zoals een hoog aantal mensen dat sociale bijstand ontvangt, geboorten in kansarme gezinnen, hoge werkloosheidscijfers en een hoge bevolkingsdichtheid (Genk in cijfers, 2023). De komst van Bulgaarse migranten naar Waterschei heeft lokale bestuurs- en ondersteuningssystemen verder belast. De Bulgaarse bevolking in Genk is de laatste jaren aanzienlijk gegroeid, tot 893 geregistreerde inwoners in 2024 (Burgerzaken, 2024). Dit is echter een onderschatting van het werkelijke aantal, omdat veel Bulgaren niet officieel geregistreerd zijn in Genk. Hoewel sommige Bulgaarse migranten succesvol hun weg vinden in België, ervaren velen tal van uitdagingen zoals zwakke posities op de arbeids- en woningmarkt, gebrek aan toegang tot gezondheidszorg, obstakels met betrekking tot domiciliëring en problemen aangaande het onderwijs van hun kinderen.

Deze studie heeft als doel wetenschappelijke inzichten te verschaffen in de Bulgaarse gemeenschap die in Waterschei woont, met als doel effectief en samenhangend beleid te ontwikkelen voor de integratie van migranten op gemeentelijk en buurtniveau. Op dit moment is openbaar beschikbare informatie over de Bulgaarse migranten in Vlaanderen zeer beperkt, vaak verouderd, gebaseerd op gegevens uit andere Belgische steden (Tomova, 2013) en/of anekdotisch. Een artikel van VRT getiteld "Gent draaischijf voor sociale uitbuiting van Bulgaren," gepubliceerd op 5 juni 2023, belicht een georganiseerd netwerk dat Bulgaarse migranten uitbuit in Gent (VRT, 2023), wat bezorgdheid wekt over vergelijkbare situaties in andere Belgische steden.

De studie heeft tot doel de volgende aspecten te onderzoeken: 1) het profiel van Bulgaarse migranten in Waterschei en hun motieven voor migratie; 2) de structuur en rol van netwerken binnen de Bulgaarse gemeenschap en 3) de toekomstplannen van de Bulgaarse migranten in Waterschei.

Dit rapport is verdeeld in vijf hoofdstukken. Eerst wordt de relevante wetenschappelijke literatuur over thema's zoals demografie, motieven, netwerken en terugkeermigratie met betrekking tot Bulgaarse migranten besproken. Vervolgens worden de onderzoeksmethodologie, het sociaal-demografisch profiel van de steekproef en de procedures beschreven. Het casushoofdstuk beschrijft de uitdagingen van Bulgaarse migranten in Waterschei en de diverse beleidsmaatregelen van Stad Genk met betrekking tot intra-Europese migratie. Daarna worden de resultaten van de interviews gepresenteerd, gericht op de drie hoofddoelen: de migratiemotieven, de rol van netwerken en de toekomstplannen van Bulgaarse migranten in Waterschei. Het rapport sluit af met conclusies en beleidsaanbevelingen voor Stad Genk, gebaseerd op de inzichten uit het onderzoek.

2. Literatuuroverzicht

Dit hoofdstuk biedt een overzicht van de relevante wetenschappelijke literatuur over de Bulgaarse migratie, met de nadruk op de demografie van de Bulgaarse bevolking, motieven voor hun migratie, de rol van netwerken, en de perspectieven op terugkeermigratie en liquid migratie.

2.1. Bulgaarse migratie

De Bulgaarse diaspora is aanwezig in meer dan 70 landen wereldwijd. Bulgaarse burgers die buiten de Republiek Bulgarije wonen, vertonen diversiteit qua etnische afkomst, taal en religieuze geloven. Dit gedeelte biedt een samenvatting van de migratiegolven van Bulgaren sinds het begin van de twintigste eeuw en bespreekt de demografische kenmerken van de Bulgaarse bevolking.

Migratiegolven van Bulgaren sinds 1900

Gegevens uit het begin van de twintigste eeuw tonen aan dat Bulgarije een lange migratiegeschiedenis heeft. De deelname van Bulgarije aan internationale oorlogen tussen 1912 en 1945 leidde tot territoriale en economische verliezen, wat een negatieve invloed had op de economie (Hristov, 2015). In deze periode nam de arbeidsmobiliteit toe als gevolg van economische factoren. Veel ongeschoolde arbeiders verlieten Bulgarije permanent en vormden het begin van een Bulgaarse diaspora in het Westen (Manolova, 2018). In de periode tussen het einde van de Tweede Wereldoorlog en de val van de Berlijnse Muur (1946 en 1989) was de migratie van Bulgaren beperkt onder het socialistische regime. Toch vond mobiliteit nog steeds plaats, voornamelijk gedreven door politieke factoren. Bulgaarse arbeiders werden ingezet voor bouwprojecten in socialistische landen en de Arabische wereld. Bovendien bevorderen bilaterale overeenkomsten met geallieerde socialistische landen educatieve uitwisselingen, studentenmigratie en toerisme (Manolova, 2018).

De val van het socialistische regime en daaropvolgende economische recessies in de jaren 1990-2000 leidden tot een aanzienlijke toename van migratie uit Bulgarije, met permanente aard (Bogdanov & Rangelova, 2010). Naar schatting hebben ongeveer één miljoen mensen in die periode het land verlaten (Lesenski et al., 2008). In 2001 werd het Bulgaren toegestaan om zonder visum voor maximaal drie maanden naar landen in de Schengenzone te reizen. In die tijd trokken Bulgaarse migranten voornamelijk naar landen in Zuid-Europa, waaronder Spanje, Griekenland en Italië (Markova, 2009).

Vóór de toetreding van Bulgarije tot de EU in 2007 was er sprake van een periode van economische stabiliteit en een afname van het netto-migratiesaldo in het land (Garrote-Sanchez et al., 2021). Er vond een significante verschuiving plaats van migratie die permanent van aard was naar migratie die meer tijdelijk en seizoensgebonden was. Het EU-lidmaatschap maakte het voor Bulgaren mogelijk om diensten aan te bieden als zelfstandigen in andere EU-lidstaten. Onderzoek geeft echter aan dat een groot aantal Bulgaarse migranten die aanvankelijk legaal de verschillende landen binnenkwamen, uiteindelijk ongedocumenteerde werknemers werden in sectoren zoals bouw, schoonmaak en landbouw (Markova, 2009).

De economische crisis van 2008 leidde tot een verandering in migratiepatronen. Aangezien Zuid-Europese landen zwaar getroffen werden, verschoof de migratie naar

West-Europa (Garrote-Sanchez et al., 2021). Tegen 2013 bereikte de economische crisis in Bulgarije zijn hoogtepunt, waarbij meer dan de helft van de bevolking een hoog risico op armoede liep. Deze periode viel samen met het opheffen van de arbeidsmarktbeperkingen voor Bulgaarse burgers in de EU in 2014, wat leidde tot een grote golf van Bulgaarse migranten naar de EU.

Volgens Krasteva, de directeur van Eurostat, wonen ongeveer 900.000 Bulgaren in verschillende Europese landen (European Data Journalism, 2019). De grootste Bulgaarse diaspora is in Duitsland te vinden, waar ongeveer 430.000 Bulgaren wonen, gevolgd door Spanje met 117.000 migranten (Statista, 2023). Bovendien zijn er grote Bulgaarse migrantengemeenschappen in het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en Italië. Over de jaren heen is het aantal Bulgaarse migranten in België toegenomen. In 2014 waren er naar schatting 25.000 Bulgaren, en tegen 2023 was dit aantal bijna verdubbeld tot 48.500 (Statista, 2023). De grootste Bulgaarse gemeenschap bevindt zich in Gent.

Demografie van de Bulgaarse bevolking

Volgens gegevens van het Nationaal Statistisch Instituut (NSI) telde Bulgarije in 2021 ongeveer 6,5 miljoen inwoners, wat één miljoen minder is dan bij de vorige volkstelling in 2011 (NSI, 2021). Bulgarije heeft de grootste bevolkingsafname (-7,0‰) ervaren onder de EU27-landen, samen met het hoogste sterftecijfer van 15,5‰ (NSI, 2020). De bevolking van Bulgarije omvat drie belangrijke etnolinguïstische groepen: etnische (Slavische) Bulgaren, die 85,7% van de bevolking uitmaken; Turks-Bulgaren, die 8,5% vertegenwoordigen; en Roma-Bulgaren, die ongeveer 5% uitmaken (NSI, 2023). De meerderheid van de Bulgaren, ongeveer 85%, behoort tot de christelijk-orthodoxe kerk (NSI, 2020). Onder Turks-Bulgaren is de islam de dominante religie, terwijl onder de Roma-bevolking diverse religieuze overtuigingen voorkomen, waaronder islam, orthodox christendom en protestantisme.

Tijdens de socialistische periode in Bulgarije voerde de regering beleid uit om de assimilatie van Turks-Bulgaren af te dwingen. Deze maatregelen omvatten beperkingen op religieuze praktijken, het veranderen van Turkse namen in Slavische namen en een openbaar verbod op het gebruik van de Turkse taal in Bulgarije. Deze ontwikkelingen leidden tot een massale uittocht van Turks-Bulgaren uit Bulgarije (World History Commons, z.d.), waarbij velen hun Bulgaarse staatsburgerschap verloren. Met de val van het socialisme konden alle assimilatiemaatregelen worden teruggedraaid. Na de toetreding van Bulgarije tot de Europese Unie was er sprake van terugkeermigratie en een toename van het herstel van het Bulgaarse staatsburgerschap van Turkse Bulgaren. Dit proces verliep echter moeizaam, met talrijke gevallen waarin individuen een officiële naam in Turkije hadden en een andere officiële naam in Bulgarije, wat heeft geleid tot administratieve uitdagingen die uitgebreid zijn belicht in de Bulgaarse media.

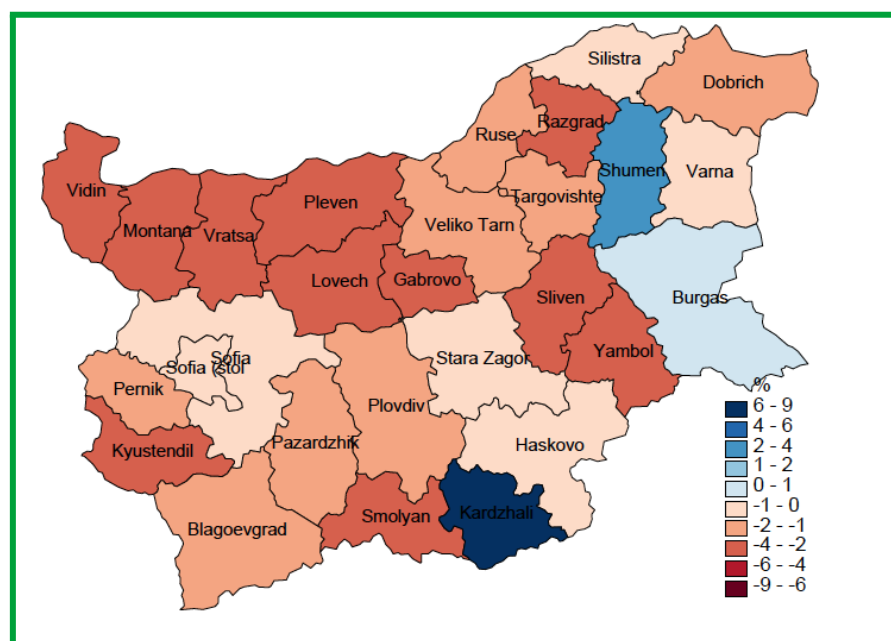
Binnen de Roma etnische groep bestaan er vele verschillende subgroepen, waarvan de voornaamste de Bulgaarse Roma en Turkse Roma zijn, die verschillen qua cultuur en levensstijl. Dit rapport maakt geen onderscheid tussen de diverse subgroepen van Roma; in plaats daarvan worden zij collectief aangeduid als Bulgaarse Roma. In het resultatengedeelte zijn verduidelijkingen toegevoegd, waar nodig, om onderscheid te maken op basis van hun taalkundige achtergrond met betrekking tot het spreken van het Turks. De term "Bulgaars" wordt gebruikt wanneer de gehele Bulgaarse bevolking wordt besproken, inclusief individuen van Turkse- en Roma-afkomst.

Roma staan bekend om hun traditionele nomadische levenswijze en mobiliteit maar niet alle Roma-subgroepen in Bulgarije hebben deze levensstijl behouden. In de jaren

1950 vaardigde de Raad van Ministers van Bulgarije een decreet uit, waarin verplichte sedentarisatie en vestiging op een vast adres werd opgelegd (Slavkova, 2008). Inspanningen gericht op de bevordering van de integratie van Roma in Bulgarije hebben beperkte vooruitgang gezien, ondanks de uitvoering van de Nationale Roma Strategie (2012-2020), gebaseerd op eerdere initiatieven zoals het "Raamwerkprogramma voor Gelijke Integratie van Roma in de Bulgaarse samenleving" (1999) en het "Decennium van Roma-inclusie" (2005-2015) (Integro Association, 2017). Volgens critici heeft het ontbreken van gericht beleid voor Roma in Bulgarije de vooruitgang belemmerd, en zowel overheidsinstellingen als maatschappelijke organisaties hebben nagelaten stappen te zetten voor hun integratie.

Het Bulgaars is een Zuid-Slavische taal die het Cyrillische alfabet gebruikt en is de enige officiële taal in Bulgarije. Turks is de op één na meest gebruikte taal, gesproken door ongeveer 9,2% van de bevolking (NSI, 2020), voornamelijk door Turks-Bulgaren. Het is een dialect (Rumelian, Balkans) van het Ottomaans Turks en verschilt licht van de officiële taal in het moderne Turkije. De meerderheid van de Roma spreekt Romani, hun moedertaal, en de meesten spreken ook Turks en Bulgaars.

Wat betreft de bevolkingsverdeling zijn Turkse Bulgaren voornamelijk geconcentreerd in het noordoosten en zuidoosten van het land, in regio's dicht bij de grens met Turkije (NSI, 2020). De Roma-Bulgaren zijn breder verspreid over het land. Roma vormen de meerderheid binnen de regio Kardzjali, waar ze 56% van de bevolking uitmaken en hebben een relatieve meerderheid in de regio Razgrad, met 50,02% van de bevolking (NSI, 2012). In Noordwest-Bulgarije, beschouwd als een van de armste en snelst krimpende regio's van Bulgarije, is er een grote concentratie van de Roma-bevolking. Een kaart van Bulgarije die het percentage internationale migratie per regio aangeeft, wordt weergegeven in Figuur 1. Zoals te zien is, is het percentage niet gelijkmatig verdeeld over het land. Het noordelijke deel van Bulgarije, grenzend aan Roemenië, en vooral het noordoosten van Bulgarije, vertoonden de hoogste migratie. Regio's rond de hoofdstad Sofia en gebieden nabij de Zwarte Zee, waaronder de steden Varna, Shumen en Burgas, hadden daarentegen de laagste migratie.

Figuur 1: Netto internationale migratie 2007-2019 (% van de bevolking in 2006) (Garrote-Sanchez et al., 2021)

Kyustendil, een gemeente gelegen in het zuidwesten van Bulgarije, bekend om zijn grote Roma-bevolking, werd het onderwerp van een onderzoek uitgevoerd door Kazakov et al. (2023). Dit onderzoek richtte zich specifiek op de stedelijke ontwikkeling en infrastructuur van de Roma Ghetto Urban Settlements (GUSs) in Kyustendil, waar ongeveer 70% van de gebouwen zonder de vereiste vergunningen werd gebouwd. Deze gesegregeerde wijken kenmerken zich door slechte huisvesting, overbevolking en een gebrek aan essentiële voorzieningen zoals rioleringssystemen. Onvoldoende huisvesting wordt ook geassocieerd met problemen in elektriciteits- en watervoorziening, waarbij veel huishoudens niet beschikken over toereikende sanitaire voorzieningen zoals badkamers en toiletten. Het onderzoek benadrukte dat ongeveer 20% van de Roma-bewoners in de GUS-wijken eerder in het buitenland had gewerkt. Bij hun terugkeer kozen velen ervoor om huizen buiten de GUS-wijken te kopen, wat wordt gezien als een strategie om segregatie te verminderen.

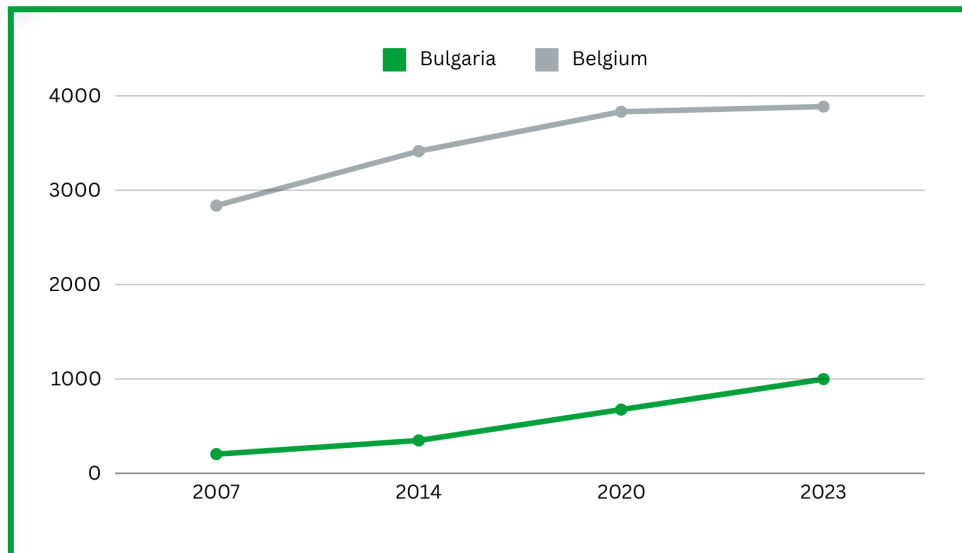
Onderwijs

In Bulgarije heeft één op de drie mensen, oftewel 33% van de bevolking, een universitair diploma (Europese Commissie, 2021). Vroegtijdig schoolverlaten blijft een uitdaging, met name binnen Roma-gemeenschappen, waar ongeveer 18% analfabeet is en slechts 10% secundair onderwijs heeft afgerond (Bulgarian Partners, z.d.). Om de aanwezigheid op scholen te bevorderen, schort de Bulgaarse overheid de kinderbijslag op van ouders waarvan de kinderen niet naar school gaan. Volgens Kazakov et al. (2023) proberen sommige Roma-ouders hun kinderen in te schrijven op scholen waar de aanwezigheid niet strikt wordt gecontroleerd. De voornaamste reden waarom Roma-kinderen oorspronkelijk niet naar school gingen, was het gebrek aan motivatie van ouders om hen naar school te sturen. Echter, in recente jaren stoppen veel Roma-kinderen met school omdat ze samen met hun ouders migreren. Als ze terugkeren naar Bulgarije, kunnen ze niet de benodigde documenten overleggen om hun onderwijs in het Bulgaarse schoolstelsel erkend te krijgen (Kazakov et al., 2023). Hierdoor zijn deze kinderen verplicht om lagere klassen te volgen, maar ze schamen zich om met jongere kinderen te studeren en stoppen vervolgens met school.

Tewerkstelling

In 2023 bedroeg het werkloosheidspercentage in Bulgarije 4,3%, wat wijst op een sterke toename van de tewerkstelling. In 2003 was dit percentage 15%, waarna het daalde tot 13% in 2013, om vervolgens in 2021 uit te komen op 4,6% (NSI, 2023). Er zijn echter regionale verschillen, en sommige gebieden in Bulgarije kampen nog steeds met werkloosheidspercentages van 15% of hoger, vooral die met een grote Roma-bevolking. De werkgelegenheidsgraad binnen de Roma-gemeenschap is in de loop der jaren verbeterd. In 2011 was slechts 19% van de Roma in Bulgarije werkzaam, terwijl dit percentage in 2019 was gestegen naar 45% (MediaPool, 2022). Desondanks blijft arbeidsmarktdiscriminatie tegen Roma een uitdaging, waarbij veel werkgevers terughoudend zijn om Roma-kandidaten aan te nemen, behalve voor laagwaardige en slecht betaalde posities (Kazakov et al., 2023).

De loonkloof tussen Bulgarije en andere EU-landen blijft groot. Figuur 2 vergelijkt de gemiddelde bruto lonen in euro tussen Bulgarije en België van 2007 tot 2023.

Figuur 2: Gemiddeld salaris België - Bulgarije 2023 (NSI 2023 / Statista 2023)

In 2007, toen Bulgarije lid werd van de Europese Unie, was het gemiddelde maandloon in België meer dan tien keer hoger dan dat in Bulgarije. Ondanks de salarisgroei in Bulgarije in de afgelopen 15 jaar ervaren bepaalde regio's veel lagere lonen. Het gemiddelde salaris wordt voornamelijk beïnvloed door hogere salarissen in de hoofdstad Sofia, vanwege de aanwezigheid van veel buitenlandse bedrijven en investeringen. Een andere invloed op het gemiddelde salaris in Bulgarije is de veelvoorkomende praktijk onder werknemers om een deel van hun salaris "in een envelop" (binnen de informele economie) te ontvangen, wat leidt tot niet-gerapporteerde inkomsten en verminderde sociale bijdragen (BNT Nieuws, 2023).

2.2. Migratiemotieven

Het begrijpen van de motieven achter migratie is cruciaal voor de samenleving, beleidsmakers en migranten (Czaika et al., 2021). Hoewel de academische literatuur benadrukt dat migratiebeslissingen rationeel zijn en gebaseerd op een grondige afweging van kosten en baten, spelen in de praktijk vaak unieke persoonlijke omstandigheden een rol. In dit gedeelte worden verschillende factoren besproken die van invloed zijn op de migratiebeslissing.

Het push-pull model (Lee, 1966) blijft een fundamentele theorie binnen de migratiestudies. Volgens dit model zijn er verschillende factoren die mensen wegduwen van hun huidige locatie of hen juist aantrekken naar een nieuwe plek. Economische kansen vormen een van de belangrijkste motieven; mensen migreren vanwege de verschillen in economische vooruitzichten tussen hun huidige verblijfplaats en potentiële bestemmingen. Marchand et al. (2019) hebben onderzoek gedaan onder migranten in Duitsland, inclusief Bulgaren, waarbij 60% van de respondenten aangaf dat slechte economische omstandigheden in hun thuisland de belangrijkste drijvende factor waren voor migratie. Piore (1979) introduceerde de "dual market theory," waarbij de nadruk meer ligt op het concept van "pull" als een macro-niveau verklaring. Hij stelde dat de vraag naar goedkope arbeid in geavanceerde industriële samenlevingen een belangrijke drijfveer voor migratie is. Als gevolg daarvan belanden migranten vaak in laagbetaalde en onaantrekkelijke banen in de arbeidsintensieve sectoren, banen die lokale inwoners doorgaans vermijden (Massey et al., 1993).

De rol van sociale zekerheid in migratiebeslissingen is een veelbesproken onderwerp in politieke kringen. Een specifiek discussiepunt is het concept van het "welfare magnet effect" dat aantoonde dat goed ontwikkelde verzorgingsstaten laaggeschoolde migranten aantrekken maar hooggeschoolde migranten afstoten vanwege de vooruitzichten op hogere inkomstenbelastingen (Czaika & Reinprecht, 2022). In een studie van Marchand et al. (2019) over het besluitvormingsproces van EU-migranten bleek dat toegang tot sociale zekerheid zelden als motivatie voor intra-EU migratie werd genoemd. Sommige individuen in de studie gaven aan dat ze zich vóór de migratie niet bewust waren van de voordelen van sociale zekerheid in het gastland en benadrukten hun doel om werk te vinden en belastingverplichtingen na te komen zoals de lokale bevolking.

Politieke ontevredenheid wordt in de literatuur besproken als een reden voor migratie, hoewel dit niet vaak wordt gekoppeld aan intra-EU migratie (Dubow et al., 2019). Desalniettemin hebben Bulgaren weinig vertrouwen in hun nationale overheid en instellingen, wat leidt tot weerstand tegen het politieke systeem (Tilkidjiev, 2011). Dit wantrouwen is vooral gericht op politici, politieke partijen en het parlement. Bulgaren tonen daarentegen meer vertrouwen in externe instellingen zoals het Europees Parlement en de VN, wat aantoonde dat zij geloven dat het EU-lidmaatschap het land naar normaliteit en in de juiste richting leidt.

Critici hebben gewezen op de beperkingen van het push-pull model, omdat het niet verklaart waarom bepaalde individuen ervoor kiezen om niet te migreren, zelfs wanneer er sprake is van inkomensverschillen (Bogue, 1977; Hagen Zanker, 2008, geciteerd door Czaika & Reinprecht, 2022). Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat migranten niet alleen worden beïnvloed door verschillen in lonen of economische, politieke en sociale ongelijkheden tussen landen, maar dat ook andere factoren een rol kunnen spelen.

De rol van de familie van migranten is zeer belangrijk in het migratieproces, aangezien huishoudens een cruciale rol spelen bij het beheersen van inkomensrisico's en onzekerheden die gepaard gaan met migratie (Czaika & Reinprecht, 2022). Familie fungeert als een besluitvormende eenheid die de motivaties en waarden van individuele migranten vormgeeft. Bulgaarse migranten die in het buitenland werken, sturen vaak financiële steun naar huis voor essentiële behoeften zoals voedsel, rekeningen, gezondheidszorg en onderwijs. In 2010 vormden geldovermakingen vanuit het buitenland 7% van het BBP van Bulgarije (The World Bank, z.d.).

Migrantennetwerken spelen een essentiële rol bij het vergemakkelijken en in stand houden van migratie (Boyd, 1989) en beïnvloeden de bestemmingskeuzes van migranten (Haug, 2008). Deze netwerken kunnen een migratieketen creëren waarbij migranten uit een bepaald gebied anderen volgen naar een specifieke bestemming, wat sociale netwerken en gemeenschappen op die locatie versterkt. De omvang van het sociale netwerk van een migrant wordt doorgaans gemeten aan de hand van het aantal personen uit dezelfde familie, stad of land in het bestemmingsgebied. Daarnaast beïnvloeden deze netwerken de samenstelling van vaardigheden van inkomende migranten en kunnen ze ook hun geslachtsverdeling veranderen, afhankelijk van of er meer mannelijke of vrouwelijke werknemers nodig zijn (Hoang, 2011; McKenzie & Rapoport, 2010, zoals geciteerd door Czaika & Reinprecht, 2022).

Langdurige migratie kan in de loop van de tijd leiden tot de ontwikkeling van een "migratiecultuur", die de maatschappelijke attitudes en percepties over migratie beïnvloedt, zoals opgemerkt door Massey et al. (1993). Dit culturele aspect

manifesteert zich zowel op individueel als gemeenschapsniveau. Naarmate het bewustzijn over migratie zich verspreidt binnen gemeenschappen, wordt migratie een algemeen aanvaarde praktijk, zelfs onder individuen zonder banden met migrantennetwerken (Kandel & Massey, 2002). Het concept "migratiecultuur" legt dus uit waarom mensen blijven migreren, zelfs zonder netwerken. Op individueel niveau is de kans groter dat eerdere migranten opnieuw zullen migreren.

Individuele eigenschappen zoals open-mindedness, streven naar nieuwe mogelijkheden en een avontuurlijke geest hebben consequent invloed op migratie-intenties (Czaika & Reinprecht, 2022). Volgens Manolova (2018) speelt de neiging van migranten om te dromen en te streven naar een beter leven ook een rol bij het vormgeven van de dynamiek van menselijke mobiliteit. Zij beschrijft migratie niet louter als een fysieke verplaatsing, maar als een vorm van "imagination technology" (Vigh, 2009), waarbij de bereidheid van migranten om naar het buitenland te gaan nauw verbonden is met hun vermogen om zich een andere manier van leven voor te stellen die meer vervulling belooft dan hun huidige woonplaats.

In haar studie "Going to the West is my only chance" onderzocht Manolova (2018) de perspectieven van aspirant-Bulgaarse migranten richting het Westen. De politieke context van de Koude Oorlog speelde een cruciale rol in de publieke percepties en collectieve verbeelding door een symbolische scheiding te creëren tussen het communistische Oostblok en het kapitalistische Westen. De idealisatie van het Westen als een utopisch paradijs fungeert als een krachtige motivatie achter hun migratie aspiraties (Yurchak, 2006). Voor Bulgaarse migranten vertegenwoordigt het Westen niet alleen economische voorspoed, maar ook de belofte van een normaal leven en een waardig bestaan, wat hen aanspoort om migratie na te streven, ondanks mogelijke uitdagingen en onzekerheden.

2.3. De rol van netwerken

Bulgaarse migranten, die gedreven worden door het vooruitzicht van verbeterde economische omstandigheden, staan vaak voor uitdagingen bij hun aankomst in het gastland en zoeken steun bij hun netwerken. Eerder is besproken hoe sociale netwerken een rol spelen bij de beslissing om te migreren, terwijl dit gedeelte de rol van netwerken analyseert bij de vestiging na aankomst in het gastland. De sectie wordt afgesloten met een onderzoek naar de netwerken van Bulgaarse migranten in Gent vanaf 2013.

Sociale netwerken

Onderzoek naar migratie heeft aangetoond dat sociale netwerken niet alleen een rol spelen in het besluitvormingsproces van migratie, maar ook een aanzienlijke impact hebben op het leven van migranten bij aankomst in het gastland. Ze verschaffen informatie over vacatures, sollicitatieprocedures en trends op de arbeidsmarkt die worden gedeeld via informele kanalen (Granovetter, 1995). Bilecen en Seibel (2021) benadrukken dat deze informatie vaak moeiteloos wordt verkregen als bijproduct van dagelijkse interacties en snel wordt verspreid onder migranten. Hierdoor verlagen sociale netwerken transactiekosten en vergroten ze de betrouwbaarheid van de zoektocht naar werk door meer gedetailleerde informatie te bieden dan officiële kanalen (Granovetter, 1973).

Sociale netwerken bestaan uit verschillende banden ("ties" in het engels) en niet alle banden zijn even nuttig. Granovetter (1973, 1975) maakt onderscheid tussen zwakke

en sterke sociale banden, en Herman (2006) breidt deze categorisatie verder uit op basis van de hoeveelheid en kwaliteit van de banden. Migranten met sterke banden in het gastland, zoals familiebanden met echtgenoten, ouders, en kinderen, ontvangen de meeste steun. Volgens Herman, staat één sterke band gelijk aan zes zwakke banden en bieden zwakke banden weinig tot geen ondersteuning voor individuen. Hoewel vrienden als minder behulpzaam worden beschouwd dan verre familieleden, is ook het aantal zwakke banden van belang. Individen met meer zwakke banden hebben een grotere kans om hulp te ontvangen dan zij met minder zwakke banden. Het wordt verwacht dat degenen zonder netwerk de meeste moeilijkheden zullen ondervinden, maar volgens Herman is de aan- of afwezigheid van een netwerk niet zo belangrijk als het bestaan van sterke banden. Daarom belanden migranten zonder netwerk zich vaak in een situatie vergelijkbaar met die van migranten met een zwak netwerk. Migranten met zowel sterke als zwakke banden in het gastland bevinden zich in de gunstigste positie, omdat ze steun krijgen van hun sterke banden en zwakke banden hebben als een reserveplan.

Verbindingen met de lokale bevolking spelen een belangrijke rol bij het effectief deelnemen aan de arbeidsmarkt en de culturele normen van het gastland (Bilecen & Seibel, 2021). Aangezien lokale bewoners meer kans hebben om werk te vinden en de vereisten van het sollicitatieproces kennen, blijkt dat meer verbindingen met hen de arbeidskansen voor migranten verbeteren.

Hoewel sociale netwerken ondersteuning kunnen bieden, benadrukt onderzoek ook hun negatieve effecten op lonen en arbeidsomstandigheden voor (nieuwe) migranten (Leschke & Weiss, 2020). Deze effecten worden vaak toegeschreven aan de rol van sociale netwerken bij het leiden van migrantenarbeiders naar sectoren en beroepen die al overbevolkt zijn met migrantenarbeid, gekenmerkt door routinematige taken en lage vaardigheidseisen (Doeringer & Piore, 1971). Zo kunnen migranten een positie aannemen die een lagere status heeft dan wat ze mogelijk hadden gevonden via traditionele baan zoektocht zoals advertenties (Seibel & van Tubergen, 2013).

Onderzoek wijst uit dat migranten uit Centraal- en Oost-Europa een concurrentievoordeel hebben op de arbeidsmarkt in West-Europa ten opzichte van andere migranten, voornamelijk vanwege factoren zoals culturele overeenkomsten en hun reputatie van een sterk arbeidsethos (Garapich 2008, Ruhs and Anderson, 2010 zoals geciteerd door Leschke & Weiss, 2020). Ze worden vaak gezien als bereid om banen aan te nemen die lokale werknemers vermijden en aanvaarden vaak lage lonen en ongunstige arbeidsomstandigheden vanwege hun dubbele referentiekader. Bulgaarse arbeidsmigranten zijn erom bekend geen kritiek te uiten op sub-optimale arbeidsomstandigheden, zoals zeer lange werkdagen, zolang ze worden betaald zoals beloofd (Velizarova & Kirov, 2018).

In de afgelopen tien jaar is de rol van sociale media platforms zoals Facebook, X, TikTok en LinkedIn in de context van migratie aanzienlijk gegroeid. Deze platforms dienen als belangrijke communicatiekanalen en hebben invloed op de sociale netwerken van migranten (Dekker & Engbersen, 2013). Ze bieden gebruikers de mogelijkheid om diverse netwerken op te bouwen die waardevolle informatie kunnen bieden, en vergroten en versterken het aantal zwakke banden. Bovendien stellen sociale mediaplatforms migranten in staat om sterke verbindingen met hun familie en vrienden te onderhouden, ongeacht hun locatie. Het gebruik van online platforms kan ook de arbeidskansen van migranten verbeteren, omdat deze platforms het onderhoud van relaties en verbindingen vergemakkelijken die "technologisch mogelijk maar nog niet actief zijn" (Haythornthwaite, 2005).

Etnische enclaves en het (informele) werk van migranten

Migrantennetwerken worden over het algemeen gevormd onder individuen die een gemeenschappelijke etniciteit, taal en/of cultureel erfgoed delen en naar een nieuw land zijn gemigreerd. Etnisch-specifieke migrantennetwerken komen vaak voor als zogenaamde "etnische enclaves", een term afkomstig uit de sociologische literatuur in Noord-Amerika. In de context van werkgelegenheid verwijst het naar bedrijven die (gedeeltelijk) eigendom zijn van individuen met een specifieke etnische achtergrond en die werknemers van dezelfde etnische achtergrond in dienst hebben (Portes, 1981). Nieuw aangekomen arbeidsmigranten die de taalvaardigheden van het gastland niet beheersen, vertrouwen vaak op etnische enclavebedrijven voor werkgelegenheid (Ryan et al., 2008).

Hoewel veel studies etnische enclavebedrijven als goed of slecht beschrijven, is hun aard werkelijk veel complexer (Bloch & McKay, 2015). Ze bieden gemakkelijke toegang tot werkgelegenheid voor migranten zonder dat er sprake is van discriminatie en uitsluiting (Fong en Shen, 2010). Ze zijn vaak micro-ondernemingen die opereren in concurrerende markten met lage instapdrempels (Kitching et al., 2009). Etnische netwerken spelen een cruciale rol in de personeelsbezetting, doordat ze informele wervingskanalen en goedkopere arbeidskrachten bieden. Werkgelegenheid in een etnische enclave kan echter op lange termijn de taalverwerving van migranten belemmeren en hun mogelijkheden beperken om sociale netwerken buiten de etnische enclave te ontwikkelen (Erick & Lewandowska, 2008; Lancee, 2012; Mampaey & Zanoni, 2013; Nakhaie et al., 2009; Portes & Bach, 1985, zoals geciteerd door Bloch & McKay, 2015).

Verwijzingen naar arbeidsuitbuiting en precare arbeidsomstandigheden zijn veelvoorkomend in de literatuur die sociale en etnische enclavenetwerken bespreekt. Onderzoek wijst uit dat migranten tot de meest kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt behoren, gemeten aan de hand van verschillende criteria (McKay et al., 2012) en specifiek, CEE-migranten in laaggeschoolde beroepen worden als bijzonder kwetsbaar beschouwd voor uitbuiting (Velizarova & Kirov, 2018). Volgens het Europees Bureau voor de grondrechten (FRA, 2015) wordt arbeidsuitbuiting gedefinieerd als "werksituaties die aanzienlijk afwijken van standaard arbeidsomstandigheden zoals vastgelegd in wetgeving of andere bindende juridische voorschriften, met betrekking tot beloning, werktijden, verlofrechten, gezondheids- en veiligheidsnormen, en fatsoenlijke behandeling". Zwolinski en Wertheimer (2017) identificeerde twee perspectieven waarmee uitbuiting kan worden begrepen: eerst de transactionele benadering, die de ongelijke transacties tussen individuen benadrukt, en ten tweede de structurele benadering, die zich richt op systemische onrechtvaardigheden in maatschappelijke normen die de ene groep migranten boven de andere bevoordelen. Precare arbeid wordt gekenmerkt door indicatoren zoals lage baanzekerheid, ontoereikende sociale zekerheidsrechten, beperkte toegang tot vaardigheidsontwikkeling en beperkte voordelen zoals vakantiedagen en reiskostenvergoeding (Keller et al., 2013). Dit type werk wijkt af van de standaard arbeidsovereenkomsten voor zowel werknemers als werkgevers.

Hoewel precare arbeid en arbeidsuitbuiting overeenkomsten vertonen, gaat arbeidsuitbuiting meestal gepaard met schendingen van wetten en juridische normen, terwijl precare arbeid schendingen van arbeidswetgeving omvatten die niet per se strafbaar zijn. Bovendien leiden niet alle afwijkingen van traditionele arbeidsovereenkomsten automatisch tot precariteit, aangezien zelfs standaardcontracten elementen van precariteit kunnen bevatten (Keller et al., 2013).

Een centraal aspect dat zowel precariteit als uitbuiting gemeenschappelijk hebben, is het gebruik van de kwetsbaarheid van werknemers om de belangen van anderen te dienen (Zwolinski & Wertheimer, 2017).

Migranten die worden blootgesteld aan arbeidsuitbuiting en precare arbeidsomstandigheden zien zichzelf niet altijd als slachtoffers, behalve in extreme gevallen. Dit komt door verschillen in arbeidsomstandigheden en de ermee verbonden verwachtingen tussen het land van herkomst en het gastland; hierdoor is het complex om dit probleem aan te pakken en blijven veel gevallen van arbeidsuitbuiting onopgemerkt (Cleiren et al. 2015; Staring, 2012; Tielbaard et al. 2016, zoals geciteerd in Vandermeerschen et al., 2020).

De informele markt is het minst gereguleerde deel van de economie, waarbij ongedocumenteerde migranten vaak werk vinden (Bloch, 2013). Veel werknemers worden behandeld als vervangbaar wanneer zij geconfronteerd worden met slechte arbeidsomstandigheden, lage lonen en ongunstige voorwaarden. Onderzoek wijst uit dat werkgevers vaak informeel werknemers in dienst nemen met als voornaamste doel kosten te verlagen en de winst te verhogen door wettelijke arbeidsvoorwaarden zoals regelingen met betrekking tot het minimumloon en gezondheids- en veiligheidsbepalingen te ontwijken. De ontwijking van belastingen hangt nauw samen met het ontduiken van sociale bijdragen door werkgevers die informele arbeid aanbieden. Het ontbreken van sociale bijdragen heeft aanzienlijke gevolgen, vooral wat betreft de toegang tot gezondheidszorg, uitkeringen, pensioen e.z.v. (Winters et al., 2018).

Volgens onderzoek nemen veel mensen met formele banen ook deel aan informele werk door off-the-book transacties uit te voeren, zowel als zelfstandigen als in loondienst (Williams 2009). Williams beschrijft een type werkgelegenheid dat niet veel wordt bestudeerd, bekend als "hybride", wat zich bevindt tussen formele en informele werkgelegenheid en gedeeltelijk voldoet aan wettelijke voorschriften. Deze vorm van werkgelegenheid komt aanzienlijk vaker voor in CEE-landen, maar is ook in verschillende mate aanwezig in alle Europese landen.

Huisvestingsnetwerken

Sociale netwerken spelen een belangrijke rol in de huisvesting van migranten en dienen als essentiële hulpmiddelen bij het vinden van accommodatie bij aankomst. Migranten vertrouwen ook vaak op etnisch-enclave netwerken om betaalbare huisvesting te vinden, huurprijzen te onderhandelen en met verhuurders om te gaan. Deze steun kan essentieel zijn om taalbarrières te overwinnen en de lokale woningmarkt te doorgronden. Dit kan echter ook leiden tot wonen in etnische enclaves met beperkte integratiemogelijkheden (Migration Policy Institute, z.d.).

De toegenomen migratie van Midden- en Oost-Europese arbeiders binnen de Europese Unie heeft geleid tot een toename van klachten over slechte huisvestingsomstandigheden in meerdere landen, wat wijst op een wijdverbreid probleem in heel Europa (Baalbergen et al., 2023). De aanhoudende huisvestingscrisis in België, gekenmerkt door stijgende huurprijzen, verergert de huisvestingsuitdagingen van migranten. Vooral mensen met een laag inkomen kunnen geen fatsoenlijke woning vinden tegen betaalbare prijzen, met name in de grote steden van Vlaanderen (Deckmyn, 2023). Arundel en Lennartz (2020) leggen een verband tussen de dualisering van de arbeidsmarkt en de woningmarkt en laten zien dat personen die als "outsiders" op de arbeidsmarkt worden geclassificeerd,

waaronder mensen met lagere inkomens, 7.7 keer meer kans hebben om ook als "outsiders" op de woningmarkt te worden beschouwd.

Een recente studie over de huisvesting van migranten in Gent meldt uitbuitingspraktijken van verhuurders die ruimtes verhuren met slechte leefomstandigheden tegen hoge huurprijzen (Deckmyn, 2023). Hoewel er weinig wetenschappelijke literatuur over dit onderwerp is, wordt in veel artikelen in de Belgische pers besproken hoe huiseigenaren misbruik maken van migranten, waaronder Bulgaren, op de huizenmarkt. Dit wordt huisjesmelkerij genoemd. Migrantengereguleert hun huisvesting doorgaans via hun sociale netwerken, waarbij gevallen van huisruil vaak worden vastgesteld. Hierbij zoekt een migrant uit zijn sociale netwerk een vervanger wanneer hij vertrekt. Het voorstellen van een potentiële nieuwe huurder aan de verhuurder, die al bereid was om aan migranten te verhuren, wordt als wederzijds voordelig gezien, ook al kan het ertoe leiden dat migranten in ongeschikte huisvesting blijven wonen.

Recente studies hebben aangetoond dat migranten vaak een niet-lineair traject in huisvesting ervaren, wat betekent dat zij niet altijd van gedeelde huisvesting naar het huren van een eigen woning gaan. Integendeel, Bulgaarse migranten delen vaak langdurige perioden van huisvesting met niet-verwante individuen (Manting, 2022). Gedeelde huisvesting heeft zijn nadelen zoals gebrek aan privacy, onzekerheid en soms ongezonde leefomstandigheden. Hoewel het kan helpen om kosten te besparen, een gevoel van veiligheid te bieden, eenzaamheid te verminderen en vriendschappen te bevorderen (Druta et al., 2021), kan langdurig samenleven met andere migranten de integratie bemoeilijken en kan het de spanningen tussen lokale gemeenschappen over intra-Europese migratie vergroten (Manting, 2022).

Bulgaarse netwerken in België

Een onderzoek naar Bulgaarse Roma-migrantengent door Tomova (2013) benadrukt de rol van hun sociale netwerk. Ze ontdekte dat veel Turkse Bulgaren en Turkssprekende Roma vaak werk zoeken binnen de lokale Belgische gemeenschap met een Turkse achtergrond. Hoewel Bulgaarse Roma niet tot de Bulgaars-Turkse etnische groep behoren, stelt hun kennis van het Turks hen in staat om te vertrouwen op etnische netwerken om hun beperkte vaardigheid in het Frans, Nederlands en Engels te compenseren. Bovendien identificeren Bulgaarse Roma zich vaak als Turks Bulgaren om discriminatie te vermijden en gemakkelijker toegang te krijgen tot de arbeidsmarkt en huisvesting.

Ze vinden meestal hun eerste accommodatie bij Turkssprekende werkgevers en huren vaak kamers in huizen van deze opdrachtgevers (Tomova, 2013). Ze accepteren elk baanaanbod en gaan akkoord met de beloning die hun werkgever bereid is te betalen. Ook ontvangen ze informatie en advies over registratie bij de gemeente, sociale bijstandsaanvragen, leningen, medische hulp en juridisch advies van artsen en advocaten met een Turkse achtergrond, naar wie ze zijn doorverwezen door hun werkgever. Zoals Tomova betoogt, maakt de volledige afhankelijkheid van hun werkgever in België migranten erg kwetsbaar.

De studie wijst ook op de rol van Bulgaarse chauffeurs van minibusjes, die transport verzorgen tussen Bulgarije en België. Naast transport bieden ze ook logistieke diensten aan, zoals het introduceren van migranten bij potentiële werkgevers en het helpen bij het vinden van huisvesting. Als migranten onvoldoende financiële middelen hebben, kunnen ze "op krediet" naar België worden gebracht en moeten ze de transportkosten terugbetalen met hun eerste salaris. Soms spelen ook familieleden van de chauffeur een rol in deze regelingen.

2.4. Terugkeer en “liquid” migratie

Tijdens hun onderzoek naar migratie binnen de Europese Unie ontdekten Marchand et al. (2019) dat slechts een klein aantal deelnemers uit EU-landen duidelijke plannen had over de duur van hun verblijf. In plaats daarvan pasten ze hun plannen aan op basis van veranderende omstandigheden. Slechts heel weinig EU-burgers migreerden met de intentie om zich permanent te settelen in hun bestemmingsland, vaak gedreven door hun verlangen naar een verandering in levensstijl of om bij hun partner te zijn. Anderen zagen terugkeer als een alternatieve optie.

De beslissing om terug te keren naar het thuisland wordt beïnvloed door zowel economische als niet-economische factoren, zowel in het land van herkomst als in het bestemmingsland (Mintchev & Boshnakov, 2018). Economische factoren, zoals het verlies van werk in het bestemmingsland en het einde van seizoensgebonden arbeid, hebben een grote invloed op de terugkeer van migranten. Een massale terugkeer van migranten geeft vaak aan dat er veranderingen zijn in de omstandigheden van het bestemmingsland. Onderzoek wijst uit dat emoties zoals nostalgie of het missen van familieleden invloed hebben op de keuze om terug te keren, maar ook negatieve ervaringen zoals cultuurshock en moeilijkheden met aanpassing spelen een rol bij terugkerende migranten (Garrote-Sanchez et al., 2021).

Terugkerende migratie heeft een positieve impact op het land van herkomst. Onderzoek wijst uit dat migranten waardevolle vaardigheden, technologische kennis, internationale connecties en werkervaring meebrengen (Garrote-Sanchez et al., 2021). Een van de belangrijkste doelstellingen van de Bulgaarse Nationale Migratiestrategie (2021-2025) is om Bulgaarse migranten te ondersteunen bij hun terugkeer. Dit omvat programma's gericht op ondersteuning aan degenen die al zijn teruggekeerd en specifieke campagnes om de terugkeer van Bulgaarse burgers te bevorderen (Nationale Migratiestrategie van de Republiek Bulgarije 2021-2025, 2021).

Engbersen en Snel (2013) wijzen erop dat de veranderende migratiepatronen in hedendaags Europa leiden tot het fenomeen van “liquid” migratie, dat overeenkomsten vertoont met eerdere circulaire of tijdelijke migratie. Echter, de open grenzen binnen de EU, vooruitgang in communicatietechnologie en betaalbare en gemakkelijke transportmiddelen, maken circulaire of tijdelijke migratie tegenwoordig gemakkelijker (Bygnes & Erdal, 2017). Liquid migratie wordt gekenmerkt door tijdelijke verblijven in het buitenland en circulaire bewegingen tussen herkomst- en bestemmingslanden of een ander land (Engbersen, 2012). Deze trend is prominent bij arbeidsmigranten die hun locatie aanpassen op basis van veranderende werkgelegenheidskansen in heel Europa, in plaats van zich permanent te vestigen op één plaats.

Sommige mensen kiezen vrijwillig om gedurende een bepaalde tijd deel te nemen aan liquid migratie, terwijl anderen gedwongen zijn om dit te doen. Engbersen & Snel (2013) beschrijven de voortdurende beweging van het ene naar het andere land als “footloose migranten”. Volgens hem brengt liquid migratie verschillende uitdagingen met zich mee voor lokale en nationale overheden. Veel arbeidsmigranten binnen Europa hebben moeite met integratie in het gastland, wat hen kwetsbaar maakt voor uitbuiting en sociale uitsluiting. Bovendien zijn gastlanden vaak niet goed voorbereid om de patronen van liquid migratie aan te pakken, ondanks hun eerdere ervaring met seizoensarbeid. Dit zorgt voor uitdagingen voor beleidsmakers en gemeenschappen op het gebied van huisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en sociale integratie.

Het monitoren van korte termijn migratie blijft een uitdaging voor Europese statistieken. Het ontbreken van officiële gegevens over deze migratie bemoeilijkt het begrip van de dynamiek van circulaire arbeidsmigratie uit Centraal- en Oost-Europa. Intra-EU-migranten zijn vooral moeilijk te volgen, zoals opgemerkt door Marchand et al. (2019), die benadrukken dat informatie over terugkerende migratie versnipperd is over verschillende databanken die niet altijd openbaar toegankelijk zijn. Ondanks initiatieven zoals de Integrated Return Management Application (IRMA), geïntroduceerd door de EU om terugkerende migratie te volgen, ontbreekt het aan specifieke en toegankelijke gegevens (Marchand et al., 2019).

3. Methodologie

Deze studie maakt gebruik van een kwalitatieve onderzoeksmethodologie om de motieven van Bulgaren voor hun migratie naar Genk, de rol van sociale netwerken in hun migratieproces en hun toekomstplannen te onderzoeken. Er is gekozen voor een kwalitatieve methodologie met diepte-interviews, omdat deze aanpak geschikt is om de ervaringen van migranten beter weer te geven vanuit hun eigen perspectief en in hun eigen woorden (Denzin & Lincoln, 2017). Dit biedt inzichten die met kwantitatieve methoden niet kunnen worden verkregen. Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, werden 45 diepte-interviews met Bulgaarse migranten gehouden en 12 semi-gestructureerde interviews met vertegenwoordigers van Stad Genk en middenveldorganisaties. Daarnaast werd er een rondleiding door Waterschei uitgevoerd, documentanalyses verricht en kennismakingsgesprekken gevoerd met leden van de kerngroep van het Wijkverbeteringscontract. Dit hoofdstuk omvat een beschrijving van de toegepaste onderzoeksmethode, het socio-demografische profiel van de steekproef en de procedures voor dataverzameling.

3.1. Steekproefstrategie

Voor de interviews met Bulgaarse migranten werd zowel convenience als snowball sampling toegepast. Convenience sampling, vaak toegepast in community-based onderzoek, maakt gebruik van het gemak waarmee de onderzoeker deelnemers kan benaderen (Guest, 2014). Een Bulgaarse supermarkt in Waterschei diende als centrale locatie voor de werving van deelnemers. Snowball sampling vond organisch plaats doordat deelnemers die in de supermarkt werden geworven, anderen uit hun omgeving doorverwezen. Deze methode is effectief voor het identificeren van gemarginaliseerde groepen (Guest, 2014), zoals Roma-Bulgaren en migranten zonder wettelijke verblijfsstatus in België.

Migranten die deelnamen aan het onderzoek ontvingen € 35 aan winkelbonnen voor de Bulgaarse supermarkt. Er werd geen beloning gegeven voor het doorverwijzen van deelnemers. Om de deelname onder migranten te vergroten, werden er flyers in het Bulgaars ontworpen en verspreid op diverse locaties in Waterschei die vaak door Bulgaren worden bezocht, zoals supermarkten, kebabzaken en cafés. Buurthuis De Singel in Waterschei en andere middenveldorganisaties die met Bulgaarse migranten werken, zijn benaderd om bij te dragen aan het rekruteren van respondenten. In totaal hebben 45 personen deelgenomen aan de interviews.

Voor de interviews met vertegenwoordigers van Stad Genk en middenveldorganisaties werd gebruikgemaakt van doelgerichte steekproeven, waarbij deelnemers werden geselecteerd op basis van hun specifieke professionele rollen. Hieronder bevonden zich vertegenwoordigers die rechtstreeks met Bulgaarse migranten werkten of zich bewust waren van de uitdagingen waarmee zij te maken hadden. In totaal werden twaalf vertegenwoordigers geïnterviewd, waaronder acht mensen die rechtstreeks voor Stad Genk werken en vier vertegenwoordigers van middenveldorganisaties.

3.2. Socio-demografisch profiel van de steekproef

Hieronder worden de socio-demografische basisstatistieken van de steekproef van respondenten gegeven, waaronder geslacht, leeftijd, etniciteit, opleidingsniveau, gezinssamenstelling, jaar van eerste migratie naar België en domicilie status. Deze demografische gegevens zijn belangrijk om een beter inzicht te krijgen in de heterogeniteit van de steekproef van geïnterviewden en voor het interpreteren van de resultaten.

Bulgaarse migranten die deelnamen aan de studie werden geselecteerd op basis van de volgende criteria: 18 jaar of ouder, in het bezit van de Bulgaarse nationaliteit, en woonachtig in de wijk Waterschei. Tijdens de interviews bleek dat een paar respondenten eigenlijk buiten de buurt van Waterschei woonden, zoals in de Vennestraat, Genk-Centrum en Heusden-Zolder. Vanwege hun beperkte aantal en omdat hun profielen verder overeenkomen met die van de andere respondenten, zijn besloten deze interviews toch op te nemen in de studie, aangezien ze de algemene onderzoeksresultaten niet vertekenen.

Deze studie is niet statistisch representatief voor de registratiegegevens van Bulgaarse migranten in Stad Genk, waaruit blijkt dat er in 2024 354 Bulgaarse migranten in Waterschei wonen, verdeeld over 117 adressen. Het doel was om een steekproef te verkrijgen die zo veel mogelijk de socio-demografische diversiteit van de gemeenschap weerspiegelde. Daarom werd een schatting gemaakt van de verdeling van de steekproef volgens geslacht en leeftijd, gebaseerd op het demografische profiel van de geregistreerde Bulgaren in Stad Genk.

Geslacht

De steekproef vertoont een relatief evenwichtige geslachtsverdeling, met 53% vrouwen (n=24) en 47% mannen (n=21). Deze verdeling wijkt licht af van de gegevens over geregistreerde migranten verzameld door Stad Genk, waar mannen 54% en vrouwen 46% uitmaken.

	n	%
Vrouwen	24	53
Mannen	21	47
Totaal	45	100

Tabel 1: Geslachtsverdeling van de steekproef

Leeftijd

De meerderheid van de respondenten behoort tot de leeftijdsgroep 40-49 jaar, die 40% (n=18) van het totaal aantal respondenten uitmaakt. De tweede grootste groep zijn personen tussen de 30-39 jaar, die 27% (n=12) van de deelnemers vertegenwoordigen. Daarnaast bevindt 18% (n=8) van de deelnemers zich in de leeftijdsgroep 50-59 jaar. Slechts 13% (n=6) van de respondenten is jonger dan 29 jaar. De groep mensen tussen 60-69 jaar is relatief klein, met slechts 2% (n=1). Dit wijst erop dat de deelnemers aan dit onderzoek voornamelijk tot een actieve werkende leeftijdsgroep behoren, wat van belang is bij de interpretatie van de resultaten.

	n	%
18-29	6	13
30-39	12	27
40-49	18	40
50-59	8	18
60-69	1	2
Totaal	45	100

Tabel 2: Leeftijdsverdeling van de steekproef

Etniciteit

Wat betreft etniciteit maakten de Bulgaarse Roma met 49% (n=22) het grootste deel van de respondenten uit, gevolgd door de Turkse Bulgaren met 42% (n=19). Slechts een klein deel van de respondenten waren etnische Bulgaren, namelijk 9% (n=4). Eén van de Turks-Bulgaarse deelnemers migreerde naar Turkije tijdens de socialistische periode en verkreeg later opnieuw de Bulgaarse nationaliteit. De etnische samenstelling van de steekproef komt overeen met schattingen van Stad Genk over de etnische verdeling van Bulgaren die in Genk wonen.

	n	%
Roma Bulgaars	22	49
Turks Bulgaars	19	42
Etnisch Bulgaars	4	9
Totaal	45	100

Tabel 3: Etniciteit van de steekproef

Onderwijsniveau

De deelnemers zijn ingedeeld in vijf opleidingscategorieën volgens de Bulgaarse opleidingsstelsel: basisonderwijs (16%), lageronderwijs (35%), middelbaar onderwijs (40%), universitair diploma (4%), en geen formele opleiding (4%).

	n	%
Geen formele opleiding	2	4
Basisonderwijs (leeftijd 6-12 jaar)	7	16
Lager onderwijs (leeftijd 12-15 jaar)	16	35
Middelbaar onderwijs (leeftijd 15-19 jaar)	18	40
Universiteit (19 +)	2	5
Totaal	45	100

Tabel 4: Onderwijsniveaus van de steekproef

Gezinssamenstelling

De meeste Bulgaarse migranten wonen in Genk met hun gezin (89%), terwijl slechts een klein percentage alleen woont (11%). De definitie van gezin die in deze context wordt gebruikt, is vrij ruim. Migrantten die samenleven met een langdurige partner, ook al zijn ze niet officieel getrouwd, worden eveneens als gezin beschouwd. Evenzo wordt een ouder die samenleeft met volwassen kinderen ook tot de gezinsgroep gerekend.

	n	%
Met eigen gezin	40	89
Alleen	5	11
Totaal	45	100

Tabel 5: Gezinssamenstelling van de steekproef

Aantal kinderen

Van de geïnterviewden woont 38% samen met hun kinderen jonger dan 18 jaar. Er zijn in totaal 23 minderjarigen onder de respondenten, waarvan er 5 in België zijn geboren. 16% heeft minderjarige kinderen, maar woont niet samen met hen in België; zij wonen bij de andere ouder of grootouder(s) in Bulgarije. Daarnaast verwachtte één deelnemer een kind ten tijde van het onderzoek.

	n	%
Kinderen in BE 18-	17	38
Kinderen in BE 18+	9	20
Kinderen niet in BE 18-	7	16
Kinderen niet in BE 18+	5	11
Geen kinderen	6	13
Zwanger	1	2
Totaal	45	100

Tabel 6: Aantal kinderen van de geïnterviewden

Eerste migratie naar België

De hoogste percentages geïnterviewde migranten kwamen 1-3 jaar geleden en 9+ jaar geleden in België aan, elk goed voor 35% van de steekproef. Een aanzienlijk deel kwam ook 4-6 jaar geleden aan, wat 20% van de respondenten vertegenwoordigt, terwijl de kleinste groep bestond uit diegenen die 6-8 jaar geleden migreerden, goed voor 4% van de steekproef. Het is belangrijk op te merken dat niet alle migranten sinds hun eerste aankomst in België zijn gebleven, aangezien sommigen aan circulaire migratie doen, daarvoor de vermelde jaren geven de periode aan waarin ze voor het eerst in België zijn aangekomen.

	n	%
Minder dan 1 jaar	2	5
Tussen 1-3 jaar	16	35
Tussen 4-6 jaar	9	21
Tussen 7-8 jaar	2	4
9 jaar +	16	35
Totaal	45	100

Table 7: Eerste migratie naar België van de steekproef

Domiciliestatus

Het aantal geregistreerde en niet-geregistreerde migranten in de steekproef was bijna gelijk: 44% was geregistreerd en 42% niet geregistreerd, met slechts één respondent verschil. Zes Bulgaarse migranten gaven aan dat ze zich momenteel in het proces van domiciliëring bevonden (Bijlage 19). De verhouding tussen geregistreerde en niet-geregistreerde migranten in de steekproef verschilt van de schattingen van Stad Genk, waaruit blijkt dat er 893 geregistreerde migranten zijn en tussen de 300 en 500 niet-geregistreerde.

	n	%
Geregistreerd	20	44
Niet geregistreerd	19	42
In afwachting van registratie	6	14
Totaal	45	100

Table 8: Domicilie van de steekproef

3.3. Procedures voor dataverzameling

Aan het begin van het onderzoek, in juni 2023, nam de onderzoeker deel aan een rondleiding door Waterschei, georganiseerd door de wijkmanager. Het doel was om een eerste indruk te krijgen van de wijk en de Bulgaarse migrantengemeenschap die daar woont. Tijdens de rondleiding werden aantekeningen gemaakt over de woonomstandigheden, de handelszaken in de Stalenstraat en de Hoevenzavellaan, de scholen in de buurt, het buurtcentrum (Buurthuis De Singel) en de recreatieve en religieuze voorzieningen. Er werd ook aandacht besteed aan de gemeenschapsdynamiek die de ervaringen van migranten zou kunnen beïnvloeden. De observatienota's werden aangevuld met foto's van de wijk en tekstuele beschrijvingen.

In de eerste drie maanden van het onderzoeksproject, van juni tot augustus 2023, werden interne documentatie en statistische gegevens verzameld met de steun van de kerngroep van het Wijkverbeteringscontract. Er werd toegang verleend tot niet-publieke databanken met statistieken en geanonimiseerde gegevens over Bulgaarse migranten in Waterschei. Deze informatie werd geïntegreerd in een uitgebreid data-analyseproces en getrianguleerd met de resultaten van interviews en observatiegegevens.

De onderzoeker nam ook deel aan een paar vergaderingen georganiseerd door Stad Genk van juni tot oktober 2023 rond de uitdagingen waarmee Bulgaarse migranten worden geconfronteerd. Voorbeelden hiervan zijn de 'Tafel Bulgaarse gemeenschap Waterschei' en een regionale bijeenkomst voor de uitwisseling van informatie over Bulgaarse migranten met naburige gemeenten. Tijdens deze vergaderingen maakte de onderzoeker gedetailleerde aantekeningen, die werden geïntegreerd en vergeleken met gegevens verkregen via andere methoden.

Tussen september 2023 en april 2024 werden semi-gestructureerde interviews gehouden met vertegenwoordigers van Stad Genk en middenveldorganisaties. Er werd een vragenlijst opgesteld met vragen over verschillende thema's, waaronder migratiebeleid, werkgelegenheid, huisvesting, domiciliëring, gezondheid, onderwijs, veiligheid en de integratie van migranten, afgestemd op de functie van de geïnterviewden. Tijdens het verzamelen van kwalitatieve gegevens werden de vragen in de interviews aangepast op basis van de antwoorden van de deelnemers. Alle deelnemers kregen toestemmingsformulieren voorgelegd en hebben deze ondertekend. Elk interview duurde ongeveer 1 uur en werd digitaal opgenomen, getranscribeerd en vervolgens anoniem verwerkt.

Diepte-interviews met Bulgaarse migranten werden tussen november 2023 en februari 2024 in twee fasen afgenomen, waarbij tussendoor het profiel van de geworven respondenten werd geëvalueerd. Het algemene socio-demografische profiel van de eerste twintig geïnterviewden (leeftijd, geslacht, etniciteit, gemeenteregistratie, werk en huisvesting) werd gedeeld met de kerngroep van het Wijkverbeteringscontract voor feedback, om zo voldoende heterogeniteit van de uiteindelijke steekproef te garanderen. Er werd een vragenlijst opgesteld met de volgende thema's: persoonlijke gegevens, migratieachtergrond, huidige en vroegere werkervaring, huisvesting, sociale netwerken, gezondheid, domiciliëring, onderwijs en toekomstplannen. De vragen werden geformuleerd op basis van eerder verzamelde inzichten uit interviews met vertegenwoordigen en uit enkele academische onderzoeksrapporten over migratie, zoals "Vanuit Pools perspectief: Een bevraging van de Poolse gemeenschap in Antwerpen" (Vancluysen & Hennau, 2011) en "Gescheiden werelden: Een fenomeenonderzoek naar EU-arbeidsuitbuiting, veiligheidsbeleving en sociale cohesie in Carnisse, Oud Charlois en de Tarwewijk" (Seidler et al., 2022). Er werden drie proefinterviews gehouden met migranten die bekend waren bij de onderzoeker om de duidelijkheid van de vragen en de overgang tussen de thema's te controleren. Vervolgens werd feedback van de kerngroep van het Wijkverbeteringscontract verzameld en geïntegreerd in de definitieve versie van de vragenlijst. De onderzoeker vertaalde de vragenlijst naar het Bulgaars, waarbij een andere Bulgaarse moedertaalspreker met vertaalervaring feedback gaf om te garanderen dat de oorspronkelijke betekenis van de vragen behouden bleef.

De interviews vonden plaats in Waterschei, zowel op weekdays als in het weekend, om voltijds werkende migranten de mogelijkheid te bieden deel te nemen. Sommige interviews werden vooraf gepland, terwijl andere ad-hoc werden afgenomen bij willekeurige voorbijgangers. Mond-tot-mondreclame speelde een cruciale rol bij het werven van deelnemers, en incentives zoals winkelbonnen droegen bij aan een hogere deelnamebereidheid. Voorafgaand aan elk interview gaf de onderzoeker een uitleg over de onderzoeksvragen, de structuur van het interview en de verwachte duur ervan. Bulgaarse migranten werd gevraagd een toestemmingsformulier te ondertekenen dat in het Bulgaars was vertaald. De interviews werden opgenomen met een digitale recorder, vervolgens getranscribeerd en vertrouwelijk verwerkt. De duur van elk interview varieerde sterk: sommige deelnemers deelden uitgebreide levensverhalen, terwijl anderen meer doortastende vragen nodig hadden om hun perspectieven te uiten. Het kortste interview duurde 20 minuten en het langste 1 uur en 10 minuten.

Gegevensanalyse

Voor de analyse van de interviews met Bulgaarse migranten en vertegenwoordigers van Stad Genk en middenveldorganisaties werd een thematische analysemethode toegepast. Thematische analyse is een techniek die wordt gebruikt om patronen of thema's binnen gegevensverzamelingen te identificeren, te analyseren en te presenteren. Deze methode geeft een gedetailleerde beschrijving van de gegevens en verdiept zich ook in de interpretatie van verschillende aspecten van de onderzoeksvragen (Braun & Clarke, 2006; Boyatzis, 1998). Microsoft Word en Excel werden ingezet voor het organiseren, coderen en evalueren van de verzamelde tekstuele informatie. Codes werden toegewezen aan specifieke tekstsegmenten en werden vervolgens ingedeeld in diverse categorieën. Clusters van categorieën werden georganiseerd in thema's en subthema's. Citaten uit de gecodeerde gegevens werden geïntegreerd om de belangrijkste bevindingen te ondersteunen.

Ethische overwegingen

Ethische overwegingen kregen prioriteit gedurende het gehele onderzoeksproces. Gezien de gevoelige aard van de verzamelde informatie, vooral met betrekking tot ongedocumenteerde migranten, hun betrokkenheid bij precare arbeidsomstandigheden en het wonen in slechte huisvesting, werd er extra aandacht besteed aan de vertrouwelijkheid van de deelnemers, zowel tijdens als na de interviews. Alle verzamelde gegevens, zoals interviewverslagen, transcripties en veldnota's, werden geanonimiseerd om de vertrouwelijkheid van de deelnemers te garanderen en werden opgeslagen in de cloudruimte van de UHasselt, die alleen toegankelijk is voor de onderzoeker en de academische begeleider van het project.

Er werd speciale aandacht besteed aan het begrijpen van de kwetsbaarheden waarmee de Bulgaarse Roma-deelnemers te maken hadden en een cultureel gevoelige aanpak werd toegepast tijdens het verzamelen van de gegevens. Het onderzoeksvoorstel voor deze studie werd goedgekeurd door het Ethisch Comité van de Universiteit Hasselt (registratienummer: 2022 2023 55 R4D). Het eerste concept van het datamanagementplan werd geregistreerd op 22 september 2023, en de definitieve versie werd ingediend op 30 september 2024.

Limitations and self-reflectivity

De toegepaste methodologie vertoont enkele beperkingen met betrekking tot de steekproefprocedure. Het gebruik van convenience- en snowball sampling technieken kan geleid hebben tot een steekproef die mogelijk niet het volledige profiel van de Bulgaarse migrantenpopulatie in Waterschei weerspiegelt, wat de relevantie van de resultaten voor de hele populatie kan verminderen. Het werven van deelnemers die de Bulgaarse winkel in Waterschei bezoeken, kan hebben geleid tot een oververtegenwoordiging van bepaalde demografische groepen die het klantenbestand van de winkel weerspiegelen. Hoewel de wervingskanalen in de tweede fase van het veldwerk werden gediversifieerd, bleef de winkel de belangrijkste bron voor het recruten van deelnemers. Bovendien kan het aanbieden van winkelbonnen aan migranten om hun deelname aan het onderzoek te stimuleren, mogelijk hebben geleid tot een oversampling van migranten in kwetsbare posities die de bonnen belangrijker vonden dan hun eigen intrinsieke motivatie om waardevolle informatie aan het onderzoek bij te dragen.

Er zijn ook beperkingen met betrekking tot de kwaliteit van de verzamelde gegevens, die mogelijk zijn beïnvloed door taalbarrières en een gebrek aan vertrouwen in de onderzoeker. Alle interviews werden in het Bulgaars afgenomen en hoewel alle deelnemers de taal spraken, hadden sommigen, vooral degenen met Turks of Roma als moedertaal, soms moeite om zich goed uit te drukken. Hierdoor waren hun antwoorden mogelijk korter dan wanneer ze in hun moedertaal hadden kunnen spreken. Daarnaast uitten deelnemers die aan het onderzoek deelnamen en hun ongedocumenteerde status bekendmaakten, bezorgdheid over mogelijke identificatie door hun deelname aan het onderzoek. Deze bezorgdheid kan hebben bijgedragen aan minder betrouwbare antwoorden.

Tot slot is het belangrijk om te erkennen dat de nationaliteit van de onderzoeker, samen met haar eigen etnische, geslachts-, leeftijds-, taal- en onderwijsachtergrond, waarschijnlijk invloed heeft gehad op de interviews met respondenten, zoals vaak voorkomt bij kwalitatief onderzoek. De onderzoeker is een vrouw van in de dertig, met een universitaire opleiding en van etnisch Bulgaarse afkomst. Respondenten met verschillende achtergronden hebben wellicht aspecten benadrukt die zij als maatschappelijk wenselijk beschouwden bij het beantwoorden van vragen. Om de mogelijke invloed van het profiel van de onderzoeker op de verzamelde gegevens te

minimaliseren, werd in alle fasen van de kwalitatieve methodologie een wetenschappelijke aanpak toegepast. Daarnaast heeft de ondersteuning van een senior begeleider bijgedragen aan verdere betrouwbaarheid van de verzamelde gegevens in het veld. Ten slotte is triangulatie toegepast, waarbij interviewgegevens zijn gecombineerd met informatie uit andere bronnen, wat vaak wordt gedaan om de kwaliteit en betrouwbaarheid van gegevens te verbeteren.

4. De casus

Dit deel biedt een overzicht van de evolutie van de wijk Waterschei over de jaren heen en geeft het huidige beleid weer van de Stad Genk op domeinen zoals huisvesting, domiciliëring, tewerkstelling, onderwijs, gezondheidszorg en integratie. De informatie is gebaseerd op interviews met twaalf vertegenwoordigers van Stad Genk en middenveldorganisaties, evenals op beschikbare statistieken en interne documenten van de stad.

Het onderzoeksgebied bevindt zich in Genk Oost en omvat de buurten Waterschei-Zuid, Waterschei-Noord en Oud-Waterschei. Ook de wijk Nieuw-Texas maakt deel uit van het onderzoeksgebied vanwege de nabijheid van Waterschei (zie Figuur 3).

Figuur 3: Kaart Waterschei (Stratenplan Genk (n.d.))

Waterschei, dat oorspronkelijk Waterscheyde heette, dankt zijn naam aan het feit dat het een water-"scheiding" vormt tussen twee waterbekkens. Tot de late jaren 1800 was het gebied dunbevolkt, voornamelijk door boeren. Met de ontdekking van steenkool door André Dumont en de vestiging van mijnen in 1909 transformeerde Waterschei echter in een mijnbouwgemeente met de eerste migranten uit buurlanden, Polen, Roemenië, Hongarije, Oekraïne. De aanwerving van arbeidsmigranten uit Italië in de jaren 1940, gevolgd door migranten uit Spanje, Griekenland en Portugal in de jaren 1950, en later uit Marokko en Turkije in de jaren 1960 en 1970, heeft Waterschei gevormd tot een belangrijk centrum voor migrantengemeenschappen die op zoek waren naar economische kansen (Agentschap Integratie en Inburgering, 2021).

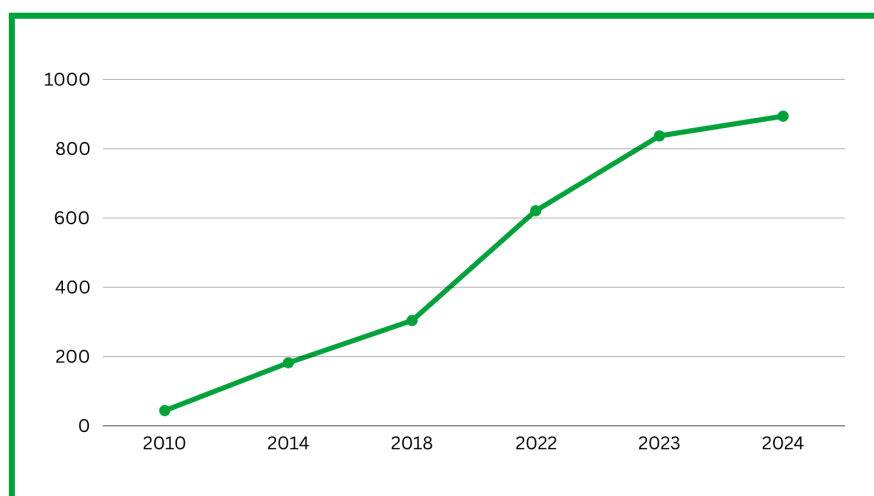
De instellingen die verbonden waren aan de mijnen speelden een leidende rol in de integratie van migranten door ondersteuning te bieden op het gebied van huisvesting, onderwijs, culturele activiteiten en het aanbieden van diverse voorzieningen. Migranten werden voornamelijk beschouwd als economische middelen en tijdelijke arbeidskrachten (gastarbeiders), die uiteindelijk het land zouden verlaten. In 1974

voerde de Belgische regering, als gevolg van de economische crisis, een streng beleid dat bekendstaat als de "migratiestop" om de instroom van arbeidskrachten te beperken (Agentschap Integratie en Inburgering, 2021). De inspanningen om migranten te integreren bleven gefragmenteerd tot de jaren 1980, toen Het Koninklijk Commissariaat voor de Migranten werd opgericht, die zich richtte op burgerschap, antiracisme en sociaal beleid. De achteruitgang van de steenkoolindustrie heeft geleid tot veranderingen in de beroepsbevolking, met een afname van arbeidsmigranten en een toename van gezinshereniging. Het dorp Waterschei werd in 1977 formeel bij de stad Genk gevoegd en kort daarna, in 1987, werd de mijn in Waterschei gesloten.

De bevolking van Genk telt ongeveer 67.800 inwoners en omvat meer dan 120 nationaliteiten (genk.incijfers.be, 2023). Meer dan de helft van de inwoners heeft een andere herkomst dan de Belgische, waardoor de stad wordt beschouwd als een "superdiverse" stad (Vertovec, 2007). Waterschei-Zuid heeft ongeveer 2.900 inwoners, terwijl Waterschei-Noord rond de 2.600 inwoners telt, waarvan 75% tot 85% van niet-Belgische herkomst is (Genk in cijfers, 2023). De grootste groep bestaat uit mensen met Turkse achtergrond, onder wie veel Belgen van de derde en vierde generatie die in het land geboren en opgeleid zijn. Daarnaast zijn er grote gemeenschappen van Italianen, Marokkanen, Portugezen, Spanjaarden en Grieken, samen met Oost-Europeanen zoals Bulgaren, Polen en Roemenen die in Waterschei wonen.

Ongeveer 20 jaar geleden vestigden de eerste paar Bulgaarse gezinnen zich in Waterschei en bouwden zij goede relaties op met de lokale gemeenschap en autoriteiten. De laatste jaren is hun aantal echter aanzienlijk toegenomen. Op dit moment wonen er 354 Bulgaren in Waterschei, wat ongeveer 40% is van de 893 officieel geregistreerde Bulgaren in Genk (Dienst Burgerzaken, 2024). Dit aantal omvat ook personen die in het wachtregister staan (Bijlage 19), wat betekent dat zij momenteel bezig zijn met het aanvragen van een Belgische verblijfsvergunning. Het officiële aantal Bulgaarse inwoners is onderschat, aangezien Stad Genk aangeeft dat er nog eens 300 tot 500 Bulgaarse migranten in Genk wonen die niet officieel geregistreerd zijn.

De gegevens in Figuur 4 tonen de groei van de Bulgaarse migrantengemeenschap in Genk sinds 2010. Bulgaren vormen de vierde grootste groep in Genk op basis van nationaliteit (Genk in cijfers, 2023), met een aanzienlijke toename in de afgelopen jaren.

Figuur 4: Bulgaarse bevolking in Genk 2010-2024

Het toenemende aantal Bulgaren, samen met de uitdagingen op het gebied van huisvesting, tewerkstelling, onderwijs, gezondheid en sociale integratie, en de overlast die door de buurtbewoners van Waterschei werd gemeld, heeft Stad Genk ertoe aangezet een Wijkverbeteringscontract aan te vragen, waarvan deze studie een integraal onderdeel is.

4.1. Beleid van Stad Genk

Genk staat bekend als de "Stad van wijken" vanwege de sterke band van de inwoners met hun buurt en de beschikbare voorzieningen, zoals recreatie en zorginstellingen. Na de sluiting van de mijnen in de jaren 1990, toen verschillende wijken met uitdagingen te maken kregen, zocht Stad Genk naar een nieuw bestuursmodel. Geïnspireerd door de wijkgerichte aanpak van de stad Deventer in Nederland, heeft Genk deze benadering aangepast aan haar eigen behoeften. Ook andere Belgische steden, zoals Leuven en Gent, hebben een soortgelijke gebiedsgerichte aanpak gevolgd. Genk is verdeeld in acht wijken, elk bestaande uit drie tot vier buurten, met een totaal van 30 buurten. Elke wijk heeft een wijkmanager die verantwoordelijk is voor het toezicht op de uitvoering van de wijkstrategieën.

In het verleden voerde Stad Genk een doelgericht beleid om in te spelen op de specifieke behoeften van traditionele arbeidsmigranten uit de mijnindustrie, die een gezamenlijke culturele, taalkundige en religieuze achtergrond hadden en geconcentreerd in bepaalde buurten woonden. Met de opkomst van superdiversiteit en de toename van mobiele bevolkingsgroepen in multiculturele wijken is Stad Genk echter overgestapt op een inclusief beleid dat de unieke behoeften van verschillende migrantengroepen beter erkent en tegelijkertijd probeert te voldoen aan de uiteenlopende integratiebehoeften van de samenleving als geheel.

Stad Genk werkt nauw samen met diverse middenveldorganisaties in verschillende wijken, die als waardevolle hulpbronnen worden beschouwd in interviews met vertegenwoordigers van Stad Genk door hun nauwe band met de gemeenschap. Deze organisaties hebben vaak een opendeurbeleid en bieden doorverwijzingsdiensten aan waar nodig. In Waterschei vormen de wijkmanager en verschillende organisaties een wijkteam. Dit team, bestaande uit jobcoaches, jeugdverenigingen, huisvestingsautoriteiten, lokale dienstverleners, onderwijsinstellingen en gezondheidsvertegenwoordigers, komt regelmatig bijeen om de ontwikkelingen in de wijk te bespreken. De "Tafel Bulgaarse Gemeenschap Waterschei" is een team dat vóór het Wijkverbeteringscontract werd opgericht als reactie op het groeiende aantal Bulgaarse migranten in Waterschei. Dit team, bestaande uit vertegenwoordigers van Stad Genk en middenveldorganisaties die direct contact hebben met Bulgaren, kwam enkele keren per jaar bijeen om informatie uit te wisselen en specifieke gevallen te bespreken.

Tijdens interviews gaven vertegenwoordigers van Stad Genk aan dat de stad de afgelopen vijf jaar een integrale bestuursaanpak heeft aangenomen om criminaliteit te bestrijden. Deze aanpak brengt belanghebbenden uit verschillende sectoren samen, waaronder de politie, Vlaamse inspectiediensten voor sociale en arbeidsinspecties, overheidsdepartementen, huisvestings- en veiligheidsactoren, en preventieve sectoren. Het doel is om criminele activiteiten die de samenleving ondermijnen tegen te gaan door communicatie en informatie-uitwisseling tussen belanghebbenden te bevorderen.

De vele samenwerkingsverbanden tussen verschillende afdelingen van Stad Genk en actoren uit de burgermaatschappij weerspiegelen de ambitie om een cultuur van open dialoog op alle niveaus te bevorderen. De lang bestaande slogan van Stad Genk, "Iedereen Genkt" en het huidige beleid "Samen Genk Verbinden," benadrukken het belang van eenheid en verbinding binnen de gemeenschap. Het Meerjarenplan, 2020-2025 van de stad legt de nadruk op horizontale samenwerking, waarbij de sterke punten van verschillende afdelingen en partners worden ingezet om complexe uitdagingen aan te pakken.

De volgende secties zullen het huidige beleid onderzoeken op verschillende domeinen die relevant zijn voor de Bulgaarse migrantenbevolking in Waterschei, zoals huisvesting, domiciliëring, werkgelegenheid, gezondheid, onderwijs en integratie. Deze thema's zijn nauw met elkaar verbonden: uitdagingen in één domein kunnen invloed hebben op andere domeinen, wat een vicieuze cirkel kan creëren. Omgekeerd kunnen verbeteringen in één domein positieve effecten hebben op andere domeinen, wat kan leiden tot een opwaartse spiraal.

4.2. Huisvesting

De wijken Waterschei-Zuid en Noord bestaan voornamelijk uit tuinvoningen met ongeveer 1.500 wooneenheden. Oud-Waterschei bestaat uit hogere klasse woningen, terwijl Nieuw-Texas uit sociale huurwoningen bestaat. Veel huizen in Waterschei werden in de jaren 1920 en 1930 door de mijnindustrie gebouwd, en later, in de jaren 1960 en 1970, vond er meer stedelijke ontwikkeling plaats. Naarmate Waterschei zich ontwikkelde, ontstonden levendige straten, zoals de Stalenstraat, en de toestroom van migranten leidde tot een toename van bedrijven in handen van personen met een Turkse achtergrond, zoals bakkerijen en kleermakers, wat zowel de bi-culturele als de economische activiteit in de buurt versterkte. In de afgelopen tien jaar hebben straten zoals de Stalenstraat echter hun vroegere vitaliteit verloren.

Volgens interviews met vertegenwoordigers van Stad Genk zijn er veel huizen in Waterschei, zoals die in de Stalenstraat, Hoevenzavellaan en A. Dumontlaan, in slechte staat, wat uitdagingen met zich meebrengt op het gebied van woningkwaliteit en naleving van de huidige woonnormen. Er hebben demografische verschuivingen plaatsgevonden, aangezien oudere Belgische bewoners hun huizen in Waterschei hebben ingeruild voor onder meer appartementen in het stadscentrum van Genk. Bovendien hebben meer mensen met diverse culturele achtergronden, waaronder Turkse families met bestaande banden in de wijk, huizen in Waterschei gekocht. Momenteel is er een groeiende trend naar renovatie en opknappen van oude woningen, vooral bij de door eigenaars bewoonde huizen. Dit geldt echter niet voor huurwoningen. In de Hoevenzavellaan en Stalenstraat zijn vaak aangepaste woonruimtes te zien in de achterste stegen van gebouwen. De bovenverdiepingen van commerciële gebouwen zijn aangepast en onderverdeeld in appartementen, wat leidt tot een verdere achteruitgang van de woningkwaliteit. Tijdens de rondleiding door Waterschei zag de onderzoeker huizen die waren opgedeeld in afzonderlijke eenheden maar een gezamenlijke ingang deelden. Sommige van deze eenheden missen brievenbussen of deurbellen, wat het moeilijk maakt om een specifiek huisnummer te vinden.

Stad Genk volgt de Vlaamse Codex Wonen en voert veiligheids- en kwaliteitsinspecties uit met de hulp van de Vlaamse Wooninspectie. In de afgelopen jaren is het aantal woninginspecties in Waterschei toegenomen, waarbij verschillende gebreken en kwaliteitsnormen zijn ontdekt. Deze inspecties tonen aan dat veel Bulgaarse

migranten in overbevolkte en ondermaatse woonomstandigheden leven. Ongeveer 42% van de geregistreerde adressen in Waterschei waar Bulgaarse migranten verblijven, is door de Dienst Wonen aangemerkt als woningen van slechte kwaliteit. Het percentage kan zelfs hoger zijn, omdat mogelijk nog niet alle woningen door de woningdienst zijn geïdentificeerd. Volgens gegevens van Stad Genk zijn de meeste verhuurders van de woningen waarin Bulgaarse migranten wonen in Waterschei Belgen met een Turkse achtergrond.

Veel Bulgaarse migranten wonen samen in kleine gedeelde kamers. Hoewel de Vlaamse overheid aanbevelingen heeft gedaan, zoals bezettingsnormen, ontbreken concrete regels en maatregelen om overbevolking tegen te gaan. Bovendien is het moeilijk om overbevolking te verifiëren als een deel van de bewoners niet bij de gemeente is ingeschreven.

Stad Genk vermoedt dat de slechte leefomstandigheden van sommige Bulgaarse migranten in Waterschei samenhangen met huisjesmelkerij. Er zijn verschillende signalen hierover ontvangen en een aantal gevallen geregistreerd. Tijdens woninginspecties hebben huurders herhaaldelijk een beperkte groep verhuurders en tussenpersonen benaderd voor ondersteuning of om hen te informeren over de inspectie. Hoewel huisjesmelkerij niet beperkt is tot Waterschei en verschillende migrantengemeenschappen treft, zijn Bulgaren in Waterschei volgens vertegenwoordigers van Stad Genk bijzonder kwetsbaar. Een veelvoorkomend probleem is het ontbreken van schriftelijke huurovereenkomsten en plaatsbeschrijvingen bij Bulgaarse migranten. Hoewel mondelinge overeenkomsten wettelijk bindend zijn, kunnen ze nadelen hebben, vooral bij contante betalingen, wat uitbuiting in de hand kan werken.

Volgens vertegenwoordigers van Stad Genk zijn er gevallen waarin uitzendbureaus uit Nederland Bulgaarse migranten in dienst nemen en hun huisvesting in Genk verzorgen. Dit wordt ook bevestigd door een studie van het Regionaal Informatie- en Expertisecentrum (RIEC, 2021), die aantoonde dat Nederlandse uitzendbureaus zowel werk als huisvesting voor arbeidsmigranten regelen. De huisvesting varieert van reguliere woningen tot gespecialiseerde eenheden zoals containers, hotels en caravans, en omvat zelfs huisjesmelkers (RIEC, 2021). Arbeidsmigranten die in het ene land werken en in het andere land wonen, lopen het risico op onvoldoende toezicht en uitbuiting. Vertegenwoordigers van Stad Genk uiten bezorgdheid over de afhankelijkheid van migranten van deze uitzendbureaus voor werk, vervoer en huisvesting.

Het doel van Dienst Wonen, Stad Genk is om de woonkwaliteit in Waterschei te verbeteren door samen te werken met huiseigenaren. De stad geeft eigenaren voldoende tijd om hun verantwoordelijkheden na te komen en hun panden aan te passen zodat ze voldoen aan de vereiste normen. Degenen die hun verplichtingen niet nakomen lopen het risico op boetes, juridische procedures en zelfs het verzegelen van hun panden. Onlangs heeft Stad Genk een certificeringsproces voor huurwoningen geïntroduceerd, het zogenaamde Conformiteitsattest, dat door de Vlaamse overheid is opgezet. Certificering is verplicht voor panden die vóór 1981 zijn gebouwd en vereist verplichte controles om te voldoen aan basisveiligheids- en kwaliteitscriteria. Dit initiatief wordt de komende tien jaar gefaseerd in Waterschei ingevoerd, te beginnen met het oudste en meest verouderde gebouw. Daarnaast onderzoekt Stad Genk de mogelijkheid om een Kader tijdelijke huisvesting voor arbeidskrachten op te zetten, waarvoor het decreet al door de Vlaamse regering is goedgekeurd.

4.3. Domiciliëringen

Een van de belangrijkste doelen van Stad Genk binnen het Wijkverbeteringscontract is het aanmoedigen van Bulgaarse migranten om zich te registreren. Er zijn echter verschillende obstakels die registratie bemoeilijken. Migrantten zijn verplicht zich binnen drie maanden na aankomst in België bij de gemeente in te schrijven op hun hoofdverblijfplaats. Voor een succesvolle registratie moeten zij voldoen aan specifieke wettelijke criteria. Volgens Artikel 40 van de Vreemdelingenwet (IBZ, z.d.) variëren de vereisten voor langdurig verblijf in België afhankelijk van de situatie van het individu. De meest voorkomende statussen voor Bulgaarse migranten zijn als volgt:

- EU-werknemers moeten een arbeidscontract voorleggen als ze in België werken, of bewijs van financiële middelen en een ziekteverzekering als ze in een ander EU-land werken.
- Zelfstandigen moeten zich bij de Kruispuntbank voor Ondernemingen inschrijven en bewijs van aansluiting bij een sociale verzekeringsinstelling tonen. Hierbij wordt aangenomen dat zelfstandigen over voldoende inkomen beschikken en er is dus geen financiële informatie vereist.
- EU-werkzoekenden moeten aantonen dat ze een realistische kans hebben op het vinden van werk, wat doorgaans vereist dat ze hoger onderwijs genoten hebben of gespecialiseerd zijn in een knelpuntberoep om in aanmerking te komen voor een verblijfsvergunning.
- Gezinsleden van EU-burgers, inclusief (groot-)ouders en (achter-)kleinkinderen, kunnen zich inschrijven bij de gemeente als zij voldoen aan de criteria van financiële afhankelijkheid bij hereniging met een economisch actieve EU-burger in België. Of moeten zij aantonen financieel onafhankelijk te zijn en bewijs leveren van voldoende eigen middelen.

De uitdaging om aan deze criteria te voldoen, zorgt er vaak voor dat Bulgaarse migranten hun registratie bij aankomst in het land uitstellen. Migrantten die de procedure zijn gestart maar niet hebben afgerond vanwege ontbrekende documenten, krijgen volgens de EU-verblijfsprocedure twee kennisgevingen van weigering (bijlagen 20). Na de eerste weigering wordt de persoon geregistreerd als afgevoerd uit de registers (verlies van verblijfsrecht). Na de tweede weigering wordt de verblijfsprocedure definitief stopgezet en verkeert de persoon feitelijk weer in een ongedocumenteerde status. Beide kennisgevingen zijn zonder bevel om het land te verlaten, aangezien er een recht op vrij verkeer van personen is. Het ontbreken van grenscontroles tussen EU-landen maakt het moeilijk om vast te stellen of een migrant binnen de drie maanden het land is binnengekomen of langer is gebleven.

Burgerzaken zijn wettelijk verplicht om individuen in te schrijven op het adres dat zij als hun woonadres opgeven, ongeacht de kwaliteit van de woning en leefomstandigheden. Deze regel staat mensen toe zich te registreren in niet-traditionele accommodaties of gebouwen die mogelijk niet aan de basisnormen voldoen. Als iemand zich inschrijft in een gebouw in de achtertuin, worden ze vaak geregistreerd onder het adres van het hoofdgebouw. Dit kan leiden tot meerdere huishoudens die op hetzelfde adres zijn geregistreerd. Bovendien zijn er geen specifieke regels voor het maximum aantal personen dat op een adres mag worden ingeschreven. Volgens Stad Genk is het beter om mensen ergens geregistreerd te hebben, zelfs als de woonsituatie niet ideaal is, zodat hun verblijfplaats bekend is, in plaats van registratie te weigeren.

In 2022 werd echter een Koninklijk Besluit vastgesteld in België om de uitdaging van niet-Belgische inwoners zonder officiële hoofdverblijfplaats aan te pakken. Dit besluit stelt gemeenten in staat om personen automatisch in te schrijven in het wachtregister, een procedure die bekendstaat als Ambtshalve Inschrijving, na politiecontroles op hun woonplaats. Als individuen niet de benodigde documenten voor registratie kunnen overleggen, kan de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) hen een brief sturen om het land te verlaten. De Ambtshalve Inschrijving is geïmplementeerd in Genk, maar was ten tijde van dit onderzoek nog niet operationeel gemaakt door Binnenlandse Zaken.

4.4. Tewerkstelling

In 2022 bedroeg de tewerkstellingsgraad in Genk voor mensen van 20 tot 64 jaar 68,5%, een van de laagste in het land (Provincies in cijfers, 2022). De werkloosheidsgraad is effectief iets gedaald de afgelopen twee jaar, maar de constante instroom van nieuwkomers in de regio belemmert het behalen van grotere verbeteringen. Net als andere steden in België ervaart Genk een grote kloof in werkzaamheidsgraad tussen migranten en autochtonen op een arbeidsmarkt die specifieke kwalificaties vereist (Timmerman et al., 2018). In veel gevallen worden de kansen op werk beperkt door taalvereisten, waarbij VDAB benadrukt dat taalvaardigheid cruciaal is voor het vinden van werk. De meeste werkgevers vragen om een Nederlands taalniveau van minimaal A2, hoewel formele certificering niet altijd noodzakelijk is.

Stad Genk beschikt over onvoldoende informatie over de werkplekken van Bulgaarse migranten die in Genk wonen, met name diegenen die ongedocumenteerd zijn. De geïnterviewde vertegenwoordigers van Stad Genk vermoeden dat veel Bulgaarse migranten in Nederland werken terwijl ze in Genk wonen. RIEC heeft precarie praktijken door Nederlandse uitzendbureaus gedocumenteerd, zoals retroactieve wijzigingen in arbeidscontracten, looninhoudingen, het ontbreken van verzekeringsdekking en het niet afdragen van sociale bijdragen (RIEC, 2021). Bovendien bestaan er zorgen over de financiering en bedrijfsstructuren van deze uitzendbureaus. De huidige regelgeving rond de uitzendsector in Nederland bevat onvoldoende maatregelen om onethische praktijken structureel aan te pakken. Een nieuwe wet, die vanaf 1 januari 2025 van kracht zal zijn, is bedoeld om arbeidsuitbuiting en oneerlijke concurrentie tegen te gaan (Nu.nl, 2024).

Een andere uitdaging met betrekking tot de werkgelegenheid van sommige Bulgaarse migranten in Genk is hun status als zelfstandige. Stad Genk vermoedt dat sommige Bulgaarse migranten worden aangemoedigd om zelfstandige te worden, hoewel ze feitelijk onder het gezag van een werkgever werken, een praktijk die bekendstaat als "schijnzelfstandigheid". Schijnzelfstandigheid bestaat al lang in België, maar voor Bulgaarse migranten kreeg het momentum tussen 2007 en 2014, toen er beperkingen waren op de arbeidsmarkt en zelfstandigheid de voornaamste manier was om toegang te krijgen tot werk en een verblijfsvergunning in België (Ulceluse & Bender, 2022). Tomova (2013) observeerde dat Bulgaren die in Gent werkten voor Belgen met een Turkse achtergrond, pogingen deden om hun verblijf te legaliseren door 1 tot 10% van hun aandelen in het bedrijf aan te bieden. Ondanks de afschaffing van de beperkingen op de arbeidsmarkt blijft schijnzelfstandigheid een prominente praktijk onder Bulgaarse migranten in Genk.

Misdrijven met betrekking tot de tewerkstelling van Bulgaren in Nederland en schijnzelfstandigheid worden behandeld via de bestuurlijke aanpak in Stad Genk, waar ze een klein deel van uitmaken. Ze werken nauw samen met het Euregionaal

Informatie- en Expertisecentrum (EURIEC) om grensoverschrijdende criminele activiteiten te bestrijden, en met het Arrondissementeel Informatie- en Expertisecentrum (ARIEC) Limburg op regionaal niveau. Het uitvoeren van grensoverschrijdende acties blijft uitdagend en complex. Directe informatie-uitwisseling met andere EU-landen, met name Nederland en Bulgarije, wordt niet op lokaal niveau ondersteund, en Stad Genk wordt geconfronteerd met beperkingen door het gebrek aan toegang tot informatie en de mogelijkheden voor informatie-uitwisseling.

Verder is schijnzelfstandigheid moeilijk te bewijzen, wat direct ingrijpen op lokaal niveau bemoeilijkt. Stad Genk richt zich momenteel voornamelijk op het identificeren en rapporteren van gevallen op een hoger niveau om acties tegen schijnzelfstandigheid te stimuleren.

Stad Genk wil de kansen op werk in de bredere gemeenschap verbeteren, waaronder het aanpakken van langdurige werkloosheid en de uitdagingen waarmee nieuwe migrantengemeenschappen worden geconfronteerd. Migranten die moeite hebben met de Nederlandse taalvaardigheid worden aangemoedigd om verschillende cursussen te volgen, afgestemd op hun opleidingsachtergrond. Het Werkstation in Genk en VDAB bieden ondersteuning bij het opstellen van een CV en het zoeken naar werk, samen met kortdurende trainingen die tot werk kunnen leiden. Buitenlandse diploma's kunnen als gelijkwaardig worden erkend, onder toezicht van het Nationaal Academisch Erkenning Informatiecentrum (NARIC) in Vlaanderen. Via het Wijkverbeteringscontract streeft Stad Genk ernaar Bulgaarse migranten te ondersteunen bij het verkrijgen van regulier werk, zelfs zonder beheersing van de Nederlandse taal. Door samenwerkingen met de sociale economiesector, die op de werkplek taaltraining aanbieden, konden verschillende Bulgaren succesvol tewerkgesteld worden in een vaste baan.

4.5. Gezondheidszorg en welzijn

Volgens vertegenwoordigers van Stad Genk ondervinden bepaalde groepen migranten, waaronder Bulgaren, obstakels bij de toegang tot eerstelijnszorg. Deze uitdagingen omvatten moeilijkheden bij het vinden van een huisarts door taalbarrières, een tekort aan artsen en tandartsen, lange wachttijden voor afspraken en onvoldoende kennis van het Belgische zorgverzekeringssysteem.

Burgers uit verschillende EU-landen hebben recht op wettelijke en sociale voordelen, waaronder toegang tot sociale uitkeringen zoals pensioenen, werkloosheidsuitkeringen, gezondheidszorg, kinderbijslag, enzovoort, op voorwaarde dat ze de nodige rechten hebben opgebouwd. Mobiele arbeidsmigranten die in verschillende EU-staten werken, kunnen deze voordelen tussen de verschillende landen overdragen via gestandaardiseerde formulieren. Echter, als intra-EU-migranten niet gedomicilieerd zijn in België en geen wettelijke arbeidsovereenkomst hebben, kunnen zij in de meeste gevallen geen toegang krijgen tot deze voordelen. Bijvoorbeeld, zij kunnen in België alleen spoedzorg ontvangen onder de Europese Ziekteverzekeringskaart (EHIC), die geen reguliere medische behandelingen of preventieve zorg dekt. Veel artsen in België kunnen de behandeling van onverzekerde patiënten weigeren, en de kosten voor onverzekerde patiënten kunnen zeer hoog zijn.

Organisaties zoals Huis van het Kind en Kind en Gezin streven ernaar om het gezondheidsbewustzijn onder migrantengemeenschappen te vergroten door middel van verschillende initiatieven. In Genk worden regelmatig infosessies gehouden over gezondheidsonderwerpen zoals eerste hulp, zwangerschap, diabetes en meer. Het

programma van community health workers, ondersteund door de mutualiteiten, heeft als doel om mensen in kwetsbare maatschappelijke posities te helpen toegang te krijgen tot gezondheidszorg en hen te ondersteunen bij het gebruik van het zorgsysteem. In Waterschei zijn er Turkssprekende veldwerkers die actief betrokken zijn bij het ondersteunen van iedereen met vragen over gezondheid en welzijn. Binnen het Wijkverbeteringscontract krijgen Bulgaarse migranten uitleg over hoe het gezondheidssysteem werkt en wat hun verantwoordelijkheden zijn.

In 2010 vaardigde de Belgische regering een decreet uit dat de intrekking van verblijfsvergunningen van EU-burgers toestaat bij vermoedelijk misbruik van sociale uitkeringen. Over het algemeen hebben EU-migranten die in België wonen het recht om sociale bijstand aan te vragen (RMI-Wet). Het ontvangen van een uitkering van het OCMW kan echter de verblijfsrechten van een migrant met een E-kaart negatief beïnvloeden (bijvoorbeeld intrekking van verblijfsrechten). Ondanks bezwaren van de Europese Commissie werd dit beleid geïmplementeerd, wat invloed had op het beperken van welzijnsuitkeringen om migratie te beheersen (Barbulescu et al., 2015).

Uit de gegevens van het OCMW blijkt dat in 2023 zeventien Bulgaarse huishoudens in Genk een leefloon ontvangen. Volgens de huidige regelgeving is een taalcertificaat op A2-niveau vereist op het moment dat iemand een sociale woning toegewezen krijgt.

4.6. Onderwijs

In alle EU-lidstaten is onderwijs verplicht, hoewel de leeftijdseisen enigszins variëren. In België is onderwijs verplicht tot de leeftijd van 18 jaar, terwijl het in Bulgarije verplicht is tot de leeftijd van 16 jaar. Wanneer migranten naar België verhuizen, moeten zij ervoor zorgen dat hun kinderen binnen twee maanden na aankomst op school zijn ingeschreven. De kinderen van ongedocumenteerde migranten kunnen echter tussen wal en schip vallen in het verplichte onderwijssysteem, omdat zij wel leerrecht maar geen leerplicht hebben. Dit is een punt van zorg voor Stad Genk.

Een van de eerste signalen die Stad Genk ontving met betrekking tot het toenemende aantal Bulgaarse migranten in Waterschei, was het lage aanwezigheidspercentage van Bulgaarse kinderen op de scholen. De Vlaamse administratie beheert momenteel het systeem voor het monitoren en aanpakken van schoolverzuim. Volgens Stad Genk is het systeem echter traag in het detecteren van gevallen van kinderen die niet op school zijn ingeschreven en afwezigheden bij wel ingeschreven kinderen, waardoor gemeenten en andere betrokken actoren niet snel genoeg kunnen reageren om schoolverzuim te voorkomen.

Ongeveer 50% van de kinderen in Waterschei-Noord en Waterschei-Zuid en 30% van de kinderen in Oud-Waterschei spreken thuis geen Nederlands (Genk in cijfers, 2024). Recent aangekomen migrantenkinderen hebben taaluitdagingen, wat hun huiswerk en algemene schoolprestaties belemmert. Het beleid van Stad Genk is gericht op het verbeteren van taalvaardigheden bij jonge, kwetsbare kinderen die een hoog risico lopen om uit te vallen op school. De stad werkt nauw samen met Campus O3, die verschillende programma's en initiatieven biedt die zich richten op kinderen. Een van deze programma's is de Taal en Talent Weken, een zomerschool voor kinderen van 5 tot 12 jaar die recent naar Genk zijn verhuisd.

Een ander belangrijk initiatief in Genk zijn de brugfiguren naar onderwijs, die het basisonderwijs ondersteunen door communicatie tussen ouders en scholen te verbeteren. Deze brugfiguren nemen contact op met ouders, helpen oudercomités

opzetten en vervullen specifieke rollen binnen de schooladministratie. Daarnaast biedt het "School Bubbles"-initiatief van Ligo LiMiNo ouders de nodige vaardigheden om de schoolagenda van hun kind te beheren, informatiebrieven te begrijpen en digitale platforms zoals Smartschool te gebruiken. Kind en Taal vzw verbetert onderwijskansen door ouder-kind interactie, taalontwikkeling, en opvoedingsondersteuning te bevorderen, met programma's die gezinnen versterken en sociale inclusie bevorderen.

Volgens de zorgcoördinator van een school in Waterschei is het afgelopen jaar grote vooruitgang geboekt bij het aanpakken van schoolverzuim en uitvalpercentages onder Bulgaarse kinderen, dankzij het Wijkverbeteringscontract en de toegewijde medewerkers en brugfiguren. Bulgaarse gezinnen met kinderen die moeite hebben, krijgen persoonlijke ondersteuning, inclusief assistentie bij het vinden van oplossingen voor vervoer van en naar school. Tijdens oudercontacten hebben Bulgaarse ouders toegang tot vertaaldiensten door Bulgaarsspreekende tolken (Taalhulp). Enkele Bulgaarse kinderen krijgen in het weekend huiswerkbegeleiding die wordt georganiseerd door SAAMO. In 2023 werd als onderdeel van het Wijkverbeteringscontract het project "Groeikracht" georganiseerd voor Bulgaarse kinderen, gericht op intensief Nederlands leren en het ontwikkelen van vaardigheden tijdens de schooldagen.

4.7. Integratie en sociale cohesie

Er zijn veel aspecten die een rol spelen bij de integratie en sociale cohesie van Bulgaarse migranten in Waterschei. Enkele van de belangrijkste, zoals het integratietraject, het onthaalbeleid voor nieuwkomers en gemeenschappelijke ontwikkelingen, worden hieronder besproken.

Sinds 2003 heeft het Vlaams Gewest inburgeringsprogramma's ingevoerd. De cursus Maatschappelijke Oriëntatie duurt doorgaans 60 tot 90 uur over drie maanden, terwijl de NT2-cursus Nederlands als tweede taal kan variëren van 90 tot 240 uur, afhankelijk van het opleidingsniveau. Intra-EU migranten zijn echter vrijgesteld van verplichte inburgeringsprogramma's. In 2023 schatte Stad Genk dat slechts één op de acht geregistreerde Bulgaren in Genk het inburgeringsprogramma had voltooid en certificering had behaald. Stad Genk benadrukt dat deelname aan het inburgeringsprogramma belangrijk is, ongeacht de afkomst van de migranten, omdat de uitdagingen van het aanpassen aan nieuwe talen, instellingen en sociale normen vergelijkbaar zijn voor alle migranten. Bovendien maakt de stad zich zorgen dat de recent ingevoerde kosten voor deelname aan het integratietraject in 2023, inclusief taalcursussen, zullen leiden tot een verdere afname van het aantal deelnemers.

Binnen het Wijkverbeteringscontract begon Stad Genk met de ontwikkeling van een nieuw, uitgebreid onthaalbeleid voor nieuwe migranten, dat verder is opgenomen door de Dienst Diversiteit en Gelijke Kansen. Feedback van Bulgaarse migranten geeft aan dat nieuwkomers meer uitgebreide assistentie nodig hebben bij hun vestiging in Genk. Deze hulp omvat informatie over stadsdiensten, inschrijving van kinderen op school, afvalbeheer en andere essentiële informatie die niet gemakkelijk toegankelijk is voor nieuwkomers.

Stad Genk staat voor grote uitdagingen bij de integratie van de Bulgaarse Roma-bevolking, die verschilt van andere migrantengroepen. De Europese Unie heeft verschillende beleidsmaatregelen ingevoerd om de integratie van gemarginaliseerde gemeenschappen, waaronder de Roma-bevolking, te bevorderen (Integro Association,

2017). Op nationaal niveau zijn er specifieke programma's en financiering toegewezen voor de inclusie van de Roma, zoals De Nationale strategie voor de integratie van Roma (2022). Ondanks deze inspanningen blijft er een grote kloof bestaan tussen de Bulgaarse Roma-gemeenschappen en de rest van de samenleving op domeinen zoals onderwijs, gezondheidszorg, huisvesting en tewerkstelling (Integro Association, 2017). Als onderdeel van het Wijkverbeteringscontract werden workshops georganiseerd met experts over de Roma-gemeenschap voor lokale instellingen in Genk, waarbij de specificiteiten van de Bulgaarse Roma-cultuur en strategieën voor effectieve communicatie werden belicht.

Een belangrijk uitdaging in Waterschei betreft de afval, vooral rond woningen die aan tijdelijke bewoners worden verhuurd. Afval wordt vaak aangetroffen in de achtertuinen van deze woningen en op drukke straten zoals de Hoevenzavellaan, waar individuen afvalzakken weggooien zonder rekening te houden met de juiste manier van sorteren. Dit gedrag komt vooral voor bij bewoners die niet bekend zijn met de lokale afvalverwerkingsregels, wat leidt tot klachten over overlast van omwonenden. Bovendien hebben niet-geregistreerde migranten geen toegang tot het containerpark in Genk voor de juiste verwerking van grote voorwerpen en recycling.

Stad Genk benadrukt dat de uitdaging van sluikstort niet uitsluitend aan Bulgaarse migranten kan worden toegeschreven, maar samenhangt met de algemene uitdagingen van slechte huisvestingsomstandigheden onder anderen. Om dit aan te pakken, zijn er maatregelen genomen om het zwerfvuil op de Stalenstraat te bestrijden, waaronder de installatie van camera's voor betere monitoring en verstrekte controles door de Veiligheidsdienst en politie.

Volgens Stad Genk zijn de bewoners van Waterschei zeer tevreden over het wonen in het gebied en zijn ze trots op de superdiversiteit van de wijk. Het waarborgen van sociale cohesie in Waterschei vormt echter een uitdaging, vooral omdat een deel van de bevolking, zoals mobiele arbeidsmigranten, tijdelijk in de wijk verblijven en minder betrokken zijn bij het leven in deze gemeenschap.

Er ontstaan soms ook uitdagingen met betrekking tot het gebruik van de openbare ruimte. Verschillende migrantengemeenschappen hebben specifieke ontmoetingsplaatsen gecreëerd. Zo fungeert de Turkse moskee als een centraal punt voor de Turkse gemeenschap, terwijl talrijke Griekse en Italiaanse cafés en restaurants die functie opnemen voor hun respectievelijke gemeenschappen. Hoewel de Bulgaarse migrantengemeenschap groeit, hebben zij geen specifieke ontmoetingsplaats, behalve een kleine Bulgaarse supermarkt die hun belangrijke ontmoetingspunt is geworden. Hierdoor verzamelen kleine groepen, meestal mannen, zich na werktijd buiten de supermarkt, wat leidt tot ongemak en onbehagen bij voetgangers en lokale bewoners.

De Dienst Economie van Stad Genk richt zich op het verbeteren van het imago van Waterschei en de Stalenstraat door middel van verschillende projecten. In samenwerking met SAAMO hebben zij campagnes zoals "100% Genks" geïnitieerd om de sociale cohesie in Waterschei te bevorderen. Aankomende activiteiten zijn gericht op het versterken van de verbindingen van Waterschei met andere, minder diverse wijken in het komende jaar.

Buurthuis De Singel, gelegen in Waterschei, is een wijkcentrum dat sociale cohesie en ontwikkeling bevordert. Het organiseert verschillende initiatieven, zoals volwasseneneducatie, doorgeefwinkels, gemeenschappelijke maaltijden, groepswandelingen, digitale assistentie en meer. Deze activiteiten worden aangeboden

tegen minimale prijs of gratis, waarbij alleen de materiaalkosten worden gedekt. Vorig jaar organiseerde Ligo LiMiNo rijlessen in het buurthuis, die werden bijgewoond door een groep Bulgaarse vrouwen, van wie velen de cursus met succes hebben afgerond. Vervolgens schreef dezelfde groep zich in voor Nederlandse taallessen die in het Buurthuis worden aangeboden.

Binnen het kader van het Wijkverbeteringscontract beheert Stad Genk ook een Facebookpagina specifiek voor Bulgaarse inwoners van Genk. Deze pagina biedt belangrijke informatie over het leven in België en nodigt mensen uit voor verschillende evenementen. Dit initiatief heeft de deelname van Bulgaren aan gemeenschapsactiviteiten vergroot en het aantal volgers van de pagina doen toenemen.

5. Resultaten

Dit hoofdstuk stelt de bevindingen voor uit de analyse van 45 diepgaande interviews met Bulgaarse migranten in Waterschei. De resultaten zijn verdeeld over drie secties, elk gericht op een van de hoofdonderzoeksvragen van deze studie.

Migratiemotieven: De redenen achter de initiële beslissing van Bulgaren om naar Genk te migreren worden onderzocht, waarbij zowel economische, sociale als persoonlijke pushfactoren aan bod komen.

Netwerken: De structuur van de sociale netwerken van Bulgaarse migranten wordt onderzocht, evenals hun invloed op verschillende aspecten van hun leven na aankomst in België. Hierbij wordt gekeken naar de directe impact van netwerken op huisvesting en tewerkstelling, en hun indirecte invloed op domiciliëring, toegang tot sociale zorg en onderwijs.

Toekomstplannen: De laatste sectie onderzoekt de toekomstplannen van Bulgaarse migranten in Genk, met aandacht voor de pull-factoren die sommige migranten aanzetten om langdurig te blijven, terwijl anderen hun verblijf als tijdelijk beschouwen. Hierbij worden factoren zoals taalverwerving, integratie en algemene gevoelens over het leven in België onderzocht.

Elke sectie streeft ernaar een gedetailleerd verslag te geven van de ervaringen van migranten, waarbij citaten worden gebruikt om hun perspectieven in hun eigen woorden over te brengen. Om de interviewfragmenten te contextualiseren, worden het geslacht, de leeftijd, de etniciteit en de jaren sinds migratie van elke respondent vermeld. Relevante statistieken en gegevens worden op verschillende plaatsen geïntegreerd ter verduidelijking, aangevuld met inzichten uit interviews met vertegenwoordigers van Stad Genk en middenveldorganisaties. Individuele migrantenverhalen worden weergegeven met fictieve namen in aparte tekstvakken, om een completer beeld te geven van hun ervaringen en perspectieven.

De meerderheid van de geïnterviewde Bulgaarse migranten in Waterschei is van Roma-afkomst, gevolgd door Turkse Bulgaren, terwijl etnische Bulgaren de kleinste groep vormen. Deze verdeling komt ook tot uiting in de sociaal-demografische gegevens van de steekproef op pagina 27, waar aanvullende statistische informatie over de steekproef te vinden is.

De eerste Bulgaarse migranten onder de geïnterviewden kwamen naar Genk in 2007, na de toetreding van Bulgarije tot de EU. Tot 2013 vestigde zich slechts een klein aantal in de stad. Na de opheffing van de arbeidsrestricties in 2014 nam de migratie echter aanzienlijk toe, met bijna de helft van de respondenten die tussen 2014 en 2018 arriveerden. De rest van de respondenten migreerde na 2019 en wordt in dit rapport aangeduid als "nieuwe migranten".

Wat betreft de leeftijdsverdeling is er een opvallende toename van nieuwe migranten van 40 jaar en ouder, met name in de leeftijdsgroep 50-59. Het is belangrijk te vermelden dat het migratiejaar (ook tussen haakjes vermeld naast elk citaat in de resultaten) het moment aangeeft waarop migranten voor het eerst in België aankwamen. In sommige gevallen kan de eerste aankomst mogelijk niet precies de verblijfsduur in België weergeven, aangezien sommige migranten betrokken zijn bij circulaire migratie.

5.1. Migratiemotieven

Dit deel van de resultaten onderzoekt de verschillende factoren die Bulgaren motiveren om naar Genk te migreren. Het kijkt naar een reeks onderling verbonden redenen, waaronder de bredere economische context, familiebanden, persoonlijke omstandigheden en attitudes, en maatschappelijke invloeden. Door deze factoren te analyseren, beoogt de studie achtergrondinformatie te verschaffen over de realiteiten waarmee Bulgaarse migranten vóór hun vertrek te maken hadden, en een beeld te krijgen van het profiel van Bulgaarse migranten in Waterschei.

Economische motieven

De meerderheid van de geïnterviewde Bulgaren migreerde naar Genk voornamelijk vanwege economische (push) factoren. Deze omvatten hoge werkloosheid, preciaire arbeidsomstandigheden en lage lonen in Bulgarije. Deze factoren treffen alle respondenten in verschillende mate, met enkele verschillen op basis van etniciteit. Werkloosheid is de meest genoemde reden voor migratie onder Roma-respondenten. Veel geïnterviewden hadden al lange tijd vóór hun migratie te maken met hoge werkloosheid, en dit bleef ook zo vlak voor hun vertrek. Veel van hen hadden nooit in Bulgarije gewerkt, hoewel enkele Roma tijdelijke banen hadden, zoals fabriekswerk, schoonmaakwerk en arbeid in de informele sector. Leden van de oudere generatie Roma kijken met weemoed terug op het socialistische tijdperk vóór 1989, toen ze werkzekerheid hadden.

Werk vinden in Bulgarije is echt moeilijk. Je hebt connecties nodig om werk te vinden. In onze regio is er maar één fabriek en mensen komen daar alleen binnen als ze iemand kennen (man, 50 jaar, Roma Bulgaar, 1 jaar in België).

Een andere deelnemer benadrukte de harde realiteit die ze ervoeren:

Als de grenzen gesloten waren gebleven (in Bulgarije), kun je je voorstellen wat er zou zijn gebeurd? En ik heb het niet alleen over ons (Roma Bulgaren), maar ook over anderen. Veel jonge mensen zouden nu in de gevangenis zitten. Bijvoorbeeld, als je een vader bent en je kind honger lijdt dag na dag, zonder middelen om geld te verdienen, zou je zelfs kunnen overwegen iemand te beroven of pijn te doen voor slechts vijf leva (vrouw, 46 jaar, Roma Bulgaar, 13 jaar in België).

In tegenstelling tot de Roma, die werden gedreven door hoge werkloosheid, gaven Turkse Bulgaren in de interviews aan dat de meeste van hen banen hadden in Bulgarije voordat ze naar Genk migreerden. Deze banen waren echter voornamelijk laagbetaalde posities met preciaire arbeidsomstandigheden, onvoldoende om zichzelf en hun families te onderhouden. Enkele deelnemers deelden hun moeilijkheden op de Bulgaarse arbeidsmarkt door te zeggen:

Ik werkte in een winkel als verkoopadviseur. Ik werkte zes dagen per week, inclusief zaterdag. Ik werkte gemiddeld 10 uur per dag voor een salaris van 800-900 lev (ongeveer €450) (vrouw, 37 jaar, Turkse Bulgaar, 3 jaar in België).

Ik werkte in een bakkerij omdat ik gespecialiseerd ben in het bakken van brood en gebak. Ik werkte, maar het gebrek aan salaris was een groot probleem. Ze betaalden me niet regelmatig - ik werkte drie maanden zonder salaris en ik heb het nooit gekregen [...] (vrouw, 44 jaar, Turkse Bulgaar, 5 maanden in België).

Alle geïnterviewde etnische Bulgaren hadden reguliere jobs in Bulgarije voor vertrek, maar ze uitten ook zorgen over de lage lonen die niet voldeden aan de behoeften van hun families. Een geïnterviewde verklaarde:

Ik had altijd een baan (in Bulgarije), ja. Maar het was vooral dankzij mijn man (die in het buitenland werkte) en meer verdiende dat we toen konden rondkomen. Als we alleen van mijn salaris hadden moeten leven, zouden we het waarschijnlijk niet hebben gered (vrouw, 40 jaar, etnische Bulgaar, 7 jaar in België).

Lalka is een 52-jarige Roma Bulgaarse vrouw die twee jaar geleden voor het eerst naar België kwam. Ze heeft een vrolijk gezicht en een warme persoonlijkheid. Lalka herinnert zich haar jeugd als een tijd van ontberingen. Haar ouders waren houthakkers die in de bossen werkten. Toen ze naar het bos gingen, was er niemand in het dorp om de kinderen naar school te brengen, dus namen ze vaak al hun kinderen mee en woonden ze maandenlang in tenten. Lalka ging maar tot de tweede klas (ongeveer 9 jaar) naar school. Ondanks dat ze slechts twee jaar studeerde, zegt ze dat ze een ijverige leerling was, en haar leraar prees haar altijd om haar toewijding en harde werk. Ze kan lezen en schrijven. Als volwassene bleef ze in het bos werken, maar op een bepaald moment veranderden de regels in Bulgarije met betrekking tot houtkap door de privatisering van openbaar land na de val van het socialisme. Sindsdien is er geen werk meer voor haar. Ze heeft drie volwassen kinderen in Bulgarije en een paar kleinkinderen. Hoewel Lalka haar opleiding niet kon voortzetten, zorgde ze ervoor dat al haar kinderen een middelbareschooldiploma behaalden. Ze hebben allemaal ook een rijbewijs, inclusief haar stiefdochters, waar Lalka trots op is.

Lalka was de eerste van haar naaste familieleden die naar het buitenland migreerde. Voordat ze naar België kwam, werkte ze enkele jaren met haar man in Frankrijk. Ze herinnerde zich haar eerste keer dat ze Bulgarije verliet en hoe ze twee dagen in de bus huilde omdat ze haar kinderen voor het eerst achterliet. Ze zag haar kinderen enkele jaren niet, maar had een doel voor ogen: een familiehuis te kopen. Met het geld dat ze in Frankrijk hadden verdiend, kochten ze een klein huis in een Bulgaars dorp. Door naar België te migreren, hoopt ze een paar noodzakelijke renovaties aan het huis uit te kunnen voeren en een betere toekomst voor haar kinderen te verzekeren. Ze weet echter nog niet of ze haar doel zal bereiken.

Onder de bredere economische motieven verlaten sommige migranten Bulgarije met een specifiek financieel doel. Dit doel heeft voornamelijk betrekking op onroerend goed en omvat het kopen, bouwen of renoveren van huizen/appartementen in Bulgarije. Ten tijde van het interview gaven verschillende respondenten aan dat ze al een huis in Bulgarije hadden gekocht na hun migratie. Deze individuen waren langdurige migranten die niet alleen in België, maar ook in andere landen hadden gewoond. Drie respondenten zijn momenteel bezig met de renovatie van de eigendommen die ze in Bulgarije hebben verworven. Geen van de nieuwe migranten die werden geïnterviewd, noemde het kopen van een huis als reden voor hun migratie. Zoals een respondent verklaarde:

Vanuit Griekenland heb ik drie huizen kunnen kopen. Ik heb veel meer bereikt vanuit Griekenland dan hier. Hier, met alle rekeningen, gas, elektriciteit en

water, blijft al ons geld in het land. We verdienen net genoeg om rond te komen (vrouw, 54 jaar, Roma Bulgaar, 3 jaar in België).

Familiegedreven motieven

Familiedynamieken, die nauw verbonden zijn met economische factoren, spelen een belangrijke rol in het bevorderen van migratie. Voor hun migratie woonden alle Bulgaarse geïnterviewden samen met naaste familieleden, zoals partners, kinderen en ouders; niemand woonde alleen in Bulgarije. De beslissing om te migreren, inclusief wie zou migreren, werd altijd gezamenlijk door de familie genomen. Twee veelvoorkomende scenario's kwamen naar voren: een deel migreerde om hun families financieel te ondersteunen in Bulgarije, terwijl anderen samen met hun families naar België migreerden.

Onder de geïnterviewden zijn er vijftien migranten die financiële steun verlenen aan familieleden in Bulgarije. De ontvangers van deze steun zijn meestal kinderen die in Bulgarije wonen, waaronder volwassen kinderen die financiële hulp nodig hebben.

Ik heb twee kinderen in Bulgarije, de ene is 14 en de andere is 24. Ik stuur bijna elke maand geld. De oudste is volwassen en wil net als elke jonge man een auto. Mijn vrouw is een maand geleden haar baan kwijtgeraakt, dus ik moet geld sturen (man, 49 jaar, Turkse Bulgaar, 3 jaar in België).

Anderen sturen geld naar Bulgarije om af en toe financiële hulp te bieden aan hun ouders of broers en zussen tijdens moeilijke tijden, zoals gezondheidsproblemen.

Ik stuur geld wanneer mijn familie het nodig heeft. Ik heb geen vast bedrag elke maand, alleen wanneer ze het vragen. Dit is normale familie dynamiek. Zij zouden hetzelfde voor mij doen (man, 28 jaar, Turkse Bulgaar, 3 jaar in België).

Enkele deelnemers gaven aan dat ze ook geld naar familieleden in Duitsland en Engeland stuurden wanneer dat nodig was.

De tweede groep migranten woont samen met hun families in Waterschei en stuurt bijna nooit financiële steun terug naar Bulgarije. In totaal wonen zeventien respondenten in België met hun minderjarige kinderen. Sommigen gaven aan dat hun belangrijkste motivatie om naar Genk te verhuizen hun kinderen waren, waarbij ze zeiden: *De opleiding van mijn kinderen, de toekomst van mijn kinderen. Het was een complexe beslissing, niet puur economisch* (vrouw, 40 jaar, etnische Bulgaar, 7 jaar in België).

Onder de migranten die met hun families in Waterschei wonen, was er bij sommigen één gezinslid (meestal de man) dat eerst migreerde en vervolgens de rest van de familie overbracht. Hoewel deze groep onder gezinshereniging kan worden gecategoriseerd, reflecteren veel migranten collectief als een familie-eenheid op de economische redenen achter hun migratie. Andere migrantengezinnen kwamen allemaal tegelijk naar Genk of binnen een korte periode, wat vooral vaak voorkomt bij nieuwe migranten. Er zijn ook enkele gevallen van ouders die naar België komen om zich te herenigen met hun volwassen kinderen. Een deelnemer, de oudste in de steekproef, kwam naar Genk om haar familie te ondersteunen door voor haar kleinkinderen te zorgen. Ze deelde:

Ik kwam aanvankelijk hier voor een bezoek. Uiteindelijk bleef ik hier voor mijn kinderen. Toen mijn kleinkind zeven maanden oud was, begon mijn

schoondochter naar school te gaan. Ze zorgen voor mij, en ze kijken naar mij om (vrouw, 62 jaar, Turkse Bulgaar, 1 jaar in België).

Geen van de deelnemers noemde het sociale zekerheidssysteem en het welzijnssysteem in België als reden voor migratie, wat in lijn is met de bestaande literatuur. Slechts één respondent noemde humanitaire redenen, zoals het onvermogen om in Bulgarije genoeg te verdienen om de ziekenhuisbehandeling van zijn zieke jonge zoon te betalen.

Individuele kenmerken en migratiecultuur

De beslissing om te migreren is diep geworteld in culturele contexten. Een aanzienlijk deel van de deelnemers had familieleden in Bulgarije die al eerder waren gemigreerd, zowel permanent als tijdelijk. Alleen personen van 40 jaar en ouder gaven aan dat zij de eersten in hun families waren die migreerden. Dit wijst op een migratiecultuur zoals beschreven in de bestaande literatuur, aanwezig op zowel persoonlijk als gemeenschapsniveau.

Toen ik opgroeide, zag ik dat iedereen naar het buitenland ging. Bij hun terugkeer hadden ze nieuwe westerse auto's, geld en meer. Ik zei tegen mezelf dat ik het ook zou doen zodra ik oud genoeg was. En zo zijn er al 20 jaar verstreken sinds ik in het buitenland woon (man, 37 jaar, Turkse Bulgaar, 6 maanden in België).

Een respondent die jarenlang als verkoper van jeans op markten door heel Bulgarije heeft gewerkt, deelde zijn ervaringen met betrekking tot de migratiecultuur in Bulgarije als volgt:

Op de markten zag ik steeds minder mensen. Velen van hen migreerden naar het buitenland. Er waren geen klanten meer. Alleen oudere vrouwen. Ze vroegen me of ik tsarvuli (traditionele boerderij-schoenen) verkocht. Niemand was geïnteresseerd in jeans. Dus besloot ik mijn voorraad te verkopen en ook te vertrekken (man, 51 jaar, Roma Bulgaar, 10 jaar in België).

Veel deelnemers toonden in hun verhalen een open en avontuurlijke instelling, wat aansluit bij de literatuur die dergelijke houdingen onder migranten benadrukt. Sommigen waren gemotiveerd om te migreren door hun ambitie om een nieuw leven in een ander land op te bouwen.

Ik was op zoek naar iets nieuws en iets anders. Zoals een avontuur, om het zo te zeggen. Niet specifiek gerelateerd aan werk of geld. Niet economisch; gewoon avontuurlijk. Om het leven op nieuwe plaatsen te ontdekken (man, 28 jaar, Turkse Bulgaar, 3 jaar in België).

De rol van sociale netwerken in de beslissing om te migreren

Een groot aantal Bulgaarse migranten die deelnamen aan de interviews kwam uit landelijke gebieden in het zuidoosten en noordoosten van Bulgarije, waaronder de regio's Ruse, Shumen, Razgrad, Sliven en Kardzhali. Deze gebieden, bevolkt door een grote populatie Turkse en Roma Bulgaren, hebben hoge werkloosheidscijfers en een dalende bevolking. Opvallend is dat er geen deelnemers waren uit het Bulgaarse Noordwesten, bekend als een van de armste en snelst krimpende regio's van Bulgarije met een significante Roma-populatie.

Meer dan de helft van de deelnemers aan de studie kwam uit de regio Ruse. Hoewel de kwalitatieve methodologie van deze studie geen hard bewijs levert voor een

patroon van kettingmigratie vanuit Ruse, zijn er duidelijke aanwijzingen voor het bestaan ervan. Verschillende migranten gaven soortgelijke antwoorden, zoals: *Ik kom uit Ruse. De meeste mensen hier komen ook uit Ruse* (vrouw, 46 jaar, Roma Bulgaar, 10 jaar in België). Bovendien noemden migranten vaak dezelfde dorpen in de regio Ruse als hun herkomst.

Bulgaarse migranten in Genk wijzen vaak naar sociale netwerken als belangrijke factoren in hun migratie. Deze netwerken beïnvloeden niet de algemene beslissing om te migreren, maar meestal de specifieke keuze om naar Genk te komen, zoals ook in de literatuur wordt bevestigd. Een migrant legde uit:

We hadden al besloten met mijn man om te migreren omdat we zagen dat we niet in Bulgarije konden leven. Als het niet België was, zou het Nederland, Duitsland of Engeland zijn geweest. Maar de beslissing was al genomen (vrouw, 47 jaar, Roma Bulgaar, 3 jaar in België).

Bijna alle Bulgaarse migranten vestigden zich onmiddellijk in Genk na aankomst in België, met enkele die eerst in naburige steden zoals Maasmechelen, Zutendaal en Heusden-Zolder aankwamen. Toen hen werd gevraagd waarom ze Genk als bestemming kozen, verwezen velen naar hun familie die daar woonde, met één uitleg:

De familie van mijn man woont hier al 15 jaar in Genk. Ze hebben ons veel geholpen. We zouden hier niet gekomen zijn als zij er niet waren. We hebben ook veel kennissen uit ons dorp die in Genk wonen. We hebben hier een sterke gemeenschap (vrouw, 37 jaar, Turkse Bulgaar, 3 jaar in België).

Het niveau van informatie en voorbereiding dat migranten bezitten voordat ze naar Genk migreren, wordt beïnvloed door hun sociale netwerken. De interviews laten zien dat de meerderheid van de deelnemers niet proactief op zoek ging naar informatie voor vertrek. Een deelnemer zei:

Ik heb niet naar informatie gezocht. Ik nam gewoon de bus en vertrok. Ik wist dat ik in de bouw zou werken, maar verder had ik geen idee waar ik naartoe ging (man, 42 jaar, Turkse Bulgaar, 3 jaar in BE).

Ondanks dat de meeste migranten voor hun migratie toegang hadden tot internet, deed bijna niemand voorafgaand onderzoek, waardoor hun afhankelijkheid van sociale netwerken voor informatie toenam. De afhankelijkheid van sociale netwerken kan zowel voordelig als misleidend zijn voor migranten. Toen hen werd gevraagd wat ze van hun sociale netwerk hadden gehoord, zei één persoon:

Van vrienden weet ik over de salarissen hier. Ze verdienen €400-500 per week. Zelfs als je betaalt voor accommodatie en dergelijke, houd je nog €300 over. Dit is 600 lev. Dan reken je even, en beseft je dat het beter is om hier te zijn dan daar (verwijzend naar Bulgarije) (man, 34 jaar, Roma Bulgaar, 1 jaar in België).

Er zijn echter ook gevallen waarin migranten zich misleid voelen door de informatie die ze van tevoren hebben ontvangen van hun sociale netwerk.

Ik herinner me dat mensen zeiden dat het leven hier echt goed is. Maar toen ik aankwam en de realiteit zag, waren hun woorden minder overtuigend. Ik geloof dat dit allemaal met het lot te maken heeft. Als je geluk hebt en een goede

baan vindt, zul je een goed leven hebben. Zo niet, dan niet. Zo is het nu eenmaal (man, 51 jaar, Roma Bulgaar, 10 jaar in België).

Een klein aantal individuen met zowel Turkse als etnische Bulgaarse achtergronden en een hoger opleidingsniveau voerde uitgebreid onderzoek uit en was goed voorbereid voor hun vertrek.

Ik hoorde dat de levenskwaliteit beter is op het gebied van gezondheidszorg, onderwijs en hogere salarissen. Over het algemeen een hogere levensstandaard en mijn verwachtingen werden vervuld. Ik had geen onrealistische fantasieën over het komen naar een perfecte plek waar al mijn problemen moeiteloos zouden worden opgelost. Alles wat ik hoopte te vinden, vond ik (vrouw, 40 jaar, etnische Bulgaar, 7 jaar in België).

Sociale netwerken spelen niet alleen een rol bij het verstrekken van informatie onder Bulgaarse migranten in Genk, maar ook bij de spontaniteit van hun migratie. Tijdens de interviews werd opgemerkt dat veel migranten van de ene op de andere dag besloten te migreren zonder uitgebreide planning. Dit wordt ook waargenomen in de literatuur, waar migratie wordt beschreven als een ingrijpende gebeurtenis die niet altijd zorgvuldig wordt overwogen. Eén migrant zei:

Het was een zeer spontane beslissing om naar Genk te komen. Ik ging eerst naar Oostenrijk om bij mijn moeder te zijn, maar door enkele problemen vertrok ik bijna onmiddellijk om bij mijn vader in Genk te zijn (vrouw, 22 jaar, Turkse Bulgaar, 2 jaar in België).

Soms kan de reden voor spontane migratie naar Genk verbonden zijn met eerdere migratie-ervaringen, waardoor migranten zich snel voorbereid voelen om opnieuw te migreren. In andere gevallen is het tegenovergestelde waar:

Toen ik naar Engeland verhuisde, was het een spontane beslissing. Maar voor mijn verhuizing naar België nam ik de tijd om alles goed te plannen. Ik heb 2-3 maanden besteed aan voorbereiding, uitzoeken wat ik nodig had, welke documenten ik moest meenemen. Kijken voor werk. En wat het leven in België is (man, 28 jaar, Turkse Bulgaar, 3 jaar in België).

Het kan worden geconcludeerd dat de migratiepatronen van Bulgaren in Waterschei worden gevormd door een complex samenspel van economische push-factoren, familiedynamiek, migratiecultuur, sociale netwerken, persoonlijke omstandigheden en houdingen. Economische drijfveren zoals hoge werkloosheid en lage lonen zijn de belangrijkste motivatoren, met opvallende variaties tussen verschillende etnische groepen. Familie speelt een cruciale rol bij migratiebeslissingen, die vaak collectief worden genomen om familieleden te ondersteunen door samen te verhuizen of financiële hulp naar huis te sturen. Daarnaast moedigt de migratiecultuur binnen de Bulgaarse samenleving, versterkt door de ervaringen van familie en vrienden, individuen aan om betere kansen in het buitenland te zoeken. Sociale netwerken beïnvloeden de beslissing om specifiek naar Genk te migreren en bieden essentiële informatie vooraf, hoewel deze niet altijd betrouwbaar is.

5.2. De rol van netwerken

Hoewel de vorige sectie de invloed van sociale netwerken op de beslissing vóór vertrek onderzocht, bouwt deze sectie daarop voort door te focussen op hun rol zodra migranten in België zijn. Het verkent hoe deze netwerken verschillende aspecten beïnvloeden, zoals huisvesting en werkgelegenheid, evenals hun indirecte effecten op domiciliëring, gezondheidszorg en onderwijs. Het hoofdstuk begint met het schetsen van de structuur van de sociale netwerken van Bulgaarse migranten.

De structuur van sociale netwerken

De sociale netwerken van Bulgaarse migranten vóór hun eerste migratie naar België bevonden zich voornamelijk in Genk of naburige steden, met twee uitzonderingen waarbij de netwerken in Brussel en Wallonië lagen. Deze netwerken worden ingedeeld op basis van de kwantiteit en kwaliteit van hun banden en zijn onderverdeeld in sterke en zwakke netwerken.

Sterke banden netwerk

Netwerken bestaande uit naaste en verre familieleden worden beschouwd als sterke banden netwerken in het geval van Bulgaarse migranten. Van de 45 respondenten hadden er veertien naaste familieleden, zoals echtgenoten, kinderen, grootouders of broers en zussen, die in Genk woonden. Het netwerk van naaste familie werd alleen waargenomen bij Roma- en Turkse Bulgaarse respondenten. Voor deze migranten was de beslissing om naar Genk te migreren relatief eenvoudig, omdat ze volledig op hun familie konden rekenen voor ondersteuning.

Ik kwam omdat mijn man hier was; hij had alles [...]. Hij kwam hier aan in 2018 [...] Ik kwam voor een vakantie en ik bleef uiteindelijk. De kinderen hadden toen zomervakantie. Op 15 september stuurde ik hen terug naar school (in Bulgarije) en ik bleef omdat ik hier met documenten begon te werken (vrouw, 33 jaar oud, Roma Bulgaar, 4 jaar in België).

Een aantal Bulgaarse migranten profiteerde van een netwerk dat bestond uit een combinatie van naaste en verre familieleden in Genk, wat als de meest ideale omstandigheden wordt beschouwd. Verre familieleden, zoals tantes, ooms en neven en nichten, vormen het grootste netwerk voor Bulgaarse migranten die naar Genk kwamen. In totaal meldden vijfendertig Bulgaarse migranten dat ze een netwerk met verre familie in Genk hadden, bij sommigen maakten ook naaste familieleden deel uit van dit netwerk. Turks Bulgaarse respondenten hadden de meeste verre familiebanden, gevolgd door Roma Bulgaren en twee etnische Bulgaren. Een verre familie met veel leden biedt sterke ondersteuning en betrouwbaarheid, vergelijkbaar met die van een naaste familie. Veel migranten gaven aan dat ze bij aankomst uitsluitend op hun verre familie rekenden voor ondersteuning. Een migrant deelde:

Mijn oom en tante waren hier. Ze zeiden tegen me dat er werk was en vroegen of ik wilde komen. En zo kwam ik naar hen toe (vrouw, 32 jaar, Roma Bulgaar, 5 jaar in België)

Het aantal sterke netwerken is vooral opvallend bij Turkse Bulgaren, van wie velen een grote verre familie in Genk hebben. Bijvoorbeeld, een vrouw die in Duitsland had gewoond, deelde:

Mijn neven zijn hier. Ze kwamen lang geleden, al 10-11 jaar. Sommigen hebben hun eigen huizen en eigendommen. Normaal kun je op niemand

rekenen; je moet met je eigen geld komen. Maar in moeilijke momenten zijn ze hier voor mij; ze hebben me nooit in de steek gelaten (vrouw, 44 jaar oud, Turkse Bulgaar, 5 maanden in België).

Zwakke banden netwerk

Zwakke netwerken onder Bulgaarse respondenten omvatten vrienden, burens en kennissen. Zes migranten gaven aan dat deze personen hen hebben geholpen om naar Genk te komen. Hoewel deze als zwakke banden worden beschouwd, spelen ze toch een rol in het migratietraject van Bulgaren. Een migrant deelde:

Ik had geen familieleden in Genk, alleen kennissen. Ze vertelden me, 'Er is werk', en ik vertrok naar Genk. Zoals elk nieuw begin, was dit erg moeilijk. Ik had wat geld gespaard voor vertrek, ongeveer 2000 lev (€1.000). Toen ik hier aankwam, vloog mijn geld onmiddellijk weg. Met hulp van de ene kennis en de andere, slaagde ik erin om rond te komen (man, 57 jaar oud, Turkse Bulgaar, 1 jaar in België).

Daarnaast gaven vier migranten aan dat ze geen kennissen in Genk hadden voordat ze aankwamen. Ze hadden contact gelegd met iemand in Bulgarije die hen beloofde werk te vinden. Deze respondenten zijn allemaal Roma Bulgaren, waaronder twee nieuwe migranten en twee die in 2014 kwamen. Een respondent deelde:

Een man die we uit Bulgarije kenden, nam ons mee. We reisden in zijn busje. We hadden geen geld (voor het vervoer), maar we betaalden hem later terug (vrouw, 49 jaar oud, Roma Bulgaar, 3 jaar in België).

Literatuur wijst ook op de rol van Bulgaarse chauffeurs van minibusjes bij het verzorgen van transport en het doorverwijzen van migranten naar werk. Hun rol wordt verder toegelicht in de secties over huisvesting en tewerkstelling.

Huisvesting

Deze sectie onderzoekt hoe etnische en sociale netwerken de huisvesting en leefomstandigheden van migranten beïnvloeden zodra ze in België zijn aangekomen. Sociale netwerken, bestaande uit sterke banden met naaste en verre familieleden die in Genk wonen, spelen een belangrijke rol bij het bieden van huisvesting aan migranten. Ze kunnen hen tijdelijk onderdak bieden, helpen bij het vinden van eigen accommodatie, of hen permanent in hun eigen woning huisvesten.

Bij aankomst krijgen migranten vaak tijdelijke huisvesting aangeboden in de huizen van hun naaste of verre familieleden. Deze regeling duurt meestal enkele weken, maar kan soms langer duren totdat de migranten financieel zelfvoorzienend zijn. Respondenten gaven aan dat ze zich niet op hun gemak voelden om lange tijd bij verre familieleden te blijven, omdat deze huishoudens vaak beperkte woonruimte hebben en al door meerdere familieleden bewoond worden, wat leidt tot overbevolking. Daarom streven migranten ernaar zo snel mogelijk hun eigen huisvesting te regelen.

Naaste en verre familieleden helpen migranten bij het vinden van hun eigen huisvesting door gebruik te maken van hun bredere sociale netwerken in Genk. Huisvestingsregelingen vinden vaak plaats via mond-tot-mondreclame, waardoor het voor migranten gemakkelijker wordt om onderdak te vinden wanneer ze mensen in de omgeving kennen. Praktijken zoals woningruil en onderverhuur komen vaak voor. Wanneer een Bulgaarse migrant een huurwoning verlaat, vindt deze doorgaans een

andere Bulgaar om deze over te nemen. Onderverhuurovereenkomsten komen ook voor, waarbij de hoofdhuurder een deel van de accommodatie onderverhuurt aan een andere migrant om de huur te delen.

Bijna alle respondenten gaven aan dat ze geen gebruik maakten van online platforms of makelaars om huisvesting te vinden. Slechts drie respondenten vermeldden dat verre familie hen hielp bij het vinden van accommodatie via advertenties. Eén beschreef hun ervaring als een vicieuze cirkel:

We moesten altijd bewijzen dat ik een inkomen in België had. Omdat ik op dat moment nog op zoek was naar een baan, kon ik geen bewijs leveren. Tegelijkertijd wilden potentiële werkgevers dat ik hen mijn adres in België gaf. Gelukkig vond ik binnen een week een bedrijf dat me wilde aannemen. Ik gebruikte het contract van mijn nieuwe baan om het aan de huisbaas te laten zien. En aan mijn nieuwe werkgever laat ik het huurcontract zien [...] (man, 44 jaar, etnische Bulgaar, 8 jaar in België).

Wanneer pas aangekomen migranten herenigd worden met echtgenoten of ouders, gaan ze direct bij familieleden wonen die al huisvesting in Genk hebben geregeld. Soms verhuizen deze familieleden van gedeelde kamers naar appartementen om de nieuw aangekomen familieleden beter te kunnen huisvesten.

Veel individuen uitten hun dankbaarheid aan hun naaste en verre familie voor hun hulp en steun bij aankomst. Er is een sterk gevoel van trots onder Turkse Bulgaren, die delen dat hun families goed zijn gevestigd in Genk, waar ze hun huizen en bedrijven bezitten. Een geïnterviewde die al tien jaar in Genk woonde, vertelde dat hij zijn verre familie uit Brussel had geholpen naar Genk te verhuizen vanwege de lagere woonkosten.

Zelfs migranten met zwakke netwerken meldden dat ze op hen konden rekenen voor een tijdelijke verblijfplaats totdat ze werk vonden. Een geïnterviewde vermeldde dat zij en haar man slechts één persoon in Genk kenden die hen helpt zich te vestigen:

We vertrokken naar België, en we hadden hier één kennis. Deze persoon zei tegen ons: 'Ik ga terug naar Bulgarije, en je man kan mijn baan en accommodatie overnemen.' Godzijdank, het bleek echt een goede keus te zijn (vrouw, 47 jaar, Roma Bulgaar).

Een etnische Bulgaarse vrouw die vijf jaar geleden via een kennis in Genk aankwam, deelde dat ze aanvankelijk op een camping dicht bij Genk verbleef. Twee anderen gaven eveneens aan dat ze bij aankomst een tijd op campings in de buurt van Genk verbleven.

Ik woonde op de camping toen ik net aankwam, maar man, wat moet ik je vertellen. De leefomstandigheden zijn daar niet slecht, maar de mensen die er wonen [...] ze vroegen €300 per maand per persoon. We waren met 4-5 mensen in één kamer. Ik kwam daar via een Poolse man die ik had ontmoet, die zei dat het het beste was om daar te huren omdat het elders duurder was. En dus bracht hij ons daarheen. En we waren in het begin met 4-5 in een kamer, maar toen kwamen er steeds meer. Dus verhuisde ik [...] (man, 57 jaar, Turkse Bulgaar, 3 jaar in BE).

Vier geïnterviewden deelden dat ze huisvesting hadden gevonden via de Bulgaarse minibuschauffeur, met wie ze waren aangekomen. In tegenstelling tot gewone

kennissen, die mogelijk hulp en solidariteit in de toekomst verwachten zonder iets in ruil te eisen, hebben de minibuschauffeurs een duidelijk economisch belang bij de migrant. Meestal worden migranten verwezen naar gedeelde kamers in plaats van naar afzonderlijke appartementen. Eén migrant legde uit:

Iemand die we uit Bulgarije kenden, regelde ons vervoer en accommodatie. We hadden geen inkomen, maar we slaagden erin hem terug te betalen nadat ik begon te werken. Je weet hoe het gaat [...]. Nee, we hadden geen familie of vrienden in Genk (vrouw, 29 jaar, Roma Bulgaar, 1 jaar in BE).

Daarnaast meldden vier geïnterviewde migranten dat ze ofwel hadden gewoond of momenteel woonden in huisvesting die door hun werkgever werd verstrekt. Al deze migranten zijn Roma Bulgaren, drie van hen zijn nieuwe migranten en één kwam in 2014. Er wordt vermoed dat de term werkgever in sommige gevallen verwijst naar een Nederlands uitzendbureau dat migranten werk biedt in Nederland en huisvesting in België faciliteert. Migranten die door hun werkgever gehuisvest zijn, verwijzen meestal naar hun werkgever als een persoon en geven aan dat deze een Turkse achtergrond heeft. Of deze individuen uit België of Nederland komen, is onduidelijk; in drie gevallen zeggen de migranten echter dat ze in Nederland werken. In één geval meldde een migrant dat de huur rechtstreeks werd afgetrokken van hun salaris. In deze regeling betaalt de migrant geen huur of rekeningen, waardoor hun salaris echter veel lager is dan wat ze normaal zouden ontvangen.

Een andere geïnterviewde, die in België in een door haar werkgever verstrekte accommodatie woont, is een vrouw die zorgt voor een oudere vrouw met een Turkse achtergrond. In deze unieke werk-woonregeling voorziet haar werkgever niet alleen in een privékamer, maar dekt ook alle rekeningen en consumpties.

Onder de migranten meldde niemand ervaringen of angsten om dakloos te worden of op straat te leven.

Mila, een 49-jarige migrant uit Sofia en moeder van drie kinderen, kwam een jaar geleden met haar man naar België op zoek naar een normaal leven. Ze reisden vanuit Bulgarije met een minibuschauffeur die ze later zouden betalen zodra ze werk hadden gevonden. De minibuschauffeur verwees hen naar een accommodatie in een stad nabij Genk. Aanvankelijk verbleven Mila en haar man in een gedeeld appartement met andere migranten, waarvoor ze €300 per persoon betaalden, wat neerkwam op €600 voor beiden, inclusief alle rekeningen. Maar Mila kon zich niet inschrijven op dit adres. Toen hun oudste zoon bij hen kwam wonen, steeg de huur naar €900 voor het gedeelde huis.

Na een paar maanden besloot Mila te verhuizen en vond een nieuwe accommodatie via een persoon met een Turkse achtergrond, die zij haar "werkgever" noemt. Momenteel betalen ze €200 per persoon voor de nieuwe woning, waar ze met hun gezin op een aparte verdieping wonen. Mila heeft geen direct contact met de huisbaas; haar werkgever regelt de huurbetalingen en Mila heeft geen contract getekend. Belangrijk is dat Mila zich wel kan inschrijven op dit nieuwe adres, wat voor haar prioriteit is. Haar andere twee zonen, van wie er één minderjarig is en naar school moet, zijn onlangs bij hen komen wonen. Hoewel Mila afhankelijk is van haar werkgever voor zowel werk als huisvesting, is ze dankbaar voor hun hulp. Ze hebben haar ook voorzien van informatie over de inschrijvingsprocedure. Zoals ze aangeeft, is men in het leven altijd afhankelijk van iemand anders.

Huisjesmelkerij in Waterschei

Om de vermoedens van Stad Genk over het bestaan van uitbuitingspraktijken in de huisvesting van Bulgaarse migranten in Waterschei te onderzoeken en inzicht te krijgen in de mogelijke netwerken die hierachter zitten, worden enkele indicatoren geanalyseerd. Dit omvat buitensporig hoge huren, ondermaatse leefomstandigheden en het ontbreken van formele huurovereenkomsten.

Woonkwaliteit

Tijdens de interviews deelden Bulgaarse migranten hun ervaringen met de verouderde woningen die veel voorkomen in Waterschei, zoals beschreven in de casus (Hoofdstuk 4). *Alle gebouwen hier zijn oud, allemaal oud. De nieuwe geven ze niet aan ons* (man, 53 jaar, Turkse Bulgaar, 3 jaar in BE). Dit sentiment weerspiegelt een gemeenschappelijke ervaring onder de Bulgaarse migrantengemeenschap met betrekking tot de kwaliteit van de beschikbare woningen. Woningcontroles van Stad Genk hebben deze zorgen bevestigd en onthuld dat veel van de geregistreerde Bulgaarse migranten in ondermaatse woningen wonen.

Het beoordelen van de woonkwaliteit vanuit het perspectief van migranten is niet geheel objectief om twee redenen. Allereerst worden de referentiepunten van migranten beïnvloed door hun eerdere woonsituaties, die in sommige gevallen aanzienlijk slechter zijn, zoals beschreven in de literatuur over Roma Bulgaren die in de ghetto urban settlements in Bulgarije hebben gewoond. Hierdoor kunnen sommige migranten hun huidige woonsituatie als bevredigend beschouwen, ook al voldoen deze mogelijk niet aan de Belgische normen. Ten tweede kunnen migranten terughoudend zijn om te klagen uit angst om gevraagd te worden te verhuizen als ze hun ontevredenheid uiten.

Sinds de start van het Wijkverbeteringscontract is de frequentie van controles van Dienst Wonen toegenomen, wat niet onopgemerkt is gebleven bij Bulgaarse migranten. Hoewel deze controles sommige migranten kunnen weerhouden van klagen, verhogen ze ook het bewustzijn over hun recht op fatsoenlijke huisvesting. Toen een migrant werd gevraagd of de huiseigenaar reparaties uitvoert in het huis dat ze huren, legde ze uit: *Het is wettelijk verplicht. Ze komen (verwijzend naar Dienst Wonen) eens per jaar om ons te controleren en als ze zien dat dit en dat niet in orde is, eisen ze dat de eigenaar het repariert* (vrouw, 47 jaar, Turks Bulgaar, 10 jaar in België). Ter verduidelijking, de Dienst Wonen voert geen jaarlijkse routinecontroles uit, maar dit was de ervaring van de geïnterviewden.

Van de geïnterviewde migranten gaf de helft aan geen klachten te hebben over hun woonsituatie. Toen hen werd gevraagd naar de kwaliteit van hun woningen en mogelijke problemen zoals schimmel of behoefte aan reparaties, reageerden ze over het algemeen tevreden. Deze groep omvat alle migranten die door Bulgaarse bemiddelaars naar accommodatie werden verwezen of van wie de huisvesting werd verzorgd door hun werkgevers. Bovendien gaven bijna alle migranten die in gedeelde appartementen wonen, weinig details over hun woonsituatie. Een gemeenschappelijke eigenschap onder degenen die niet klagen, is dat de meerderheid Bulgaarse Roma zijn. Dit gebrek aan klachten kan te wijten zijn aan verschillende factoren, zoals lage verwachtingen, angst voor repercussies of een gevoel van tevredenheid omdat ze weten dat de situatie tijdelijk is. Zoals een migrant uitlegde:

Het is oké voor mij. Zolang ik een dak boven mijn hoofd heb, heb ik niet meer nodig. Ik heb gewoon een baan nodig. Ik heb hier een bed waar ik kan slapen. Dit is niet mijn huis, waar ik voor dingen moet zorgen. Een kleine kamer is

genoeg. Een klein tafeltje erin. Ik kom terug van mijn werk, ga liggen, slaap, en dan weer terug naar werk. Zo wil ik het, simpel [...]. Het is maar tijdelijk. Ik weet niet wat er morgen kan gebeuren (man, 52 jaar, Roma Bulgaar, 2 jaar in België).

Een andere groep migranten, bestaande uit twaalf respondenten, gaf aan dat de kwaliteit van hun huisvesting goed was. Er was een opvallende trend van gerenoveerde appartementen in Waterschei, waarbij meerdere deelnemers merkten dat hun appartementen recentelijk gerenoveerd werden toen zij erin verhuisden. Deze trend duidt op een positieve verschuiving naar verbeterde leefomstandigheden voor sommige migranten, wat hen een veiligere en comfortabelere leefomgeving biedt. Een deelnemer beschreef hun ervaring als volgt:

Mijn appartement is mooi en goed, en alles binnenin is nieuw. Ja! Weet je, als ik zeg nieuw, bedoel ik de wc, badkamer, keuken, alles is nieuw. Het is geen oud appartement. Ik ben de eerste huurder; ik woon daar nu twee jaar. En ik heb gewacht tot dit appartement klaar was zodat ik erin kon verhuizen (vrouw, 38 jaar, Roma Bulgaar, 6 jaar in België).

Het komt soms voor dat Bulgaarse migranten renovaties uitvoeren aan de woningen die ze huren. Vier deelnemers meldden aanzienlijke renovaties te hebben uitgevoerd, terwijl anderen vertelden kleine reparaties zelf te doen in plaats van op de verhuurder te wachten. Dit initiatief benadrukt hun inzet om hun leefomstandigheden zo veel mogelijk te verbeteren.

Nou, we huurden een huis. Het was van slechte kwaliteit, maar mijn partner is erg handig. Toen we erin trokken, begon hij meteen te renoveren. Hij deed alles binnen - de badkamer, het toilet, en de kamers - hij repareerde alles. En onze verhuurder kwam binnen en zei: 'Weet je, met de renovatie, voor de eerste twee of drie maanden kunnen jullie gratis wonen'. Alles is nu gerepareerd. Het is fijn geworden om te wonen[...]. Geen vocht of andere problemen. Het is nu heel, heel fijn (vrouw, 46 jaar, etnische Bulgaar, 10 jaar in België).

Tien geïnterviewden beoordeelden hun huisvestingsomstandigheden als slecht, met een gelijke vertegenwoordiging van zowel Turkse als Roma-Bulgaren. Ondanks dat ze banden hadden met naaste en verre familieleden in België, bevonden deze individuen zich vaak in ondermaatse huisvesting. Dit patroon wijst erop dat migranten elkaar onbedoeld kunnen leiden naar slechte leefomstandigheden, waardoor een moeilijke cyclus ontstaat om te doorbreken. Enkele Bulgaarse migranten hebben illustratieve vergelijkingen gebruikt voor hun ondermaatse leefomstandigheden, zoals "*als je een kat binnenlaat, rent hij weg*" en "*de kamers waren gemaakt voor honden*". Een migrant meldde dat hij in een aangepaste garage woonde in de achterstraten van Waterschei. Een andere migrant woont in een pand dat binnenkort gesloopt wordt en is zich hiervan bewust. Ze hoopt dat Stad Genk hun nieuwe accommodatie zal bieden wanneer ze worden uitgezet.

Sommige migranten uiten ontevredenheid over hoe de verhuurder het pand beheert waarin ze wonen en zoeken actief naar andere opties. Zoals een migrant toelichtte:

Ik ben niet meer tevreden. Het valt uit elkaar. Ja, dit is kapot; dat is kapot; dit is oud; dat is oud. Ik vertel hem (de eigenaar), 'Laten we renoveren, laten we het nieuw maken, laten we investeren.' Maar mensen willen geen geld geven. En dus zei ik hem dat ik eind december een appartement in het centrum had

gevonden, en dat ik dat zou nemen. Op dit moment wonen daar nog mensen (man, 51 jaar, Roma Bulgaar, 10 jaar in België).

Anna, een 44-jarige Turkse Bulgaar, kwam in de zomer van 2023 samen met haar man en zoon naar België. Ze vond een appartement met hulp van verre familieleden in een halfvrijstaand gebouw in de achterbouw van een pand aan de Hoevenzavellaan. Volgens Anna was de huurovereenkomst legitiem, met een contract en twee maanden borg. In december, tijdens hun eerste winter in België, werden ze geconfronteerd met een ernstig probleem toen hun gas en elektriciteit plotseling werden afgesloten. Het bleek dat het gebouw dat ze huurden, was geregistreerd onder een nummer aan de hoofdstraat waar een andere familie woonde, wat betekende dat Anna's voorzieningen werden gefactureerd onder de namen van andere huurders. Ondanks het betalen van hun aandeel van €200 per maand voor gas en elektriciteit zoals gevraagd door de verhuurder, ontving Anna nooit een factuur voor deze voorzieningen. Hierdoor zat Anna's familie in de kou, zonder dat zij hiervoor verantwoordelijk waren. De eigenaar weigerde het probleem op te lossen en stond erop dat zij het moesten regelen met de andere huurders. Een week later werd Anna ziek met bronchitis en vocht er 40 dagen tegen. Hoewel de elektriciteit uiteindelijk werd hersteld, bleef de verwarming niet functioneel totdat ze verhuisden. Om dit te overbruggen, gebruikte de familie waterkokers en kocht een externe hervulbare gasfles voor het koken. Bij het vertrek hield de eigenaar een maand borg in, beweerend dat ze te veel elektriciteit hadden gebruikt tijdens de maanden zonder gas. Anna heeft deze moeilijke tijden achter zich gelaten en is momenteel dankbaar voor hun nieuwe woning, waar ze het hele jaar door een comfortabele temperatuur handhaven.

Huurcontracten

Het gebruik van huurovereenkomsten onder Bulgaarse migranten verschilt afhankelijk van het type woning. Personen die in appartementen of aparte huizen wonen, zoals het merendeel van de Bulgaarse migranten in Waterschei, hebben doorgaans schriftelijke overeenkomsten met hun verhuurders. Toch is het aannemelijk dat veel van deze migranten de inhoud van hun contracten, inclusief hun rechten en plichten, niet volledig hebben doorgenomen of begrepen. Bovendien gaf geen enkele migrant aan een officiële plaatsbeschrijving te hebben en waren zij zich er niet van bewust of hun contracten officieel geregistreerd zijn bij de Federale Overheidsdienst (FOD).

Daarentegen gaven enkele migranten die een kamer huren aan dat zij geen geschreven huurovereenkomst hebben. Het ontbreken van een contract kan aantrekkelijk zijn voor Bulgaarse migranten omdat dit hen de flexibiliteit biedt om te verhuizen wanneer zij willen, zonder de last van een betaalde borg. Daarnaast voelen degenen die een kamer huren via hun werkgever of via Bulgaarse bemiddelaars minder druk om de huur stipt te betalen wanneer zij met financiële moeilijkheden kampen, omdat zij begrip en steun in deze situaties verwachten. Echter, het ontbreken van een contract plaatst migranten in een kwetsbare positie, waardoor zij blootgesteld kunnen worden aan uitbuiting. Huurtransacties worden contant afgehandeld, waardoor migranten geen wettelijke rechten hebben bij geschillen of uitzettingen.

Huurprijzen

De maandelijkse huur die Bulgaarse migranten betalen voor een appartement in Waterschei varieert meestal tussen €650 en €800, zonder nutsvoorzieningen. Opvallend is dat er weinig verschil is in huurprijzen tussen woningen die door de migranten als slecht en als goed worden beoordeeld. Migrant in gebouwen die op de sloopleijst stonden, betaalden toch een maandelijkse huur van €700, en volgens de geïnterviewden was de hoogste huurprijs €980 voor een gerenoveerd huis met drie slaapkamers.

Tijdens de interviews was het moeilijk om de exacte woonsituaties van Bulgaarse migranten die appartementen huren vast te stellen in termen van hun mate van onafhankelijkheid. Er zijn doolhofachtige woningen in straten zoals de Stalenstraat en Hoevenzavellaan, zoals vermeld in de casus (hoofdstuk 4), waar huizen zijn opgedeeld in verschillende appartementen. Daardoor was het onduidelijk of alle migranten die aangeven dat ze in een appartement wonen, aparte badkamers en keukens hebben.

Volgens migranten is de prijs om een kamer te huren in de loop der jaren gestegen. Ongeveer vijf jaar geleden was de prijs €250, daarna steeg deze naar €300 en momenteel is dat €350 per maand. De huur omvat vaak nutsvoorzieningen en internet. Een geïnterviewde migrant geeft aan een kamer te delen met zijn partner en betaalt €350 voor de kamer. Een andere respondent gaf dezelfde prijs aan en vermeldde dat zij alleen in deze kamer woonde. Er is echter een ander geval van een Bulgaarse man die een kamer deelt met zijn zoon, waarbij ze elk €350 per maand betalen. Hij vertelde dat kleding die buiten de kast werd bewaard, allerlei geuren en stof uit het huis opneemt, wat de slechte kwaliteit van de woning aantoont. Naast de €700 voor de kamer betalen ze ook de waterrekening mee om de drie maanden.

Het vaststellen of een specifieke woonsituatie als huisjesmelkerij kan worden aangemerkt, is moeilijk, vooral als dit alleen gebaseerd is op de verklaringen van Bulgaarse migranten. Daarnaast is het moeilijk om de mate van uitbuiting vast te stellen als migranten geen klachten uiten. Gevallen waarin migranten in omgebouwde garages of gebouwen wonen die gesloopt gaan worden, maar toch de normale huurprijzen betalen, zijn duidelijke voorbeelden van huisjesmelkerij. Ook gevallen waarbij personen €700 per maand betalen voor een kamer in slechte staat zijn onmiskenbare vormen van huisjesmelkerij in Waterschei.

Op basis van de kwalitatieve gegevens uit de interviews was het echter niet mogelijk om een beeld te krijgen van een netwerk met betrekking tot huisjesmelkerij. Enkele migranten gaven aan dat hun huidige woning de tweede was die ze van dezelfde eigenaar huurden, of dat een andere familie die ze kenden ook huurcontracten bij dezelfde eigenaar had. Daarnaast vinden migranten het vaak lastig om openlijk over de details van deze regelingen te praten, wat het bemoeilijkt om een volledig inzicht te krijgen in de omvang en impact van deze praktijken.

De rol van etniciteit en gedeelde taal in huisvesting

De meeste Bulgaarse migranten in Waterschei huren hun woningen van verhuurders met een Turkse achtergrond. Deze situatie is te wijten aan twee belangrijke factoren. Ten eerste is een aanzienlijk deel van de eigendommen in Waterschei in handen van personen van Turkse afkomst. Ten tweede spreken de meeste migranten die in dit onderzoek zijn geïnterviewd, Turks, met uitzondering van een paar etnische Bulgaren en enkele Roma Bulgaren. Dit maakt de communicatie met Belgische Turken eenvoudiger. De gedeelde taal bevordert de opbouw van netwerken, vooral voor migranten die de lokale talen niet spreken. Deze netwerken zorgen voor sterkere

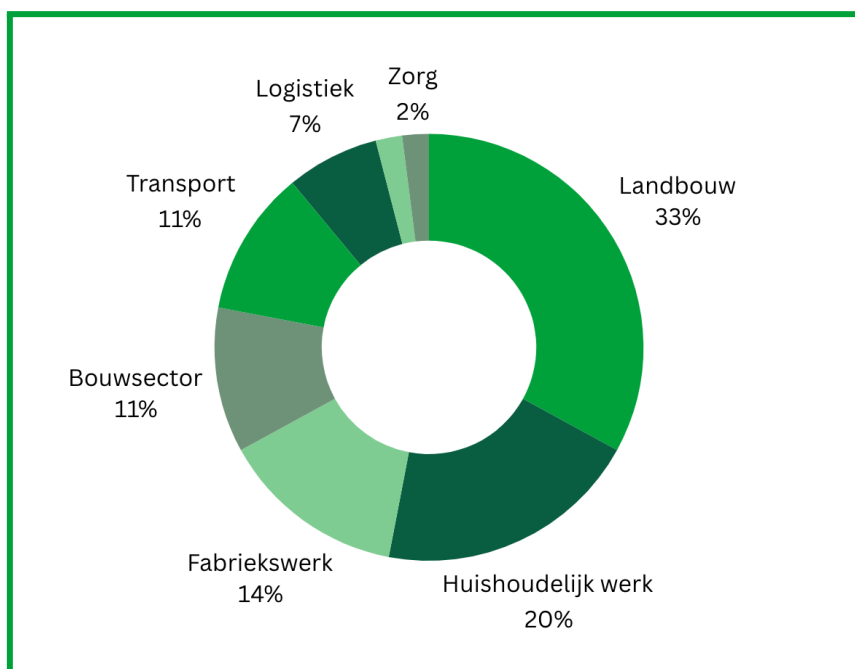
banden tussen Turks-sprekende Bulgaarse migranten en lokale Belgen van Turkse afkomst, wat leidt tot meer sociale en economische interacties.

Het kan worden geconcludeerd dat sociale netwerken een belangrijke rol spelen bij het vinden van eerste huisvesting voor Bulgaarse migranten bij hun aankomst. De kwaliteit van de huisvesting varieert echter sterk onder hen, waarbij velen te maken hebben met slechte leefomstandigheden, zoals overbevolkte ruimtes, verouderde woningen en niet-officiële gebouwen. Deze problemen onderstrepen de slechte algehele kwaliteit van huisvesting in Waterschei, waar Bulgaarse migranten bijzonder kwetsbaar zijn voor huisjesmelkerij en buitensporig hoge huurprijzen betalen voor accommodatie met slechte kwaliteit.

Werkgelegenheid

Deze sectie onderzoekt hoe sociale netwerken de tewerkstelling van Bulgaarse migranten beïnvloeden. Deze analyse maakt een onderscheid tussen migranten die in België en die in Nederland werken, waarbij rekening wordt gehouden met de structurele verschillen in deze arbeidsmarkten. De verzamelde informatie beslaat zowel de huidige arbeidsstatus van Bulgaarse migranten als hun werkgeschiedenis sinds hun eerste aankomst in België, waardoor sommige inzichten en citaten mogelijk niet altijd van toepassing zijn op hun huidige situatie of werkomstandigheden.

Tijdens de interviews bleek dat zevenendertig migranten een baan hadden en acht werkloos waren, waarvan slechts één officieel werkzoekend (DOP). Figuur 5 biedt een overzicht van de sectoren waarin de geïnterviewde migranten voornamelijk werkzaam zijn.

Figuur 5: Werkgelegenheidssectoren onder de geïnterviewden

Zoals weergegeven in Figuur 4, is de landbouw, inclusief serreteelt, fruitpluk en bloementeel, de meest voorkomende sector voor de werkgelegenheid van Bulgaarse migranten. Daarnaast gaven andere geïnterviewden aan dat ze eerder in de landbouwsector hebben gewerkt en sindsdien zijn overgestapt naar andere sectoren. De tweede meest voorkomende sector is huishoudelijk werk, voornamelijk via het dienstenchequesysteem. Fabriekswerk staat op de derde plaats en omvat banen in de

verpakking, voedselproductie en vleesverwerking. Sommige geïnterviewden wisselden gedurende het jaar tussen fabrieks- en landbouwwerk. De bouwsector, met jobs zoals dakbedekking, wegenbouw en meubelmontage, is ook een veelvoorkomende sector van tewerkstelling. Daarnaast werken enkele migranten in de transport en logistiek. Als laatste op de grafiek staan één respondent die in de zorgsector werkt en een ander die als ingenieur werkt. Verschillende respondenten gaven aan dat ze eerder in supermarkten of fastfoodrestaurants hadden gewerkt, maar geen van de geïnterviewden was momenteel in deze sectoren werkzaam.

Er zijn verschillen in geslacht en etniciteit met betrekking tot de sectoren waarin de geïnterviewde migranten werken. Vrouwen zijn voornamelijk werkzaam in huishoudelijk werk. In de landbouw waren zowel mannen als vrouwen werkzaam, met een lichte meerderheid van vrouwen onder de geïnterviewden, wat mogelijk te wijten is aan de relatief kleine steekproef. Beide geslachten werken in de voedselverwerking en -verpakking. Mannen zijn vaker werkzaam in de bouw, logistiek en transport. Etnisch gezien worden banen in de landbouwsector vooral bezet door Roma-deelnemers, terwijl banen in de bouwsector voornamelijk door Turkse Bulgaren worden vervuld.

De geïnterviewde migranten waren werkzaam in zowel België als Nederland. Zeventien van hen gaven aan in Nederland te werken, terwijl de anderen ofwel in België werkten of op het moment van het interview werkloos waren. In Nederland vindt de werving meestal plaats via uitzendbureaus, terwijl in België banen meestal direct bij de werkgever worden gevonden.

Sociale netwerken blijven belangrijk voor Bulgaarse migranten bij het vinden van werk, waarbij bijna alle migranten hun baan verkrijgen via informatie van hun sterke en zwakke banden. Deze netwerken spelen echter een minder actieve rol bij werkgelegenheid dan bij huisvesting. Zoals een respondent aangaf:

Mijn familie hielp me niet bij het vinden van een baan; ze stelden me alleen voor aan een Turk die me een baan aanbood (man, 44 jaar, Turkse Bulgaar, 9 jaar in België).

In de vier gevallen waarin Bulgaarse migranten geen sociaal netwerk in België hadden en via een Bulgaarse minibuschauffeur naar Genk kwamen, verwees deze chauffeur hen ook door naar hun eerste banen. Het lijkt erop dat deze bemiddelaars eerder zelf in België of Nederland hebben gewerkt en contacten hebben met werkgevers die op zoek zijn naar personeel. Bulgaarse bemiddelaars kunnen ook het vervoer naar de werkplekken van migranten regelen. Inzichten uit interviews, ondersteund door informatie van Stad Genk, wijzen erop dat er drie Bulgaarse bemiddelaars actief waren in de omgeving van Genk. Het blijft echter moeilijk te verifiëren of al deze bemiddelaars verbonden zijn met de geïnterviewde deelnemers en nog steeds actief zijn in deze rol.

Hybride werkgelegenheid in Nederland

Deze sectie begint met het onderzoeken van de tewerkstellingsnetwerken in Nederland, waar de grootste groep Bulgaarse migranten die aan de interviews deelnamen, onder dezelfde structuur werkzaam is. Op het moment van de interviews werkten zeventien migranten in Nederland, terwijl enkele anderen er in het verleden hebben gewerkt. De meeste Bulgaarse arbeidsmigrantten in Nederland zijn actief in de landbouwsector, hoewel sommigen ook werken in de logistiek en fabrieken. Bijna alle respondenten waren Roma Bulgaren, met slechts vijf deelnemers van Turkse

Bulgaarse afkomst. De meerderheid van de migranten waren nieuwkomers, met een gelijke verdeling tussen mannen en vrouwen en een evenwichtige spreiding over de leeftijdscategorieën van 30 tot 59 jaar. Alle Bulgaarse migranten die in Nederland werken, hebben een laag opleidingsniveau; twee migranten hadden geen formele opleiding en slechts enkelen hadden middelbaar onderwijs afgerond. Een groot deel van de groep die in Nederland werkt, komt uit de Ruse regio in Bulgarije.

De grensoverschrijdende mobiliteit van Bulgaarse migranten in Genk wordt beïnvloed door de hogere huisvestingskosten in Nederland in vergelijking met België en het beperkte aanbod van beschikbare woningen. Verder maken de regelgeving en het vergunningenbeleid in Nederland met betrekking tot huisvesting voor buitenlandse arbeiders, samen met de bijbehorende controles, het onmogelijk om arbeidsmigrantente huisvesten die in het zwart of onder dubieuze regelingen werken, volgens informatie van vertegenwoordigers van Stad Genk. Daarnaast zijn de huisvestingskosten in Nederland onevenredig hoog in verhouding tot de lonen die Bulgaarse migranten daar kunnen verdienen. Drie migranten meldden dat ze tijdens hun verblijf in België een poging hebben gedaan om naar Nederland te verhuizen, maar de kosten van levensonderhoud niet konden betalen. Daardoor reizen veel migranten vanuit Genk dagelijks heen en weer, soms meer dan 200 km, om in Nederland te werken.

Bijna alle Bulgaarse migranten werken in Nederland via Nederlandse uitzendbureaus. Sommige van deze bureaus, ook besproken in de vorige sectie over huisvesting, bieden huisvesting voor migranten in België. Veel respondenten verwijzen naar hun uitzendbureau als hun "werkgever", vaak implicerend dat het om een enkel individu gaat in plaats van een organisatie. Het is onduidelijk of dit komt doordat de bureaus eenmanszaken zijn, of omdat migranten slechts contact hebben met één vertegenwoordiger.

Online onderzoek naar verschillende uitzendbureaus, genoemd tijdens de interviews, toont aan dat hun grootte sterk varieert. Terwijl sommige bureaus een beperkte online aanwezigheid hebben, hebben anderen uitgebreide websites, grote portefeuilles en brede netwerken in meerdere provincies in Nederland. Sommige deelnemers meldden te werken voor Nederlandse uitzendbureaus die meer dan 300 Bulgaarse migranten in dienst hebben, terwijl anderen meldden dat ongeveer 100 Bulgaren op hun werkplekken werkten. Dit geeft aan dat, ondanks het bestaan van duizenden uitzendbureaus, er een select aantal is dat voornamelijk werk faciliteert voor Bulgaarse migranten.

Uitzendbureaus verbinden Bulgaarse migranten met verschillende bedrijven, voornamelijk in de landbouw-, productie- en logistieke sector, die op zoek zijn naar arbeidskrachten. Een geïnterviewde illustreerde dit proces als volgt:

Ik ontmoette mijn werkgever (uitzendbureau) via een vriend. De Turk regelt alles; hij vertelt je, je gaat hier werken, je gaat daar werken. Je kunt niet zelf kiezen. Als je op de werkplek bent, vertaalt hij voor je – je moet dit doen, dat doen, en dat [...]. Hij vertelt je hoeveel je zult verdienen. Hij neemt je paspoort en maakt een contract. Altijd met een contract (vrouw, 33 jaar, Roma Bulgaar, 4 jaar in België).

Tewerkstellingsnetwerken in Nederland worden gekenmerkt door een complex systeem met een aantal tussenpersonen. Wanneer een bedrijf arbeidskrachten nodig heeft, neemt ze contact op met een Nederlands uitzendbureau om werknemers te werven. Het bureau kan rechtstreeks contact opnemen met Bulgaarse migranten die

werk zoeken of een tussenpersoon inschakelen met connecties in België. Bedrijven zijn zich mogelijk niet bewust van alle tussenpersonen omdat ze alleen contact hebben met het officiële uitzendbureau binnen de keten. De rol en structuren van tussenpersonen zijn niet goed begrepen of bevestigd door dit onderzoek.

Werkregelingen in Nederland zijn doorgaans formeel gestructureerd, waarbij de meerderheid van de migranten werkt met een contract. Echter, binnen deze legale contracten komen ook preciaire praktijken voor, een situatie die in de literatuur wordt aangeduid als hybride werkgelegenheid (Williams, 2009). Dit wordt bevestigd door onderzoek naar Nederlandse uitzendbureaus, waarbij werd vastgesteld dat contracten met terugwerkende kracht worden aangepast (RIEC, 2021). De meeste Bulgaarse migranten die in Nederland werken, krijgen wekelijkse contracten en loonstrookjes. Volgens geïnterviewden worden deze contracten automatisch verlengd, dus ze hoeven ze niet elke week te ondertekenen. Sommige migranten verwijzen naar deze contracten als "*een soort contract*", wat twijfels impliceert over de legitimiteit van de overeenkomsten. Er waren enkele gevallen waarin migranten die in Nederland werkten, niet op de hoogte waren van het bestaan van een werkcontract.

De betalingen die Bulgaarse migranten van hun Nederlandse werkgevers ontvangen, worden door de meeste van hen gestort op Nederlandse bankrekeningen die met hulp van hun "werkgever" zijn geopend. Anderen ontvangen betalingen op hun Bulgaarse bankrekeningen en één persoon noemde het gebruik van Revolut om betalingen te ontvangen. Alle gerapporteerde lonen per uur liggen dicht bij het minimumloon, maar er is een algemeen gebrek aan bewustzijn onder Bulgaarse migranten over het officiële minimumloon per uur. Een migrant verklaarde: *We krijgen nooit minder dan €10,50 per uur* (vrouw, 49 jaar, Roma Bulgaar, 1 jaar in België). Het gemiddelde uurloon dat door anderen werd gerapporteerd, is ongeveer €12, met een maximum van €13,27.

Een migrant beschreef de arbeidsomstandigheden in Nederland als volgt:

[...] het werk is zwaar. De EU heeft ons tot slaven van deze mensen gemaakt. We werken als robots. Ze monitoren je percentages op het scherm. Als je percentage op een dag onder de 50% komt, kunnen ze je de volgende dag houden, maar daarna zeggen ze "doei". Je hebt geen recht op ziekte dagen in Nederland. Geen sprake van. Ik zeg je, mensen denken dat wij in Bulgarije een bedreigend volk zijn. Maar hier zijn ze veel grotere bedriegers dan wij. Weet je waarom? Stel dat je een bedrijf (uitzendbureau) hebt geregistreerd. De fabrikseigenaar geeft niets om de werknemer. Hij is niet in hen geïnteresseerd. Hij betaalt het bedrijf €30-40 per uur. En de Turk betaalt mij €10-12. [...] Wat ik ook ontdekte, is dat het bedrijf (uitzendkantoor) ook je vakantiegeld afpakt. [...] Geen doktersdekking, geen verzekering. Niets. Ik krijg €12,50 per uur betaald voor 7 uur en 15 minuten per dag. Ik ontvang €400 per week (man, 37 jaar, Turkse Bulgaar, 1 jaar in BE).

Een andere zorg die Bulgaarse migranten die in Nederland werken naar voren brachten, was het gebrek aan ziektekostenverzekering en verzekering op de werkvloer. Een migrant deelde een geval waarin zijn vriendin een ongeluk had op het werk met een magazijnwagen. Ze moest zelf de kosten van haar medische controle na het ongeluk betalen, omdat ze geen ziektekostenverzekering heeft, noch in België, noch in Nederland. Vanwege haar verwondingen kon zij twee maanden niet werken en ontving zij geen financiële compensatie, geen steun van haar werkgever, en geen ziekte dagen tijdens haar arbeidsongeschiktheid. De ziektekostenverzekering wordt later in dit hoofdstuk uitgebreider besproken.

Het betalingssysteem van vakantiegeld en belastingteruggaven wordt ook niet goed begrepen door de migranten. De meerderheid van hen ontvangt geen vakantietoeslag. Enkele werknemers meldden dat hun werkgevers €1 per uur of dag (het was onduidelijk) van hun salaris aftrekken om een vakantietoeslag te bieden, maar zij konden hier niet verder op ingaan. Veel Bulgaarse migranten hebben beperkte kennis van hun rechten en plichten, en zelfs als er wangedrag is, kunnen ze dit niet identificeren.

Nikolay is een 43-jarige man die drie jaar geleden naar België is geëmigreerd. Hij komt uit een hardwerkende familie die in de wijngaarden van Bulgarije gewerkt heeft en is trots op zijn agrarische kennis en doorzettingsvermogen. Via een neef, wiens dochter eerder voor dezelfde werkgever had gewerkt, vond hij een baan in Nederland. Elke ochtend om 4 uur verlaat Nikolay stilletjes zijn huis om zijn kind niet wakker te maken. Met zijn minibus rijdt hij door Genk om collega's op te halen die samen met hem in Venlo werken. Hij rijdt gemiddeld 1.500 km per week, zonder transportvergoeding van zijn werkgever. Ondanks herhaaldelijke verzoeken aan zijn werkgever om €100 per week voor benzine, heeft hij dit niet ontvangen. In plaats daarvan vraagt hij zijn collega's om €10 per persoon per dag, wat genoeg is voor benzine en wat extra voor onderhoud van zijn auto. Echter, de reparatiekosten zijn vaak hoger dan het extra geld dat hij verdient. Nikolay's werkgever, die van Turkse afkomst is, heeft hem een tijdelijk contract aangeboden in plaats van een weekcontract. Vorig jaar (2023) was zijn salaris €11,50 per uur, maar hij hoopt dit jaar meer te verdienen. Ze zien elkaar zelden omdat zijn werkgever niet vaak op de werkplaats komt. Nikolay voelt zich vaak uitgebuit door zijn baas. Hij herinnert zich een keer dat hij op een feestdag werkte en de Nederlandse teamleider grapte dat hij extra hard moest werken omdat hij dubbel betaald zou krijgen. Toen Nikolay zijn loonstrookje ontving, bleek dit niet het geval te zijn – hij had geen dubbele betaling voor de feestdag ontvangen. Dit is slechts een van de vele voorbeelden waarbij hij zich oneerlijk behandeld voelt door zijn werkgever.

Geen van de Bulgaarse migranten uitte bezorgdheid over onregelmatige pauzes, onmenselijke behandeling of het inhouden van loon als boete. Hoewel deze vaak in de literatuur over arbeidsuitbuiting worden genoemd, kwamen ze tijdens de interviews niet naar voren. Er waren enkele migranten die hun eigen veiligheidsschoenen moesten aanschaffen, maar ze beschouwden dit niet als een nadeel. De meeste migranten hebben in het weekend vrij, en degenen die wel werken, ontvangen volgens de respondenten geen extra vergoeding voor weekenddiensten.

Er blijft onduidelijkheid bestaan over mogelijk wangedrag door directe werkgevers, zoals sierteeltbedrijven. Enkele inspecties, uitgevoerd in 2023 door Stad Genk in samenwerking met EURIEC, hebben aangetoond dat de directe werkgevers binnen het wettelijke kader opereren. Migrantten willen graag direct werk vinden bij sierteeltbedrijven en uitzendbureaus vermijden, maar de contracten zijn zo gestructureerd dat dit niet mogelijk is zonder een tussenperiode van een jaar.

Toen migranten die preciaire arbeidsomstandigheden ervoeren werd gevraagd waarom ze niet overstapten naar een ander uitzendbureau, antwoordde één van de respondenten:

[...] Het zijn allemaal bedriegers. Er zijn veel van hen; ik heb dit ook van andere mensen gehoord. In Nederland, maar ook hier in Genk, alleen dit soort Turkse bedrijven (man, 37 jaar, Turkse Bulgaar, 1 jaar in België).

Een terugkerend thema in de interviews was de schaarste aan jobs, vooral in de landbouwsector, die sterk seizoensgebonden is. Aangezien de interviews in de wintermaanden werden afgenomen, weerspiegelt dit waarschijnlijk het gebrek aan beschikbaar werk. Een migrant deelde:

Ik ben hier een paar weken geleden aangekomen, maar er is geen werk. Ik hoop dat er na het nieuwe jaar meer werk zal zijn. Maar ik weet niet wanneer. Het is heel moeilijk, en ik ben hier ook met mijn kind (18+). Ik zit vast. Ik kan niet terug naar Bulgarije; je weet hoe het daar is (vrouw, 49 jaar, Roma Bulgaar, 3 jaar in BE).

Veel Bulgaarse migranten die in Nederland werken, uitten de wens om regulier werk in België te vinden, aangemoedigd door de ervaringen van anderen die daarin zijn geslaagd.

Meerdere vormen van werkgelegenheid in België

De meeste migranten die in België werken, zijn werkzaam in de huishoudelijke diensten, transport, bouw en in mindere mate in de landbouw en voedselverwerking. De tewerkstelling van Bulgaarse migranten in België is diverser dan in Nederland. Deze diversiteit wordt onderverdeeld in formele, hybride, informele, gedetacheerde tewerkstelling en zelfstandigheid. In totaal waren er 20 respondenten werkzaam in België, en de tewerkstellingsstructuren zijn over het algemeen minder complex en makkelijker te begrijpen uit de verhalen van migranten dan die in Nederland.

Formele werkgelegenheid

De tweede grootste groep Bulgaarse migranten, na de groep die in Nederland werkt, bestaat uit diegenen met reguliere tewerkstelling in België. Veertien migranten die aan de interviews deelnamen, hadden een voltijdse of deeltijdse job in België en werkten met reguliere contracten. Er zijn geen gevallen van preciaire arbeidsomstandigheden gerapporteerd. Deze groep bestaat voornamelijk uit Turkse en etnische Bulgaren, met slechts twee Roma-vertegenwoordigers met reguliere contracten. De meeste van deze migranten zijn al langer in België, in tegenstelling tot de meerderheid van de Bulgaarse migranten die in Nederland werken, die grotendeels nieuwkomers zijn. Hieronder volgt een citaat van een respondent over hoe hij erin geslaagd is om werk te vinden in België:

[...] De kapper naast mijn huis vertelde me dat een vriend van hem een meubelwinkel heeft. Heel groot. Hij bood aan om hem te vragen of hij werknemers nodig had. Ik heb namelijk een diploma op dit gebied (specialisatie in meubelproductie en -montage). De eigenaar van de winkel werkt samen met VDAB en bood me een baan via hen aan. Hij zei dat het salaris laag is, 1150 euro per maand. Maar hij zei dat als ik het redde, fysiek en financieel, hij me na zes maanden een vast contract zou geven. Ik stemde toe en zei dat hij op me kon rekenen. Ik verdiende zijn vertrouwen. Ik vind het werk leuk, ik werk ijverig. Zoals hij beloofd had, gaf hij me een vast contract en nu heb ik het (man, 47 jaar, Turkse Bulgaar, 13 jaar in België).

De meeste migranten die formeel in België werken, hebben een hoger opleidingsniveau dan hun tegenhangers in Nederland; vaak hebben zij het secundair

onderwijs afgerond. Dit impliceert dat een laag opleidingsniveau een belemmering vormt voor het vinden van regulier werk, met slechts een klein aantal lager opgeleide personen die hierin slagen. De helft van de formeel werkzame migranten komt uit de regio Ruse. Dit geeft aan dat het sociale netwerk uit Ruse niet alleen betrokken is bij tewerkstelling in de hybride structuur in Nederland, maar ook invloed heeft op regulier werk in België.

Van de migranten die momenteel formeel werkzaam zijn, hebben slechts enkelen direct na hun aankomst in België een formele baan gevonden, voornamelijk in de transportsector. Een veelvoorkomend pad is dat de meeste migranten eerst in Nederland werkten of als zelfstandige in België, voordat ze na een paar jaar een formele baan konden vinden. Dit patroon wordt geïllustreerd door de ervaring van een migrant:

Toen ik aankwam, begon ik in de landbouw te werken. We werkten twee of drie maanden. We hadden geen vast adres. We hadden geen appartement. Nu werk ik bij XX (dienstenchequebedrijf). Ik werk daar al twee jaar. Ze gaven me een contract. Ze zorgden voor mijn ziektekostenverzekering. Ze regelden alle benodigde documenten [...]. Ik verdien tussen de €1.200 en 1.800. Als er uren beschikbaar zijn, werk ik. Ik breng mijn kleinkind naar de kleuterschool en ik ben tevreden. [...] In het begin was het heel moeilijk. Weet je, de eerste jaren boden ze ons geen werk aan; we gingen gewoon naar twee of drie andere plaatsen. Dus... Nou, wie wil werken, neemt dit werk aan. Voor schoonmaakwerk. Als je niet steelt, geen problemen veroorzaakt, en je gewoon in België wilt wonen zonder problemen, zal niemand je lastigvallen. Ik heb geen problemen met iemand. Ik pak mijn tas, ik maak schoon, en dan ga ik naar huis (vrouw, 46 jaar, Roma Bulgaar, 10 jaar in België).

Veel Bulgaarse migranten in België vinden formele banen binnen de etnische enclaves. Een vaak genoemd voorbeeld is de huishoudelijke sector, waar een dienstenchequebedrijf, geleid door een lokale vrouw met een Turkse achtergrond, banen biedt aan Turks sprekende Bulgaren in Turks sprekende huishoudens. Ze wordt gewaardeerd voor haar rol bij het helpen van Bulgaarse migranten om hun eerste formele baan in België te vinden en voor haar ondersteuning bij ziektekostenverzekering en domiciliëring.

Hybride werkgelegenheid

Er zijn slechts enkele gevallen van hybride werkgelegenheid in België, met slechts twee migranten in dergelijke regelingen. De kleine steekproefomvang is echter niet significant genoeg om brede conclusies te trekken. Een van deze migranten werkt in de zorgsector en gaf aan dat ze een deel van haar betaling uit Brussel ontvangt, vermoedelijk als persoonlijk assistent, terwijl de rest van haar salaris contant wordt uitbetaald.

Een andere Bulgaarse migrant, die al sinds haar kindertijd in België woont en haar opleiding heeft afgerond, vertelde over haar werkervaring in een hotel in Genk.

De vrouw was erg aardig, maar het probleem was dat ze me als jobstudent registreerde. Ik kon officieel niet meer dan 18 uur werken; de rest betaalde ze me contant (vrouw, 20 jaar, Turkse Bulgaar, 10 jaar in België).

Er zijn ook verhalen van Bulgaarse migranten die een paar jaar geleden in de landbouwsector in België werkten. Een migrant vertelde dat hij een tijdelijk contract

had en het hele jaar door werkte, niet seizoensgebonden zoals andere migranten. Hij legde uit dat hij zijn betaling pas ontving toen de productie begon.

De betaling was correct. Maar je vindt geen normaal persoon die bereid is om 7-8 maanden te wachten om zijn salaris te krijgen." Over zijn werkgever zei de migrant: "Ze zijn een beetje oplichters. In het begin betaalden ze alles contant. Daarna begonnen ze via de bank te betalen en de helft weer contant (man, 47 jaar, Roma Bulgaar, 11 jaar in België).

Stad Genk heeft ook veel misstanden aangetroffen, vooral met betrekking tot schijnzelfstandigheid, die kunnen worden beschouwd als hybride tewerkstelling en later in dit hoofdstuk verder worden toegelicht.

Informele werkgelegenheid

Vier respondenten worden vermoedelijk tewerkgesteld in de informele economie in België, specifiek in de landbouw- of voedselverwerkende sector. Deze migranten hebben in het verleden ook in Nederland gewerkt. Alle vier zijn van Roma-afkomst en arriveerden tussen 2014 en 2018. De meeste van hen nemen deel aan de circulaire migratie tussen Bulgarije en België en wonen niet permanent in België; hun officiële adressen blijven in Bulgarije. De belangrijkste reden om deze migranten als werkzaam in de informele sector te beschouwen, is hun gebrek aan kennis over contracten. Terwijl een respondent aangaf dat hij zijn geld via zijn Bulgaarse bankrekening ontving, zei een ander dat zij het in een envelop kreeg:

Ik probeerde mijn kaart een keer te gebruiken, maar ik raakte in paniek en blokkeerde hem bijna. Nu betalen ze me contant, wat beter is dan het via een bankrekening over te maken. Mijn geld klopt altijd; ik reken het uit op mijn telefoon. Ik heb nooit problemen gehad met mijn baas (vrouw, 42 jaar, Roma Bulgaar, 5 jaar in België).

Het ontvangen bedrag per uur werd niet vermeld. Daarnaast gaven deze migranten aan geen ziektekostenverzekering in België te hebben, net als degenen die in Nederland werken. Sommige van deze migranten hebben naaste of verre familie die in Genk woont, en anderen werden door Bulgaarse bemiddelaars naar hun werkgevers verwezen. Er werden geen andere intermediairs, zoals uitzendbureaus, genoemd door de geïnterviewden. De specifieke details van hun informele werk en de omvang van dit fenomeen kwamen niet duidelijk naar voren uit de interviews. Net als de groep in Nederland meldden ze dat er momenteel weinig werk beschikbaar is.

Gedetacheerde arbeid

Slechts één geïnterviewde gaf aan als gedetacheerde werknemer in België te werken. Deze persoon was direct in dienst bij een Bulgaars bedrijf en werkte samen met een groep andere Bulgaren uit Ruse, evenals enkele lokale werknemers, in de wegenbouw. Hij legt uit:

Ik werk buiten op de weg. We graven de hele dag, snijden stenen, dat soort werk, zelfs als het regent. Gisteren bijvoorbeeld hebben we niet gewerkt omdat er een gele code was vanwege de sterke wind [...]. Ik sta geregistreerd bij een Bulgaars bedrijf. Ik werk niet voor een Belgisch bedrijf. Ze geven me bijvoorbeeld geen werkloosheidsuitkeringen als we deze week niet werken. Deze week hebben we vier dagen gewerkt. De rest van onze Belgische collega's krijgen bijvoorbeeld €40-50 DOP per dag, wij niet (man, 49 jaar, Turkse Bulgaar, 3 jaar in België).

Volgens informatie van vertegenwoordigers van Stad Genk betreft het hier een geval dat geen echte detachering is. Personen die al in Genk verblijven en voor het bedrijf willen gaan werken, worden eerst ingeschreven bij het Bulgaarse bedrijf waarmee ze samenwerken om de loonkosten te drukken. Pas na verloop van tijd, als de persoon zich als een goede werknemer heeft bewezen, wordt hij rechtstreeks door het bedrijf in België aangenomen.

Schijnzelfstandigheid

Hoewel geen van de respondenten ten tijde van het interview als schijnzelfstandige werkte, hebben zeven Bulgaarse migranten dit in het verleden wel gedaan. De schijnzelfstandigheid kwam voor in sectoren zoals de bouw, transport, supermarkten en fastfoodrestaurants. Uit interviews blijkt dat schijnzelfstandigheid onder Bulgaarse migranten in Waterschei direct verbonden is met etnische enclaves. Tijdens de gesprekken met Bulgaarse migranten werden twee vormen van schijnzelfstandigheid geïdentificeerd.

De eerste vorm van schijnzelfstandigheid houdt in dat individuen als aandeelhouders in een bedrijf staan geregistreerd, terwijl ze in werkelijkheid als gewone werknemers werken. Een migrant, die al 13 jaar in België woont en aankwam toen arbeidsbeperkingen nog van kracht waren voor 2014, heeft sindsdien te maken met de gevolgen van zijn schijnzelfstandigheid.

Ik kon me vrij snel na mijn eerste aankomst in België inschrijven (bij de gemeente), maar ik werkte met enkele Turken als zelfstandige, als een soort partner. Tot op de dag van vandaag worstel ik nog steeds met advocaten. Ik heb duizenden euro's betaald en heb een boete van €20.900. Ik had 5% van de aandelen in het bedrijf en werkte tussen 2011 en 2015. Ze hebben trimesters, weet je. Toen was het €750 elke drie maanden. De eigenaar stortte het geld, liet ons zien dat hij het had gestort en haalde het daarna weer terug uit. Nu moet ik waarschijnlijk binnenkort naar de rechtbank. Ik heb een maand geleden mijn advocaat €500 gegeven. €20.900 is veel geld! [...] Er waren ook anderen in het bedrijf die de gevolgen ternauwernood ontlepen. Wat voor soort partner ben ik met 5%? En wat voor soort instelling is dit – je betaalt hen en je haalt het geld weer terug? Toen was het zo: niemand gaf je een contract. Het was moeilijk om banen met vaste arbeidscontracten te vinden (man, 42 jaar, Turkse Bulgaar, 13 jaar in België).

De tweede vorm van schijnzelfstandigheid, zoals gedeeld door andere Bulgaarse migranten, houdt in dat ze als zelfstandige staan geregistreerd, maar in werkelijkheid als reguliere werknemers onder een werkgever werken. Een migrant vertelde:

Ik werkte in een Turkse supermarkt, maar ze hadden me geregistreerd als zelfstandige. Ik werkte daar anderhalf jaar. Ze betaalden voor mijn sociale zekerheid, en niet lang geleden kreeg ik een andere brief. Ik ben geen geld verschuldigd; alles is betaald. Ik ben deze mensen erg dankbaar. Ze hebben me veel geholpen. Met papieren voor van alles. Ik kreeg €1.400 per maand, maar ik had elke dinsdag een vrije dag [...]. Het was €1.400, werken van 8 uur 's ochtends tot 9 uur 's avonds. Veel uren, maar oké. Ze betaalden me altijd wat ze beloofden (vrouw, 46 jaar, Roma Bulgaar, 13 jaar in België).

Opvallend is dat de helft van degenen die eerder als schijnzelfstandige werkten, op het moment van het interview werkloos was. Eén persoon ontving werkloosheidsuitkeringen (DOP), de anderen niet. Verder ontving geen van de

deelnemers leefloon; de enige sociale bijstand die sommigen kregen, was kinderbijslag voor gezinnen die in België met minderjarige kinderen wonen.

Conclusie

De tewerkstelling van Bulgaren in Genk wordt gekenmerkt door diverse werkstructuren in twee landen: België en Nederland. Sociale netwerken spelen een belangrijke rol bij het doorverwijzen van migranten naar banen. In Nederland spelen uitzendbureaus een cruciale rol en komen hybride werkregelingen veel voor. Een grote uitdaging hierbij is de niet-betaling van sociale bijdragen, volgens respondenten. In België wordt werk vaker verkregen via directe aanwerving, maar er komen ook veel gevallen van schijnzelfstandigheid voor. Er is een duidelijk traject van migranten die overgaan van informele, hybride en schijnzelfstandigheid naar formele werkgelegenheid in België, wat wijst op een geleidelijke verbetering van hun arbeidssituatie. Zowel in Nederland als België hebben Roma Bulgaren te maken met meer preciaire arbeidsomstandigheden, waarbij sommigen informele arbeid verrichten.

Gezondheidszorg

De gezondheidsdekking van Bulgaarse migranten in Waterschei is sterk afhankelijk van hun arbeidsvorm en registratie. Als EU-migranten hebben Bulgaren het recht om hun sociale zekerheid van het ene EU-land naar het andere over te dragen. Echter, migranten die niet in België geregistreerd zijn, hebben geen toegang tot het gezondheidszorgsysteem, behalve in noodgevallen. Niet-geregistreerde Bulgaarse migranten hebben diverse manieren gevonden om het gebrek aan ziektekostenverzekering in België en/of Nederland te compenseren. Wanneer ze specifieke medicijnen nodig hebben die niet zonder recept verkrijgbaar zijn bij een Belgische apotheek, bestellen ze deze vanuit Bulgarije via minibuschauffeurs die regelmatig tussen Bulgarije en Genk rijden. Voor ernstige gezondheidsproblemen bezoeken veel migranten een Griekse arts in Waterschei, vanwege hun Griekse taalvaardigheden uit eerdere migraties. Anderen raadplegen een Turkssprekende lokale arts.

Migranten zijn zich goed bewust van de hoge kosten van medische zorg in België. In noodgevallen keren ze vaak terug naar Bulgarije voor behandeling. Een man deelde zijn ervaring: *Ik brak mijn vinger en moest terug naar Bulgarije. Ik bleef daar twee maanden en daarna keerde ik weer terug* (man, 42 jaar, Turkse Bulgaar, 16 jaar in België). Bij terugkeer naar Bulgarije voor medische zorg staan veel migranten voor het probleem dat ze daar ook niet gedekt zijn en eerst hun sociale zekerheidsschulden voor de periode dat ze in het buitenland verbleven moeten afbetalen.

Alle migranten die officieel in België werken, hebben een ziektekostenverzekering. De geïnterviewde Bulgaarse migranten die in Nederland via uitzendbureaus werken, waren echter niet op de hoogte van het hebben van een verzekering of andere sociale uitkeringen in Nederland. Bovendien waren deze migranten zich niet bewust van de overdraagbaarheid van hun sociale rechten tussen verschillende landen. Verder onderzoek is noodzakelijk om te achterhalen of er sprake is van nalatigheid door Nederlandse uitzendbureaus en om te bepalen welke stappen Bulgaarse migranten moeten ondernemen om aan hun verplichtingen met betrekking tot hun ziektekostenverzekering te voldoen.

Onderwijs

Volgens de geïnterviewden waren alle kinderen van Bulgaarse migranten onder de 18 jaar ingeschreven in het Belgische schoolsysteem en gingen ze regelmatig naar school, met uitzondering van een recent aangekomen minderjarig kind dat tijdens het interview nog niet was ingeschreven.

Een respondent deelde haar ervaring over de aanpassing van haar kinderen op school:

Ik zou zeggen dat het moeilijk was. Iedereen zegt dat het heel gemakkelijk gaat en dat kinderen geen probleem hebben, 'maak je geen zorgen,' maar ik vond het niet makkelijk. Ten eerste, omdat mijn kinderen jong waren en vaak ziek werden, misten ze veel school en konden ze niet regelmatig aanwezig zijn. Ten tweede, omdat ik altijd voelde dat ze extra hulp nodig hadden met de taal. Alleen naar school gaan was niet genoeg voor hen, maar ze kregen geen extra ondersteuning. [...] Ik wist niet dat aanwezigheid in het laatste kleuterjaar verplicht was. De leerkrachten hadden ons niet geïnformeerd. Aan het eind van het schooljaar kwamen de leerkrachten naar me toe met een lijst waarop al zijn (haar zoon) afwezigheden stonden en zeiden: 'Hij was heel ziek en miste veel school. Hoe kan hij naar de eerste klas gaan?' Uiteindelijk mocht hij toch naar de eerste klas, maar het was erg moeilijk voor hem (vrouw, 40 jaar, etnische Bulgaar, 6 jaar in België).

Ouders gaven aan dat taal de grootste uitdaging is op school, vooral voor nieuwkomers, en dat ze zich vaak machteloos voelen om hun kinderen te helpen met hun huiswerk. Ze verstrekken geen aanvullende informatie over schoolverzuim.

Er is duidelijk bewijs van de positieve impact van etnische netwerken op het onderwijs van Turks sprekende Bulgaarse kinderen. Volgens enkele migranten spreken sommige leerkrachten op scholen Turks en bieden zij extra hulp en begeleiding aan Turkssprekende Bulgaarse kinderen en ouders.

Domicilie van migranten

Op basis van hun registratiestatus kunnen Bulgaarse migranten in Waterschei worden ingedeeld in drie groepen: geregistreerd, niet-geregistreerd en in afwachting van registratie. Het aantal geregistreerde en niet-geregistreerde migranten is bijna gelijk verdeeld. Velen van hen die niet geregistreerd zijn, kunnen niet voldoen aan de vereisten voor registratie, vooral vanwege hun werk- en woonsituatie.

Een deel gaf aan dat het een uitdaging is om een woning te vinden waarbij de verhuurder hen toestaat het adres voor domiciliëring te gebruiken. Ze horen vaak dat ze hun huidige adres niet voor domiciliëring kunnen gebruiken, omdat het ofwel al door te veel andere bewoners in hetzelfde gebouw wordt gebruikt, of omdat het zich in niet-toegestane gebouwen bevindt. Hoewel Stad Genk bereid is hen op dit adres te domiciliëren, ongeacht het aantal andere bewoners of de voorwaarden van het gebouw, is het de verhuurder die hen niet toestaat het adres te gebruiken.

Mijn vorige huisvesting werd geregeld door mijn werkgever. Zeven jaar lang woonde ik zonder domiciliëring. Op een gegeven moment zei ik: 'ik woon hier, [...] dus ik moet me registreren!'. Ik ging naar de gemeente, gaf mijn adres door en vroeg om een Belgische identiteitskaart (man, 47 jaar, Turkse Bulgaar, 13 jaar in België).

De tewerkstellingssituatie is een andere belangrijke hindernis voor migranten om zich in te schrijven. Migrant die in Nederland werken, ondervinden vaak uitdagingen bij

het aanleveren van de benodigde documenten om hun financiële onafhankelijkheid te bewijzen vanwege de tijdelijke en seizoensgebonden aard van hun werk. Dit verhindert hen om een reguliere EU-werknemerstatus te verkrijgen. Een Bulgaarse migrant die in Nederland werkt, vertelde:

Ik heb geprobeerd me te inteschrijven. Ik ben twee, drie keer gegaan om me te registreren. Mijn kinderen kregen een soort paspoort, maar ik nog niet [...]
(man, 57 jaar, Turkse Bulgaar, 1 jaar in België).

Sommige migranten ondervinden moeilijkheden bij het begrijpen en uitvoeren van de administratieve taken met betrekking tot de registratie en de stappen die daarop volgen. Angst voor mogelijke financiële lasten, zoals hoge belastingen, en een gebrek aan kennis over de voordelen van registratie zorgen ervoor dat ze terughoudend zijn om het inschrijvingsproces te starten. Er is een deelnemer die eerder geregistreerd was, maar nu niet meer, en die verklaarde:

Eerlijk gezegd was ik tot vorig jaar geregistreerd. Maar zodra je een adres hebt, komt er veel werk bij kijken. Betalingen, belastingen. Ze vragen waar ik werk en willen elk jaar weten hoeveel ik heb verdiend en hoeveel ik moet betalen. Ik kon dit niet aan, daarom heb ik mijn adres opgegeven en ben nu niet meer geregistreerd (vrouw, 38 jaar, Roma Bulgaar, 6 jaar in België).

Zelfstandigheid binnen etnische netwerken hangt ook samen met domiciliëring. Migrant die als (schijn)zelfstandigen werken, kunnen zich bij de gemeente inschrijven als zelfstandig ondernemer. Normaal gesproken kunnen ze hun domiciliëring zelf regelen, maar in veel gevallen rekenen Bulgaarse schijnzelfstandigen vaak op hun werkgevers voor de benodigde administratie.

Ik werkte in een Turkse supermarkt. Ik werkte daar tien maanden en ze beloofden me te registreren, maar deden het niet. Ik kreeg geen Belgische identiteitskaart van hen (vrouw, 33 jaar, etnische Bulgaar, 5 jaar in België).

Vanwege de uitdagingen met betrekking tot huisvesting en tewerkstelling ondervinden veel Bulgaarse migranten in Genk vertragingen bij hun registratie. Slechts enkelen slaagden erin om zich binnen de vereiste drie maanden in te schrijven, terwijl de meesten zich pas jaren na aankomst registreerden. Deze vertraging belemmert hun integratie in de lokale gemeenschap en hun toegang tot essentiële diensten.

5.3. Toekomstplannen

Deze sectie biedt inzicht in de derde onderzoeksvraag met betrekking tot de toekomstplannen van Bulgaarse migranten in Waterschei. Het vaststellen van de intenties van migranten om voor langere tijd in Genk te blijven, terug te keren naar Bulgarije of elders heen te gaan, is complex en wordt beïnvloed door vele factoren. Net zoals de pushfactoren die hen ertoe hebben aangezet om uit Bulgarije te migreren, zoals economische kansen en familiebanden, spelen deze ook een belangrijke rol als pullfactoren die hen in België houden. Uitdagingen zoals taalbarrières, integratie in de Belgische samenleving, heimwee naar Bulgarije en persoonlijke ervaringen voegen een extra laag van complexiteit toe aan hun toekomstplannen.

Wat betreft hun toekomstplannen kunnen de Bulgaarse geïnterviewde migranten in drie groepen worden onderverdeeld: migranten die in België willen blijven, migranten die terug naar Bulgarije willen gaan, en migranten die nog niet zeker zijn van hun plannen. Negentien migranten gaven aan dat zij de intentie hadden om langdurig in Genk te blijven, hoewel "langdurig" voor hen verschillende betekenissen kan hebben, variërend van vijf jaar, tien jaar, tot aan hun pensioen of zelfs voor onbepaalde tijd. Zeventien migranten waren onzeker over hun toekomstige verblijfplaats, terwijl negen migranten zeker waren van hun plannen om terug te keren naar Bulgarije. De meeste deelnemers in deze laatste twee groepen konden ook geen exacte tijdslijn voor hun plannen aangeven.

Bulgaarse "liquid" migratie

Het concept van 'liquide' migratie weerspiegelt gedeeltelijk de ervaringen van de Bulgaarse migranten in deze studie, waarbij de voortdurende zoektocht naar betere economische mogelijkheden en mobiliteit binnen de EU centraal staat. Voor hun komst naar Genk had meer dan de helft van de respondenten al in verschillende landen in Europa gewoond, met name in zuidelijke landen zoals Spanje en Griekenland. Dit sluit aan bij de literatuur, die opeenvolgende migratiestromen van Zuid-Europese landen naar economisch stabielere West-Europese landen tijdens de economische crisis aangeeft (Garrote-Sanchez et al., 2021). De Bulgaarse Roma-gemeenschap had het hoogste aantal migranten die eerder in andere landen hadden gewoond, wat hun uitgebreide mobiliteit binnen Europa illustreert.

Omdat de banen in Griekenland niet goed waren. Geld was schaars. Dus van daaruit kwam ik hierheen (man, 47 jaar, Roma Bulgaar, 11 jaar in België).

We zijn zwervers, weet je. In Spanje sloeg de crisis toe. Anders is het leven daar heel aangenaam. Goedkoop, rustig. De Spanjaarden zijn veel warmer, terwijl de Belgen en Duitsers koud zijn. Ik stopte vaak om met de lokale bevolking te praten in het centrum, en ze waren altijd bereid om me te helpen. Dat gebeurt hier niet (man, 37 jaar, Turkse Bulgaar, 5 maanden in BE).

Andere respondenten hadden eerder in landen zoals het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Frankrijk en Oostenrijk gewoond. Hun migratie naar België werd niet altijd gedreven door onmiddellijke economische redenen, maar eerder door de zoektocht naar betere persoonlijke kansen en de invloed van hun sociale netwerken. Bovendien hadden sommige respondenten in meer dan één land gewoond voordat ze naar België kwamen. Deze migranten zijn een voorbeeld van wat Engbersen (2012) omschrijft als "footloose" migranten, die zich niet permanent op één plaats vestigen maar voortdurend van het ene land naar het andere verhuizen op zoek naar betere kansen.

Eerst waren we in Griekenland, laat me je vertellen. De hele familie. Toen gingen we naar Duitsland. Toen kwamen we hier. We veranderen gewoon van land (vrouw, 54 jaar, Roma Bulgaar, 3 jaar in België).

Een ander aspect van liquid migratie onder Bulgaarse migranten in Genk is te zien in de patronen van circulaire migratie, die vaak wordt gekenmerkt door seizoensarbeid. Deze vorm van migratie houdt in dat men herhaaldelijk tussen landen verhuist om gebruik te maken van tijdelijke arbeidsmogelijkheden. Zoals een migrant benadrukte:

Ik kom voor een korte tijd [...]. Wanneer er werk is, blijf ik; als er geen werk is, gaan we ergens anders heen. Ik kom voor één, twee, drie maanden. Als iemand me ergens vandaan belt dat er werk is, misschien in Spanje, gaan we overal heen, waar er werk is. We willen allemaal een stukje brood verdienen (vrouw, 32 jaar, Roma Bulgaar, 5 jaar in België).

Bij de geïnterviewde migranten in Waterschei komt circulaire migratie vooral naar voren bij degenen die tussen 2014 en 2018 arriveerden, waarbij ze telkens slechts enkele maanden verbleven. Recente inzichten uit de interviews tonen aan dat veel van deze aanvankelijk tijdelijke migranten in de afgelopen jaren minder mobiel zijn geworden. Zoals uitgelegd door een migrant die tien jaar geleden voor het eerst naar België kwam:

In het begin kwamen we voor drie maanden, 65 dagen. Landbouw, seizoenswerk en goed geld. Toen begonnen we zes tot zeven maanden per jaar hier te blijven [...] We probeerden in Nederland te wonen, in Amsterdam. We hielden van die stad. Maar we hadden geen geluk met huisvesting. Het is heel moeilijk in Nederland met huisvesting. Ik kon het niet betalen, dus zei ik: laten we onze spullen pakken en teruggaan naar België (vrouw, 47 jaar, Turkse Bulgaar, 10 jaar in België).

Momenteel woont deze migrant permanent in België en keert alleen terug naar Bulgarije voor vakanties. Veel andere migranten die eerder deelnamen aan circulaire migratie hebben vergelijkbare inzichten gedeeld, wat wijst op een verandering in hun mobiliteitspatronen. Ze zijn minder mobiel dan voorheen, vooral degenen die regulier werk in België hebben gevonden.

Factoren die een permanente vestiging in Waterschei en Genk beïnvloeden

Deze sectie bespreekt de verschillende factoren die sommige migranten ertoe brengen om zich langdurig in Genk te vestigen. Belangrijke overwegingen zijn familie en economische kansen, terwijl ook integratie, taal, ondersteuningsnetwerken en de algemene levenskwaliteit een rol spelen. Door deze factoren te onderzoeken, wordt er een beter inzicht verkregen in de motivaties en omstandigheden die de toekomstplannen van Bulgaarse migranten vormgeven.

Familie

De meeste migranten wonen met hun gezinnen in Genk, waaronder zeventien met minderjarige kinderen. De aanwezigheid van kinderen speelt een grote rol in de langetermijnplannen van Bulgaarse migranten op dit vlak. Onder de respondenten met minderjarige kinderen in België geeft de meerderheid aan van plan te zijn om langdurig te blijven. Voor velen weegt het welzijn van hun kinderen in België zwaarder dan de wens om terug te keren naar Bulgarije. Een moeder van drie jonge kinderen zei:

[...] er is geen kans dat we teruggaan. Hoe? Mijn oudste dochter wordt dit jaar 16 en moet rijlessen volgen. Daarna volgt de middelste. De jongste gaat hier naar school. Of ik het nu wil of niet, ik blijf hier. Mijn toekomst is hier. Ik ga alleen terug naar Bulgarije voor twee weken tijdens de schoolvakantie (vrouw, 33 jaar, Roma Bulgaar, 4 jaar in België).

Veel migranten zijn ervan overtuigd dat hun kinderen in België een betere toekomst hebben, wat hun beslissing om te blijven aanzienlijk beïnvloedt. Een respondent benadrukte dat verdere migratie vaak wordt vermeden vanwege de negatieve impact op het onderwijs en de integratie van hun kinderen.

Tot vorig jaar dacht ik er anders over... Maar nu, naarmate de jaren verstrijken, begin je anders te denken. Hoe ga ik het kleine kind opvoeden en hem weer uit school halen? Misschien is hier een betere toekomst, niet in Bulgarije. [...] Ik geloof niet dat de kinderen ooit terug zullen keren naar Bulgarije. Ik geloof er helemaal niet in (man, 43 jaar, Roma Bulgaar, 3 jaar in België).

Kinderen zijn echter niet altijd de beslissende factor voor migranten om in België te blijven. Sommige respondenten, vooral onder de Roma Bulgaren, hebben minderjarige kinderen maar geven geen intentie aan om langdurig te blijven. Een moeder merkte op:

Ik wil hier niet blijven. Mijn jongste, ze is 10 jaar oud; zij wil hier ook niet blijven. Voor nu blijven we, maar we zullen zien wanneer we teruggaan. [...] In het dorp (waar de moeder vandaan komt), is het een ander leven. Kinderen spelen daar de hele dag buiten (vrouw, 46 jaar, Roma Bulgaar, 13 jaar in België).

Werkgelegenheid

De tewerkstellingskansen voor Bulgaarse migranten hebben een grote invloed op hun toekomstplannen. Er bestaat een duidelijk verband tussen reguliere werkgelegenheid en de intentie om zich langdurig in België te vestigen. Daarentegen ervaren migranten die in Nederland via uitzendbureaus werken merkbare onzekerheid over hun langetermijnplannen, wat vaak voortkomt uit de wekelijkse arbeidscontracten, de zware aard van hun werk en de preciaire arbeidsomstandigheden waarmee ze te maken hebben. Daarnaast is er een verband tussen werkloosheid en de intentie om terug te keren naar Bulgarije, onder degenen die ten tijde van het interview niet werkten. De literatuur bevestigt dat een gebrek aan voldoende werkgelegenheid een belangrijke factor is die migranten ertoe aanzet terug te keren naar hun thuisland.

Voor sommige migranten is hun werk nauw verbonden met specifieke financiële doelstellingen, die op hun beurt hun toekomstplannen bepalen. Voor deze individuen wordt hun tijd in België gezien als een middel om een doel te bereiken.

Ik blijf zo lang als nodig is om mijn uiteindelijke doel te bereiken. Ik kwam hier met een doel (financieel). En daarna ga ik terug [...]. Ik weet niet hoe lang het zal duren om dit doel te bereiken (man, 34 jaar, Roma Bulgaar, 1 jaar in België).

Taal en integratie

Het beheersen van de lokale taal is essentieel voor migranten, omdat dit hun levenskwaliteit in het gastland aanzienlijk beïnvloedt. Het algemene niveau van het

Nederlands onder Bulgaarse migranten is doorgaans laag. Hoewel sommige migranten beweren Nederlands te spreken, hebben slechts vier daadwerkelijk Nederlandse taalcursussen gevolgd. Over het algemeen geldt dat hoe langer een migrant in België verblijft, hoe groter de kans is dat hij de taal leert. Dit is duidelijk zichtbaar bij degenen die tussen 2014 en 2018 zijn aangekomen; zij geven aan dat ze enige kennis van het Nederlands hebben, terwijl nieuwe migranten vaak aangeven geen Nederlands te spreken.

Er is een duidelijk verband tussen de intentie om de Nederlandse taalvaardigheden te verbeteren en de langetermijnplannen om in België te blijven. Degenen die van plan zijn te blijven, geven aan dat ze hun Nederlands willen verbeteren, maar zijn zich niet altijd bewust van de tijdsinvestering die hiervoor nodig is. Voor laagopgeleide individuen kan het behalen van niveau A2 een jaar lang dagelijkse lessen vereisen, wat een uitdaging vormt omdat dit vaak in conflict komt met de noodzaak om geld te verdienen. Een respondent deelde haar ervaring:

Ik schreef me in voor een cursus, maar toen ik begon te werken, had ik geen tijd meer om verder te gaan. Je weet hoe het gaat en geld komt altijd op de eerste plaats. En nu zijn er jaren voorbijgegaan, ik heb er spijt van dat ik de taal niet eerst heb geleerd. Nu is het moeilijk. Ik heb kleinkinderen, ik probeer hen te helpen (vrouw, 47 jaar, Turkse Bulgaar, 10 jaar in België).

Migranten die onzeker zijn over hun toekomstplannen of hebben besloten België te verlaten, tonen vaak weinig interesse in het verbeteren van hun Nederlands. Dit gebrek aan motivatie komt voort uit het idee dat taalvaardigheid niet relevant is voor hun toekomstplannen buiten België.

Het heeft geen zin. Wat ik heb geleerd, heb ik geleerd. Ik heb niet de intentie om hier te blijven. Maximaal nog 5 jaar... Waarom zou ik de taal leren? (man, 38 jaar, Turkse Bulgaar, 10 jaar in België).

Werken binnen etnische enclaves belemmert de taalontwikkeling van Bulgaarse migranten, omdat ze vaak voornamelijk met Turkssprekenden in contact komen. Hierdoor hebben ze weinig interactie met Nederlandstalige moedertaalsprekers, wat hun vooruitgang in het leren van de taal aanzienlijk vertraagt. Een migrant legde uit:

Overal waar ik werk, zie ik geen locals. Alleen Bulgaren en Turken. En hoe kan ik Vlaams of Nederlands leren? Er is geen mogelijkheid voor mij om het te leren. Als je met locals werkt, leer je een beetje terwijl je met hen werkt, een woord hier en daar, maar als je de taal niet hoort, kun je het niet leren (man, 57 jaar, Turkse Bulgaar, 1 jaar in België).

Er is een duidelijk verband tussen het volgen van een maatschappelijke oriëntatie (MO) en de intentie om langdurig in België te blijven, zoals blijkt uit de vier migranten in de steekproef die deelnamen aan het inburgeringstraject. Veel migranten die van plan zijn in België te blijven, uiten de wens om het inburgeringstraject te volgen. Sommigen noemen zelfs specifieke details, zoals de cursusdata die ze hebben nagekeken en opties voor deelname op afstand. Migrant die bij de gemeente zijn ingeschreven, zijn op de hoogte van inburgeringscursussen doordat ze een uitnodiging hebben ontvangen om deel te nemen.

Toen ik naar België kwam en me inschreef op het adres, ontving ik een brief. Maar ik ging werken en had geen tijd (man, 44 jaar, Turkse Bulgaar, 9 jaar in België).

Desondanks zijn veel niet-geregistreerde migranten zich niet bewust van het bestaan van de inburgeringscursus en de inhoud ervan, en hebben ze geen recht om hieraan deel te nemen.

Diana, een 33-jarige etnische Bulgaar uit Ruse, kwam in 2018 voor het eerst naar België voor seizoensgebonden landbouwwerk. Het was haar eerste keer in het buitenland en ze was het eerste lid van haar familie dat migreerde. Het werk was zwaar en vereiste dat ze om 3 uur 's ochtends opstond en onder barre omstandigheden in modder en regen werkte. Na enkele jaren seizoenswerk zocht Diana naar regulier werk met meer zekerheid. In 2021 stapte ze tijdelijk over naar (schijn)zelfstandigheid en werd later een vaste werknemer in de huishoudelijke sector. Met hulp van de Bulgaarse medewerkers van het Wijkverbeteringscontract vond ze onlangs een baan waar ze erg blij mee is. Voor het eerst ontvangt ze een busabonnement en maaltijdcheques. Diana voelt dat ze eindelijk haar leven weer op de rails heeft en is vastbesloten om zich verder te ontwikkelen. Ze volgt twee keer per week Nederlandse lessen op A2-niveau bij het CVO en is van plan om daarna het volledige inburgeringstraject te volgen. Daarnaast heeft ze een aanvraag voor sociale huisvesting ingediend. Ze is vastbesloten om haar leven in België op te bouwen, maar het enige dat ze mist, is haar tienerzoon, die in Bulgarije blijft en geen plannen heeft om naar België te komen. Desondanks is Diana vastbesloten om een stabiel leven voor zichzelf op te bouwen.

Leven in Waterschei

Veel Bulgaarse respondenten beschouwen de wijk Waterschei in Genk als prettig, en hun algemene indruk van het leven in deze wijk is positief. Een respondent beschreef zijn ervaring als volgt:

Ik vind mijn wijk fijn, het wordt eigenlijk beschouwd als het kleine centrum van Genk. Stalenstraat hier. Want als je vanaf hier naar beneden kijkt, heb je allerlei winkels. Alles wat je nodig hebt is hier. Als je geen auto of rijbewijs hebt, heb je dat niet nodig omdat alles hier aanwezig is. Hier is de kliniek, bakkerijen, slagers, supermarkten, alles.[...] Wat ik niet leuk vind aan de wijk is het lawaai. Ik haat lawaai het meeste. Vooral overdag is er geen probleem, iedereen is aan het werk. Maar hier is een wet. Tot bijvoorbeeld 22.00 uur is er geen probleem, maar na 22.00 uur, vooral in de zomer, zijn er motoren en auto's met veel lawaai als ik probeer te slapen. Gelukkig ligt onze slaapkamer aan de andere kant van de straat. Maar als wijk vind ik het fijn. Het is een mooie plek. Ik voel me hier veilig. Ik heb hier geen klachten (man, 47 jaar, Turkse Bulgaar, 13 jaar in België).

Hoewel de ervaringen met Waterschei overwegend positief zijn, worden er ook culturele verschillen opgemerkt.

We waren daar op één plek verzameld, en sommige lokale bewoners begonnen naar ons te staren [...]. Want nu in de avonden, bijvoorbeeld, zitten we voor het ziekenhuis hier, dat is waar we verzamelen. In Bulgarije doen we hetzelfde, het maakt deel uit van onze cultuur. Ze zijn gewend aan de lokale cultuur hier; als ze iets zien, een menigte, tien mensen die samenkomen om te praten, denken ze dat je iets crimineels gaat doen, dat soort dingen. Ze hebben zelfs de politie gebeld om te vragen wat we aan het doen waren. Ik zei, het is een

Bulgaarse winkel, we drinken een biertje, we praten, sommigen komen van hun werk, anderen komen van hun werk... wat kun je doen (man, 51 jaar, Roma Bulgaar, 10 jaar in België).

Ondanks de culturele verschillen maken het gemeenschapsgevoel en de toegankelijkheid van de wijk Waterschei het tot een aantrekkelijke woonlocatie voor Bulgaarse migranten.

Huisvesting

De beslissing om een woning in België te kopen heeft grote invloed op de langdurige plannen en de bereidheid om in het land te blijven, zoals blijkt uit de ervaringen van de respondenten. Dit is vooral merkbaar bij een paar migranten, waaronder zowel Turken als etnische Bulgaren die een huis hebben gekocht in Waterschei. Voor veel andere migranten blijft het bezitten van een woning of het verkrijgen van sociale huisvesting echter een verre droom, die wordt belemmerd door onzekere toekomstplannen en financiële beperkingen. Een respondent, die aanvankelijk overwoog een huis in België te kopen, deelde hoe zijn plannen zijn veranderd door twijfels over zijn toekomst in het land:

Ik had plannen om een eigen huis te kopen, maar nu overweeg ik om terug te gaan naar Bulgarije. Ik weet het nog niet zeker [...]. Ik denk dat ik misschien terug ga omdat ik hier, net als in Bulgarije, alleen maar voor mijn dagelijkse brood blijf. Ik kan ook in Bulgarije mijn brood verdienen (man, 44 jaar, Turkse Bulgaar, 9 jaar in België).

Daarnaast hebben twee respondenten een aanvraag ingediend voor sociale huisvesting en staan momenteel op de wachtlijst, wat hun intentie om in België te blijven onderstreept. Voor twee andere respondenten beïnvloedde het bezit van onroerend goed in Bulgarije echter hun geschiktheid voor sociale huisvesting in België, waardoor ze hun aanvragen hebben ingetrokken.

Ondersteuningsnetwerken in België

De ondersteuningsnetwerken van Bulgaarse migranten in Genk hebben invloed op hun toekomstplannen, hoewel deze invloed vaak minder direct is dan andere factoren. Naarmate migranten langer in België verblijven, breiden hun sociale netwerken zich uit. De meeste respondenten geven aan dat hun voornaamste sociale contacten vooral plaatsvinden met andere Bulgaren.

De mensen om mij heen zijn Bulgaren. Ik ontmoet hen via werk, vrienden of kennissen — op die manier bouwen we verbindingen met elkaar op. De meeste zijn Bulgaren; dat is logisch omdat we dezelfde taal spreken (vrouw, 38 jaar, Roma Bulgaar, 6 jaar in België).

Veel geïnterviewden ondervinden uitdagingen met betrekking tot administratie en zoeken vaak hulp buiten hun Bulgaarse netwerk. Etnische enclaves, met name die van Belgen van Turkse afkomst, spelen een belangrijke rol bij het bieden van ondersteuning aan Turkssprekende Bulgaren.

Als ik iets niet kan regelen, ga ik naar mijn verhuurder. Hij helpt me veel; hij is Turks. Ook een collega van mijn werk, die Turks is, biedt hulp (man, 44 jaar, Turkse Bulgaar, 9 jaar in België).

Ongeveer tien migranten gaven aan dat ze hulp hebben gezocht bij Bulgaarssprekende medewerkers van Stad Genk, in het kader van het Wijkverbeteringscontract, om administratieve kwesties op te lossen. Eén respondent legde uit: *We hebben hier twee Bulgaren, F. en D., die me helpen. Wanneer ik brieven krijg die ik niet begrijp, helpen zij me ermee* (vrouw, 46 jaar, Roma Bulgaar, 10 jaar in BE). Een andere respondent voegde toe: *Als ik problemen tegenkom, ga ik naar hen. Ze hebben me ook geholpen met domiciliëring en andere zaken* (vrouw, 33 jaar, etnisch Bulgaars, 5 jaar in België).

De Bulgaarse winkel, waar de interviews plaatsvonden, fungeert eveneens als een belangrijk steunpunt voor de lokale Bulgaarse gemeenschap. Migrantenvragen vaak om voedsel op krediet wanneer ze financiële moeilijkheden ervaren, een praktijk die ook bekend is uit buurtwinkels in Bulgarije. De eigenaar wordt zeer gewaardeerd voor de ondersteuning die hij biedt bij diverse vragen en problemen.

Interacties tussen Bulgaarse migranten en Belgen worden vaak bemoeilijkt door de taalbarrière, die in de literatuur wordt genoemd als een belangrijk obstakel voor verbeterde tewerkstellingskansen en integratie. Hoewel het contact beperkt is, hebben Bulgaarse migranten een positieve indruk van de lokale bevolking: *De mensen hier zijn vriendelijk, ze glimlachen altijd op straat. Dit motiveert me om hier te blijven* (vrouw, 37 jaar, Turkse Bulgaarse, 3 jaar in België).

Enkele migranten die Nederlands spreken, hebben wel vriendschappen met lokale Belgen:

Eigenlijk heb ik veel Belgische vrienden. Het voelt... hoe moet ik het zeggen... omdat ik nu een buitenlander in dit land ben. Ik zie hen niet als inferieur of superieur; het zijn interessante mensen. Als je de lokale taal begrijpt, hier werkt en lokaal brood eet, maakt het me blij om hier te zijn (man, 47 jaar, Turkse Bulgaars, 13 jaar in België).

Wensen voor de Toekomst

Veel Bulgaarse migranten uiten sterke gevoelens van verlangen en nostalgie naar Bulgarije wanneer ze over hun toekomst praten. Ze blijven hopen dat betere economische omstandigheden hun terugkeer haalbaarder maken.

Wat kan ik zeggen? Als je het hier aan iemand vraagt, zou iedereen terug willen naar Bulgarije. Als de economie daar beter was, zou ik hier niet blijven. Ik vind het leven in Bulgarije beter (man, 43 jaar, Roma Bulgaar, 3 jaar in België).

Op persoonlijk vlak wensen veel Bulgaarse migranten vooral gezondheid voor zichzelf en hun families. Ze tonen een sterke toewijding om hard te werken en streven naar een betere toekomst voor hun kinderen, met als doel hen een stabiel leven te bieden. De wens voor een 'normaal leven' en zekerheid keert steeds terug in hun aspiraties, wat hun hoop op een waardig bestaan weerspiegelt, ongeacht of ze in België blijven, terugkeren naar Bulgarije, of naar een ander land verhuizen.

Ik droom van een normaal leven met mijn familie. Ik heb geen behoefte aan veel geld of andere dingen. Ik wil gewoon een normaal leven (man, 36 jaar, Roma Bulgaar, 5 maanden in België).

Conclusie

Bijna de helft van de geïnterviewde migranten is vastbesloten om op lange termijn in België te blijven, terwijl de andere helft nog onzeker is of van plan is terug te keren naar Bulgarije. Ongeacht hun plannen vinden migranten het vaak moeilijk om een duidelijke tijdlijn vast te stellen, omdat hun beslissingen worden beïnvloed door een complexe mix van economische, familiale en persoonlijke factoren. Tekenen van liquide migratie zijn zichtbaar bij Bulgaarse migranten in Waterschei, aangezien velen van hen eerder in verschillende Europese landen hebben gewoond voordat ze naar Genk migreerden, wat hun voortdurende zoektocht naar betere economische kansen weerspiegelt. Ondanks culturele verschillen, taalbarrières en integratie-uitdagingen behouden veel Bulgaarse migranten een positieve kijk op hun leven in België, terwijl ze streven naar zekerheid en een waardig bestaan voor henzelf en hun families.

6. Conclusies en aanbevelingen

Deze studie had als doel de motivaties, netwerken en toekomstplannen van Bulgaarse migranten in Waterschei, Genk, te onderzoeken. Om inzicht te krijgen in hun ervaringen en perspectieven werden er 45 diepgaande interviews afgenomen. Deze gegevens werden aangevuld met informatie uit 12 semi-gestructureerde interviews met vertegenwoordigers van Stad Genk en middenveldorganisaties.

Dit afsluitende hoofdstuk begint met een beknopt overzicht van het profiel van de geïnterviewde Bulgaarse respondenten en een samenvatting van de onderzoeksresultaten, gebaseerd op de drie onderzoeksvragen. Vervolgens worden beleidsaanbevelingen en bijbehorende acties geformuleerd voor elk beleidsdomein dat in het rapport wordt behandeld, waarbij aandacht wordt besteed aan de onderlinge samenhang en synergieën tussen de verschillende domeinen waar relevant. Elke aanbeveling en bijbehorende actie wordt geplaatst in de context van de uitdagingen waarmee Bulgaarse migranten worden geconfronteerd. Deze aanbevelingen zijn bedoeld om Stad Genk te ondersteunen bij het ontwikkelen van een effectiever beleid om de uitdagingen van Bulgaarse migranten in Waterschei en Genk aan te pakken. De laatste aanbeveling richt zich meer algemeen op de beleidsvorming en governance van (intra-Europese) migratie op gemeentelijk niveau. Bij de aanbevelingen geven we tevens aan wanneer ze mogelijk breder van toepassing kunnen zijn dan de Bulgaarse migrantengemeenschap.

6.1. Conclusies

In de afgelopen jaren heeft Stad Genk een aanzienlijke toename van het aantal Bulgaarse migranten gekend, die nu de vierde grootste nationaliteit in de stad vormen. Deze migratiestroom maakt deel uit van een bredere toegenomen intra-Europese mobiliteit die voortvloeit uit de uitbreiding en integratie van de EU. De Bulgaarse gemeenschap in Waterschei, Genk is etnisch divers, met name bestaande uit Roma-Bulgaren en Bulgaarse Turken, en een klein aantal etnische Bulgaren. Veel van de geïnterviewde migranten zijn afkomstig uit landelijke gebieden waar het inkomen per hoofd van de bevolking lager is dan het nationale gemiddelde en de werkloosheid is groot. Bovendien hebben de meeste Bulgaarse migranten in Waterschei een laag opleidingsniveau en beperkte beroepsvaardigheden.

Een kleine groep onder de respondenten arriveerde in Waterschei in 2007. Bijna de helft van de Bulgaarse respondenten arriveerde in Waterschei tussen 2014 en 2018, na de opheffing van de arbeidsbeperkingen in 2014. De overige migranten kwamen in de vijf jaren daarna. Opvallend is dat onder de recent aangekomen migranten een veel grotere vertegenwoordiging van personen van 40 jaar en ouder te vinden is dan bij de eerder aangekomen migranten.

De Bulgaarse migratie naar Genk weerspiegelt bredere intra-Europese migratietrends die voornamelijk worden aangedreven door economische factoren, die de belangrijkste "push"-factoren voor Bulgaarse migranten vormen. De grote verschillen in lonen tussen Bulgarije en bestemmingslanden zoals België, in combinatie met de economische crisis in Bulgarije rond 2013, droeg bij aan een van de grootste migratiegolven uit het land. Hoewel de werkloosheid in Bulgarije de afgelopen tien jaar gedaald is, blijft ze nog steeds hoog, vooral onder de Roma-gemeenschap. Sommige Bulgaarse migranten verblijven in Waterschei om hun families in Bulgarije financieel te ondersteunen, terwijl anderen met hun gezinnen naar België zijn

verhuisd. Bovendien heeft de lange geschiedenis van migratie in Bulgarije een "migratiecultuur" tot stand gebracht die de migratie verder vergemakkelijkt. De helft van de geïnterviewde migranten had eerder in andere EU-landen gewoond, zoals Griekenland en Spanje, maar werd gedwongen nieuwe kansen elders in de EU te zoeken vanwege de economische crisis in deze landen. De migratietrajecten van Bulgaarse migranten weerspiegelen de toegenomen intra-Europese arbeidsmobiliteit die de EU beleidsmatig wil bevorderen.

Een belangrijke 'pull'-factor die Bulgaarse migranten naar Waterschei en Genk trekt, is de aanwezigheid van familieleden en kennissen, die deel uitmaken van hun sociale netwerk in het buitenland. Bijna alle geïnterviewden hadden al een sociaal netwerk in Genk, wat een bepalende rol speelde bij hun keuze van bestemming. Enkele Bulgaarse migranten kwamen zonder een bestaand sociaal netwerk naar Genk en vertrouwden in plaats daarvan op een Bulgaarse bemiddelaar die tegen betaling vervoer tussen België en Bulgarije regelde en initiële hulp bood. Migratiebeslissingen zijn vaak spontaan en sterk afhankelijk van informatie uit sociale netwerken, eerder dan grondig gepland. Het grootste netwerk van Bulgaarse migranten in Waterschei komt uit de regio Ruse in Bulgarije, wat meer dan de helft van de afgenomen interviews beslaat, en wijst op een kettigmigratiepatroon.

Bij aankomst in Waterschei worden veel Bulgaarse migranten door hun familieleden en kennissen geïntroduceerd bij de lokale gemeenschap met een Turkse migratieachtergrond. Ongeveer 8.5% van de bevolking van Bulgarije bestaat uit Turkse Bulgaren die Turks spreken. Daarnaast spreken veel Bulgaarse Roma ook Turks. De gemeenschappelijke taal bevordert de integratie van Bulgaarse migranten in het bestaande Turkse etnische enclave-netwerk, dat een cruciale rol speelt bij het bieden van huisvesting en werkgelegenheid aan Bulgaarse migranten in het buitenland. Hoewel dit netwerk essentiële ondersteuning biedt, kan het migranten ook blootstellen aan slechte huisvesting en werk onder precaire omstandigheden. De geïnterviewde Bulgaarse migranten waren zich bewust van de dubbele, tegenstrijdige rol van de etnische enclave. Ondanks de nadelen erkenden zij dat de steun die zij van hen ontvangen essentieel is voor hun vestiging in België.

Op basis van hun toekomstplannen kunnen Bulgaarse migranten in drie hoofdgroepen worden ingedeeld: degenen die van plan zijn om op lange termijn in België te blijven, degenen die zeker weten dat ze naar Bulgarije zullen terugkeren, en degenen die onzeker zijn over hun toekomstige plannen. De groep die van plan is om lang in Genk te blijven, bestaat voornamelijk uit migranten die in België zijn geregistreerd en minderjarige kinderen hebben. Degenen die van plan zijn terug te keren naar Bulgarije of onzeker zijn over hun toekomstplannen, zijn vaak individuen die geconfronteerd worden met baanonzekerheid en seizoensarbeid verrichten. Geen van deze groepen kan echter een specifieke tijdlijn voor hun verblijf of vertrek aangeven. Ondanks hun verschillende omstandigheden delen alle Bulgaarse migranten de gemeenschappelijke wens voor een stabiel en waardig leven.

6.2. Aanbevelingen en acties

In dit gedeelte worden een reeks aanbevelingen geformuleerd rondom beleidsdomeinen die relevant zijn uit de ervaringen van Bulgaarse migranten in Waterschei en Genk. Deze aanbevelingen zijn gebaseerd op de uitdagingen die Bulgaarse migranten ondervinden, zoals geïdentificeerd in het onderzoek en zijn bedoeld om bruikbare inzichten en acties te bieden aan lokale beleidsmakers, maar ook andere stakeholders en gemeenschapsleiders.

Aangezien de uitdagingen waarmee migranten te maken hebben vaak meerdere beleidsdomeinen bestrijken, zullen de aanbevelingen en bijbehorende acties, waar relevant, verwijzingen bevatten naar een gerelateerd beleidsdomein. Daarnaast is een doeltreffend lokaal migratiebeleid gebaseerd op samenhangende doelstellingen en geïntegreerde acties over verschillende domeinen heen.

Aanbeveling 1: De registratiegraad onder Bulgaren in Genk verhogen

In Waterschei is een aanzienlijk aantal Bulgaarse migranten niet officieel gedomicilieerd bij de gemeente. Volgens de schattingen van Stad Genk zijn er, naast de 893 geregistreerde Bulgaren (Burgerzaken, 2024), mogelijk nog eens 300 tot 500 Bulgaren die niet officieel zijn ingeschreven. Europese en Belgische wetgeving vereist dat intra-EU migranten zich binnen drie maanden na aankomst inschrijven. Deze registratie is belangrijk voor gemeenten om migratiestromen te volgen, nauwkeurige bevolkingsgegevens te verzamelen, fraude te detecteren en te bestrijden, en openbare diensten te organiseren die de participatie en integratie van migranten in de lokale gemeenschap bevorderen. Bovendien beïnvloedt registratie direct diverse levensdomeinen van migranten, zoals de toegang tot huisvesting, tewerkstelling, gezondheidszorg en onderwijs.

De meerderheid van de geïnterviewde Bulgaarse migranten gaf aan dat het inschrijvingsproces bij aankomst specifieke eisen stelt, die voor hen obstakels vormden omdat ze hier niet aan konden voldoen. Een veelgenoemde reden voor het uitblijven van registratie is dat verhuurders migranten niet toestaan hun adres te gebruiken voor inschrijving. Dit komt vaak doordat ze in panden verblijven die (nog) niet geschikt zijn voor residentieel verblijf omdat ze een andere bestemming hebben of de nodige stedenbouwkundige vergunningen ontbreken. Een bijkomende reden is dat er al een groot aantal bewoners op dat adres geregistreerd is. Daarnaast hebben Bulgaarse migranten vaak moeite met het verstrekken van een bewijs van voldoende financiële middelen, vooral degenen die informeel werken of tijdelijk via uitzendbureaus in Nederland werken. Veel respondenten meldden dat het jaren heeft geduurd voordat zij de inschrijving succesvol konden afronden.

Een deel van de geïnterviewde Bulgaarse migranten vermijdt bewust registratie. Voor hen spelen zorgen over de administratieve lasten, zowel met betrekking tot de registratieprocedure zelf als de daaropvolgende verplichtingen, een belangrijke rol. Voor veel geïnterviewden is het navigeren door de administratieve procedures zeer uitdagend omdat ze voor elke brief die ze in België ontvangen hulp van anderen nodig hebben. Bovendien is er de vrees om een groot bedrag aan belastingen aan de Belgische staat te moeten betalen, als gevolg van de verplichte jaarlijkse belastingaangifte na registratie.

Aanbevolen acties:

- Informatiecampagnes voortzetten die gericht zijn op de Bulgaarse gemeenschap om hen bewust te maken van het belang van registratie, de nadelen van het niet-registreren en de inschrijvingsprocedure.
- Verwerken van informatie over de inschrijvingsprocedure in het nieuwe onthaalbeleid van Stad Genk, dat gericht inspeelt op de specifieke behoeften van intra-EU (arbeids)migrant(en).
- In dienst nemen van een Bulgaarssprekende medewerker bij Stad Genk om Bulgaarse migranten te ondersteunen bij de registratieprocedure na afloop van het Wijkverbeteringscontractproject.

- Bieden van extra ondersteuning aan migranten die het registratieproces hebben opgestart om de succesvolle afronding te bevorderen.
- Invoeren van een vereenvoudigd registratieproces voor (arbeids)migranten die tijdelijk in Genk verblijven om de administratieve lasten te verminderen.
- Onderzoeken van de beleidsmaatregelen van andere Belgische gemeenten om van best practices te leren inzake registratie.
- Beleidsmaatregelen en handhaving met Nederland coördineren, gericht op migranten, werkgevers en verhuurders om domiciliëring te bevorderen van migranten die aan de ene kant van de Belgisch-Nederlandse grens verblijven en aan de andere kant werken.
- Bij de Belgische federale autoriteiten pleiten voor de oprichting van een juridisch conform, EU-breed informatie-uitwisselingssysteem (bijv. databank) ter ondersteuning van de registratie van migranten.

Aanbeveling 2: De toegang tot huisvesting en de huisvestingsomstandigheden van Bulgaarse migranten in Waterschei/Genk verbeteren

Uit de interviews met zowel migranten als vertegenwoordigers van Stad Genk en middenveldorganisaties blijkt dat veel Bulgaarse migranten in Waterschei in slechte huisvestingsomstandigheden leven. Dit omvat gebrekkige isolatie, structurele defecten zoals scheuren en schimmel, en onvoldoende sanitair. In sommige gevallen wonen migranten in ongeautoriseerde gebouwen. Ondanks deze tekortkomingen zijn de huurprijzen vergelijkbaar met die van gerenoveerde woningen. Bovendien delen een aantal respondenten een kamer. In sommige gevallen bedraagt de huur voor een kamer die door twee personen wordt bewoond 700 euro, wat wijst op huisjesmelkerij.

Bulgaarse migranten ondervinden grote obstakels bij het vinden van een woning via traditionele kanalen, zoals advertenties, vanwege een krappe huurmarkt en huurdiscriminatie. Ze zijn vaak afhankelijk van de lokale gemeenschap met een Turkse migratieachtergrond voor hun huisvesting. Ondanks de huidige renovatietrend in Waterschei, zijn veel huurwoningen in Waterschei nog niet gerenoveerd. Migranteng nemen soms zelf het onderhoud en de renovatie van deze woningen op zich, hoewel dit niet hun verantwoordelijkheid is.

Om de kwaliteit van de huisvesting te verbeteren, heeft Stad Genk in 2023 het Conformiteitsattest geïntroduceerd. Dit certificaat verplicht vastgoedeigenaren om te voldoen aan specifieke normen voor huurwoningen en stelt ook maximale bezettingsnormen vast. Het inspectie- en certificeringsproces begint met de oudste gebouwen in Waterschei en zal zich in de komende tien jaar geleidelijk uitbreiden om alle panden die voor 1981 zijn gebouwd te beoordelen.

Daarnaast overweegt Stad Genk momenteel de invoering van een Kader tijdelijke huisvesting voor arbeidskrachten. Dit beleid is gericht op de behoefte van lokale bedrijven om arbeidsmigranten in te zetten als gevolg van toenemende arbeidstekorten en seizoenspieken. Stad Genk heeft een gedetailleerde visie en richtlijnen ontwikkeld voor de implementatie van dit beleid, inclusief de uitgifte van uitbatersvergunningen met specifieke regels voor het beheer van deze huisvestingsregelingen.

Aanbevolen acties:

- Campagnes organiseren voor (Bulgaarse) migranten over hun rechten als huurders onder de Belgische wetgeving en de gezondheidsrisico's van slechte

huisvestingsomstandigheden. Deze campagnes zijn gericht op het aanmoedigen van bewoners om problemen te melden bij de lokale autoriteiten en verzoeken om woninginspecties in te dienen.

- Op het moment van registratie bij de gemeente migranten vragen om op vrijwillige basis hun huurovereenkomst te delen. Dit zou waardevolle informatie opleveren over huurprijzen, woningomschrijvingen en andere belangrijke details, waardoor de stad een beter inzicht krijgt in de huisvestingssituatie en gericht advies kan geven aan huurders.
- Een gebiedsgericht woningkwaliteitsbeleid voeren met aandacht voor zowel preventie als sancties. Dit beleid moet voldoende middelen en capaciteit (zoals politie en huisvestingsdiensten) toewijzen en prioriteit geven aan het bestrijden van huisjesmelkerij. Het verderzetten van inspecties door de Dienst Wonen om ervoor te zorgen dat eigenaren in Waterschei noodzakelijke renovaties uitvoeren.
- Het evalueren van de doeltreffendheid van het huidige sanctiesysteem ter bestrijding van het verhuren van ondermaatse woningen. Strengere aanpak van hardnekkige malafide verhuurders en het opleggen van sancties, zoals verplichte verkoop van onroerend goed, vooral bij herhaalde overtredingen.
- Steun verlenen aan (Bulgaarse) migranten die in panden wonen die gesloopt worden of uit hun woning worden gezet vanwege klachten tegen de eigenaar, inclusief het voorzien van voldoende woningen voor korte, tijdelijke verblijven voor noodsituaties.
- Bij de federale autoriteiten pleiten voor toegang tot de databank van geregistreerde huurcontracten bij de FOD Financiën. Aangezien verhuurders verplicht zijn om het huurcontract binnen twee maanden te registreren voor fiscale doeleinden, zou deze databank ook gebruikt kunnen worden om essentiële informatie te verzamelen voor de handhaving van het huisvestingsbeleid en de naleving ervan.
- Onderzoek (laten) uitvoeren naar de prevalentie van discriminatie op de woningmarkt in Genk (bijvoorbeeld door middel van praktijktesten) om gelijke toegang tot huisvesting te waarborgen.
- Een woningbeleid ontwikkelen dat inspeelt op de specifieke huisvestingsbehoeften van (intra-EU) (arbeids)migranten en migrantengezinnen. Dit beleid zou best deel uitmaken van een uitgebreid woningbeleidsplan dat de huisvestingsbehoeften van meerdere (onderbediende) sociale groepen omvat. Het plan zou sleutelgebieden in de stad kunnen identificeren en belanghebbenden in kaart brengen die een potentiële rol zouden kunnen spelen (zoals lokale bedrijven, werkgevers, basisorganisaties, publieke woningagentschappen, vastgoedbedrijven en beheerders van 'logementen'). Het plan zou verschillende strategieën moeten combineren om degelijke huisvesting te voorzien: sociale woningbouw, de herkwalificatie van doelgerichte locaties, financiële prikkels voor vennootschappen en particulieren om vastgoed te bouwen en/of te renoveren onder duidelijke voorwaarden (bijvoorbeeld maximale huurprijs, bindend profiel van huurders, minimale verblijfsduur, inkomensniveau en werkstatus voor huizenkopers). Het plan zou ook moeten voorzien in advies en juridische ondersteuning voor individuen die behoren tot de meer kwetsbare groepen, inclusief migranten, om hun toegang tot sociale woningbouw en renovatiesubsidies te bevorderen.
- Onderzoek (laten) uitvoeren rond de juridische mogelijkheid en wenselijkheid om de huurmarkt meer te reguleren, naar voorbeeld van buurlanden waar huurprijzen worden gecontroleerd op basis van woningcategorieën.
- Bij de ontwikkeling van het Kader tijdelijke huisvesting voor arbeidskrachten is het raadzaam dat een grondige haalbaarheidsstudie wordt uitgevoerd,

gebaseerd op bestaande kennis en beleid over tijdelijke huisvesting voor arbeidsmigranten. Het kader moet ervoor zorgen dat migranten niet geïsoleerd raken van lokale gemeenschappen en diensten, een factor die hun kwetsbaarheid vergroot. Om malafide praktijken doeltreffend te bestrijden moet de afhankelijkheid van migranten van werkgevers voor huisvesting verminderen (bijvoorbeeld door het splitsen van werk- en huurovereenkomsten, het bepalen van de verblijftijd na beëindiging van het werkcontract, het strikt reguleren van huurbetalingen door werkgevers, enzovoort). Daarnaast zou het nuttig zijn om te overwegen of niet-marktactoren (uit het middenveld of de lokale overheid zelf) de accommodaties kunnen beheren. De lokale overheden zouden voldoende controles moeten uitvoeren, maximale huurprijzen opleggen, met andere gemeenten coördineren om een gewenste spreiding van huisvesting te garanderen. De toegang tot de accommodaties zou afhankelijk moeten zijn van werk in België en binnen een bepaalde radius van de accommodaties zelf.

Aanbeveling 3: De arbeidsomstandigheden van Bulgaarse migranten verbeteren

Uit de interviews met Bulgaarse migranten in Waterschei blijkt dat velen onder preciaire arbeidsomstandigheden werken, of dat in het verleden hebben gedaan. We konden drie soorten preciaire tewerkstelling identificeren: migranten die in Nederland via interimcontracten werken, migranten die als schijnzelfstandige in België werkzaam zijn, en migranten die informele arbeid verrichten in Nederland en/of België. Veel van de geïnterviewde Bulgaarse migranten verdienen het minimumloon en hebben moeite om vast werk te vinden vanwege de seizoensgebonden aard van het beschikbare werk. Bovendien ondervinden ze aanzienlijke moeilijkheden bij het vinden van legaal werk, vaak door taalbarrières, beperkte opleidingsmogelijkheden en een gebrek aan gespecialiseerde vaardigheden.

Migranten die in Nederland werken, worden geconfronteerd met extra moeilijkheden door het navigeren tussen twee verschillende juridische systemen. Degenen die via bemiddelaars, zoals uitzendbureaus, worden aangeworven, ervaren vaak terugwerkende contractwijzigingen, geen verzekeringen op de werkvloer, ingehouden vakantiegeld en een gebrek aan aanvullende compensatie voor werk op feestdagen of in het weekend. Bovendien zijn sommige migranten afhankelijk van hun werkgevers voor zowel hun huisvesting als hun werk, wat hun kwetsbaarheid vergroot. Een nieuwe Nederlandse wet, die in 2025 van kracht zal worden, heeft tot doel de werking van uitzendbureaus in Nederland strikter te reguleren en onethische praktijken uit te bannen. De impact van deze wet op de werkomstandigheden van arbeidsmigranten, inclusief Bulgaren die in België wonen, is echter nog onduidelijk op dit moment.

Aanbevolen acties:

- Vergroten van het bewustzijn onder migranten over preciaire werkomstandigheden en voorzien van informatie rond de klachtenprocedure en juridische ondersteuning, zodat ze hun rechten beter kennen en de arbeidsmarkt beter kunnen navigeren. Oprichten van een meldpunt, eventueel in samenwerking met lokale vakbonden, om ondersteuning te bieden en mistoestanden te rapporteren.
- Versterken van de verificatieprocessen tijdens de inschrijving van migranten bij Stad Genk die zich als zelfstandigen melden, om gevallen van schijnzelfstandigheid te identificeren.

- Voortzetten van de werkplaatsinitiatieven voor (Bulgaarse) migranten in samenwerking met sociale economieorganisaties, om legaal en vast werk te verschaffen.
- Onderzoeken hoe de samenwerking met VDAB kan worden versterkt om (Bulgaarse) migranten beter te ondersteunen bij het zoeken naar werk.
- Samenwerken met academische instellingen om dieper inzicht te verkrijgen in de preciaire arbeidsomstandigheden van intra-EU migranten teneinde het ontwikkelen van concrete strategieën om deze weg te werken.
- Systematisch gegevens blijven verzamelen over schijnzelfstandigheid en pleiten bij de federale overheid voor een strengere handhaving van de wetgeving.
- Structurele grensoverschrijdende samenwerking en gegevensuitwisseling met Nederland opzetten. Versterken van de samenwerking met EURIEC om grondig onderzoek te doen naar de preciaire arbeidsomstandigheden van buitenlandse werkkrachten. Versterking van de coördinatie met de Nederlandse arbeidsinspecties om systematisch illegale en malafide activiteiten door arbeidsbemiddelaars en werkgevers in hoge risico sectoren te identificeren en aan te pakken. De vakbonden consulteren om strategieën te ontwikkelen voor het verbeteren van de positie van migrantenwerknemers, om hun expertise op het gebied van intra-EU arbeidsmigratie, arbeidsuitbuiting en sociale zekerheidsfraude te kunnen valoriseren in het beleid.
- Pleiten bij de federale autoriteiten voor extra middelen voor de Arbeidsinspectie om controles te verhogen en informeel werk en schijnzelfstandigheid te identificeren en aan te pakken.
- Pleiten voor wetgeving die vereist dat zelfstandigen zich persoonlijk registreren bij KBO en sociale secretariaten, en betere informatie door deze laatsten voorziet over de kosten van sociale zekerheid en de juridische gevolgen van niet-naleving.

Aanbeveling 4: De toegang tot onderwijs voor Bulgaarse kinderen in Waterschei/Genk verhogen

Lokale scholen in Waterschei, evenals vertegenwoordigers van Stad Genk, hebben verschillende uitdagingen gerapporteerd met betrekking tot het onderwijs van Bulgaarse kinderen. Deze omvatten moeilijkheden bij de inschrijving van kinderen op school, een hoge afwezigheidsgraad, communicatiebarrières tussen ouders en leraren en uitdagingen met betrekking tot huiswerk en onderwijsprestaties. Schoolverzuim komt voornamelijk voor bij Roma Bulgaarse kinderen, zoals gerapporteerd door lokale scholen in Waterschei. Er zijn ook zorgen over Bulgaarse kinderen van niet-geregistreerde migranten die niet naar school gaan, aangezien zij in België enkel recht hebben op onderwijs en geen leerplicht hebben. Bulgaarse migranten hebben aangegeven dat de taalbarrière van hun kinderen hun grootste zorg is bij het onderwijs. Verbeteringen in de aanwezigheid van Bulgaarse migrantenkinderen zijn zichtbaar dankzij de inspanningen van het Wijkverbeteringscontract en de directe ondersteuning van brugfiguren naar onderwijs.

Aanbevolen acties:

- Continuering van de huidige informatieverstrekking over het Belgische onderwijssysteem aan (Bulgaarse) migranten tijdens hun inschrijving, als onderdeel van het nieuwe onthaalbeleid.
- Voortzetten en uitbreiden van brugfiguren die een belangrijke rol spelen als bemiddelaars tussen scholen en gezinnen.
- Voldoende financiering voor zorg en ondersteuning in het onderwijs voorzien voor de noden van specifieke groepen.

- Ondersteunen van schoolbesturen – via LOPs en onderwijsnetwerken – door materialen, informatieverstrekking en trainingen voor schoolpersoneel over het professioneel omgaan met migrantenkinderen en meer specifiek Romakinderen en -families, om de schoolervaring van de kinderen en communicatie met ouders te verbeteren. Deze steun is belangrijk voor het creëren van een inclusieve schoolomgeving voor alle kinderen, wat essentieel is voor hun welzijn, onderwijsresultaten en, op de lange termijn, hun werkgelegenheid en participatie in de Belgische samenleving.
- Oprichten van OKAN-klassen en taalprogramma's (Taalbad) op scholen nabij de verblijfsplaatsen van migrantenkinderen om taalverwerving te ondersteunen en een soepele overgang naar het vervolgonderwijs te vergemakkelijken.
- Vertaalhulp aan Bulgaarse migranten bieden om effectieve communicatie tussen scholen en ouders te bevorderen.
- Aanmoedigen van een grotere betrokkenheid van Bulgaarse migrantenouders door middel van "School Bubbles" georganiseerd door Ligo LiMiNo om hen te helpen met schoolgerelateerde taken en digitale platforms zoals Smartschool.
- Beter coördineren tussen gemeenten en het Vlaamse Departement Onderwijs om ervoor te zorgen dat alle recent geïmmigreerde (Bulgaarse) kinderen in Genk effectief naar school gaan. Opvragen bij het Departement van concrete richtlijnen en snellere reactie om gevallen van niet-geregistreerde kinderen in België proactief te identificeren en aan te pakken.
- Inschakelen van de lokale gemeenten in versnelde procedures om het probleem van schoolverzuim effectiever aan te pakken, ter aanvulling op de huidige inspanningen van de Vlaamse administratie.
- Pleiten voor wetswijzigingen zodat kinderen die niet geregistreerd zijn, maar waarvan bekend is dat ze al minstens drie maanden in Genk/Vlaanderen verblijven, onder de leerplicht vallen, naast hun recht op onderwijs.

Aanbeveling 5: De toegang van Bulgaarse migranten tot gezondheids- en sociale zekerheidsrechten verhogen

Bulgaarse migranten hebben, net als alle Belgische en EU-burgers en legaal verblijvende niet-EU-burgers, recht op toegang tot gezondheidszorg en sociale zekerheid. Toch blijkt dat een groot deel van de geïnterviewden niet voldoet aan de Belgische wettelijke vereisten en onvoldoende of geen rechten heeft opgebouwd. Dit geldt vaak voor Bulgaarse migranten in Genk die niet bij de gemeente zijn ingeschreven en/of werken zonder geldige arbeidscontracten in hybride of informele werkstructuren en/of via een interimkantoor tewerkgesteld zijn in Nederland. Bijna alle deelnemers gaven aan dat zij geloven dat hun werkgever in Nederland hun ziektekostenverzekering niet dekt. In hoe ver dit effectief het geval is of er eerder sprake is van administratieve hiaten kon op basis van dit onderzoek niet worden vastgelegd.

Hoewel er een systeem is voor het overdragen van sociale zekerheidsrechten tussen EU-landen, meldde bijna geen van de ondervraagde migranten die in Nederland werken dat zij hun daar opgebouwde rechten naar België of Bulgarije hebben overgedragen. Bovendien is de procedure voor de overdracht van sociale zekerheidsrechten binnen de EU complex en moeilijk te begrijpen door migranten. Er is een groot gebrek aan kennis en bewustzijn onder de Bulgaarse respondenten over hoe het sociale zekerheidsstelsel in België functioneert. Dit gaat over informatie met betrekking tot hun rechten en de verplichtingen die nodig zijn om deze rechten te waarborgen. Deze uitdaging geldt ook voor (schijn)zelfstandigen, die vaak hun verplichtingen niet goed begrijpen. Zelfs wanneer hun feitelijke werkgever hen belooft om hun sociale bijdragen te betalen, weten veel schijnzelfstandigen niet hoe ze

kunnen controleren of deze betalingen daadwerkelijk zijn gebeurd. Dit gebrek aan kennis kan ertoe leiden dat ze pas jaren later ontdekken dat ze grote bedragen aan de sociale zekerheid verschuldigd zijn.

Ongeregistreerd langdurig verblijf, gecombineerd met of informeel of hybride werk en in verschillende EU-landen, heeft belangrijke gevolgen voor de migranten, zowel in België als in Bulgarije. In België hebben ze geen toegang tot essentiële diensten zoals gezondheidszorg, werkloosheidssteun, vakantiegeld enzoverder. Ze krijgen enkel noodhulp in geval van urgente gezondheidsnoden en dragen vaak hoge kosten. Om deze kosten te vermijden, keren veel migranten zo snel mogelijk terug naar Bulgarije. Eenmaal terug, hebben velen geen sociale zekerheidsrechten totdat ze hun schulden aan de Bulgaarse staat hebben terugbetaald voor de periode in het buitenland. Bovendien ontvangen deze migranten vaak geen volwaardig pensioen omdat ze de benodigde sociale rechten niet hebben opgebouwd, wat invloed heeft op de kwaliteit van hun leven en hun financiële stabiliteit op de lange termijn.

Aanbevolen acties:

- (Bulgaarse) migranten van basisinformatie voorzien over hun sociale zekerheids- en zorgrechten, het Belgische zorgsysteem, het proces van het overdragen van rechten, het belang van een officieel arbeidscontract en registratie, de dekking voor zelfstandigen, en de nadelen van hybride en informele tewerkstelling. Deze informatie dient geïntegreerd te worden in het nieuwe onthaalbeleid van Stad Genk.
- Samenwerking met mutualiteiten en vakbonden om nieuwkomers aanvullende informatie over hun rechten en verplichtingen te bezorgen is wenselijk.
- Ondersteuning verlenen aan recent aangekomen (Bulgaarse) migranten bij het verkrijgen van toegang tot huisartsen, tandartsen en andere basisgezondheidszorgverleners. Community health workers kunnen hierbij een rol spelen. Daarnaast kan Stad Genk tijdens de registratie van migranten (onthaalbeleid) informatie verstrekken over beschikbare zorgverleners op basis van het woonadres van de migranten.
- Behoud en uitbreiding van de aanvullende ondersteuning door community health workers, aangesteld door mutualiteiten. Deze werkers bieden essentiële diensten aan (Bulgaarse) migranten, ongeacht of ze geregistreerd zijn of niet.
- De mogelijkheid onderzoeken om een gezondheidscentrum op wijkniveau te stichten dat toegankelijke eerstelijnszorg aanbiedt.
- Versterken van arbeidsinspecties om gevallen van arbeidsuitbuiting te identificeren en adequaat te sanctioneren, met speciale aandacht voor situaties van schijnzelfstandigheid, hybride en informele arbeid.
- Aanmoedigen van Bulgaarse migranten die in België wonen en in Nederland werken om proactief informatie op te vragen bij hun werkgevers over hun ziektekostenverzekering en sociale zekerheidsrechten en -verplichtingen. Daarnaast dienen zij te worden doorverwezen naar de GrensInfoPunten, die gratis advies bieden over belasting- en sociale zekerheidssystemen voor grensarbeiders. Het is belangrijk dat deze GrensInfoPunten goed uitgerust zijn om vragen van arbeidsmigranten adequaat te beantwoorden.
- Pleiten bij de Belgische federale autoriteiten en EU-instellingen voor harmonisatie van het proces voor de overdraagbaarheid van sociale zekerheidsrechten en gezondheidsrechten van Europese burgers. Voorbeelden hiervan kunnen de invoering van de Europese Sociale Zekerheidskaart zijn, die de overdracht van sociale zekerheidsrechten vereenvoudigt en een Europees gezondheidsverzekeringsschema dat individuen in staat stelt om toegang te krijgen tot zorgdiensten in alle EU-lidstaten.

Aanbeveling 6: De integratie van Bulgaarse migranten in de lokale gemeenschap in Waterschei/Genk verhogen

Veel Bulgaren in Genk ondervinden grote barrières bij de integratie in de lokale gemeenschap, voornamelijk door hun beperkte beheersing van het Nederlands. Ondanks de beschikbaarheid van verschillende taalcursussen in Genk, blijven de deelnamecijfers laag. Respondenten gaven aan dat het combineren van een taalcursus met een voltijdse baan en het dagelijks leven moeilijk is. Bovendien zijn hun sociale netwerken voornamelijk samengesteld uit medeburgers van Bulgaarse afkomst en de Turkssprekende gemeenschap in Waterschei. In deze enclave hoeven zij geen Nederlands te spreken en blijft hun blootstelling aan de taal beperkt, wat de mogelijkheden om de taal te oefenen en te verbeteren verder vermindert. Vooral voor Roma Bulgaren met een lagere opleiding is het leren van een nieuwe taal in een traditionele leeromgeving bijzonder uitdagend.

Het integratietraject, inclusief de taalcursus, was voorheen gratis voor migranten, maar sinds 2023 heeft de Vlaamse overheid deelname betalend gemaakt. Stad Genk maakt zich zorgen dat deze kosten, samen met het ontbreken van een formele verplichting om de cursus te volgen voor intra-EU migranten, hen mogelijk nog verder zullen ontmoedigen om deel te nemen aan het integratietraject.

Aanbevolen acties:

- Voldoende specifieke expertise opbouwen binnen het onthaalbeleid om effectief te voldoen aan de behoeften en vragen van nieuwkomers uit Bulgarije en andere (EU-)landen.
- Actief blijven inzetten op het promoten van integratietrajecten voor nieuw geregistreerde (Bulgaarse) migranten. De recent geïntroduceerde vierde pijler van het integratietraject, dat lokale begeleiding omvat, kan bijdragen aan het uitbreiden van de sociale netwerken van Bulgaarse migranten en hun integratie bevorderen. Bij de communicatie en het cursusaanbod moet bijzondere aandacht worden besteed aan de (Bulgaarse) Roma-gemeenschap. Bijvoorbeeld, deelname aan een cursus met mensen uit dezelfde etnische groep kan de participatie verhogen.
- Aanbieden van alternatieven om de barrières voor taalverwerving te verlagen door NT2-cursussen aan te bieden via online platforms en op locaties die dicht bij de dagelijkse omgeving van migranten liggen. Deze aanpak kan tijdsbeperkingen en mobiliteitsproblemen verminderen. Verhoog daarnaast de bekendheid van bestaande initiatieven, zoals vriendENTaal, onder Bulgaarse migranten in Waterschei.
- Creëren van samenwerkingsverbanden met het Agentschap Integratie en Inburgering, werkgevers en vakbonden om opleidingsprogramma's op maat te ontwikkelen voor bedrijven die veel arbeidsmigranten in dienst hebben of willen nemen. Deze programma's moeten onder andere onderwerpen zoals verblijfs- en arbeidsrecht, inclusief HR-beleid en taalgebruik op de werkplek behandelen.
- Stimuleren en ondersteunen van middenveldorganisaties door gerichte begeleiding en financiering om inclusiebeleid in hun activiteiten te ontwikkelen en te implementeren, met een focus op groepen met een lage participatie in de samenleving.
- De sociale netwerken van migranten helpen uit te breiden door deelname aan activiteiten met een lage taalbarrière in Genk aan te moedigen en diverse activiteiten van Buurthuis de Singel en van scholen te ondersteunen.

- Pleiten bij de Vlaamse overheid voor het afschaffen van de kosten voor het integratietraject voor alle migranten, om financiële drempels te verwijderen en deelname te verhogen.
- Aandacht blijven besteden aan de communicatiekanalen om verbinding te maken met Bulgaarse migranten, om de communicatie te verbeteren, bijvoorbeeld de Bulgaarse Facebook-pagina. Stad Genk zou ook inspiratie kunnen halen uit de Nederlandse app MYinfoNL. Deze meertalige app is ontworpen om arbeidsmigranten te informeren over huisvesting, werk en leven in een gemeente, inclusief specifieke informatie van verhuurders. Daarnaast faciliteert het direct contact met huisvesters en biedt het toegang tot belangrijke gemeentelijke informatie. Een dergelijke app zou geïntegreerd kunnen worden in de beleidsaanpak om de communicatie met nieuwkomers te verbeteren en de interactie tussen werkgevers, de gemeente en arbeidsmigranten effectiever te maken.

Aanbeveling 7: De veerkracht en zelfredzaamheid van Bulgaarse migranten versterken

Naast beleidsinitiatieven in de eerder genoemde domeinen wordt geadviseerd om Bulgaarse migranten van onderuit te ondersteunen door hun zelfredzaamheid en veerkracht te bevorderen via gemeenschapsgerichte ondersteuning. Veel Bulgaarse migranten die in Waterschei zijn geïnterviewd, zijn zich bewust van hun achtergestelde positie maar voelen zich gevangen in een vicieuze cirkel. Hoewel sommige langdurige migranten uiteindelijk de weg vinden om hun situatie te verbeteren, is het proces vaak lang en uitdagend. Als een eerstegeneratiegemeenschap in Genk ontbreekt het Bulgaarse migranten momenteel aan een sterk netwerk dat hen onderling kan ondersteunen en aanmoedigen.

De precare arbeids- en woonomstandigheden, gecombineerd met hun beperkte maatschappelijke participatie, worden door de geïnterviewde migranten vaak als 'normaal' ervaren. Deze perceptie komt voort uit eerdere ervaringen en achterstelling in Bulgarije en andere EU-landen, maar ook binnen hun sociale netwerken in Waterschei. Hierdoor hebben migranten vaak een beperkt begrip van hun rechten en ondervinden ze moeilijkheden bij het navigeren door administratieve procedures, wat hen belemmert om kansen te herkennen en hun leven te verbeteren.

Aanbevolen acties:

- Bewustmakingscampagnes op locaties die vaak door Bulgaarse migranten in Waterschei worden bezocht en online, kunnen helpen om hun kennis te vergroten op belangrijke gebieden zoals gezondheidszorg, huisvesting en werk. Door duidelijke informatie en middelen aan te bieden, kunnen deze campagnes migranten helpen om beter geïnformeerde beslissingen te nemen, hun rechten te leren en hun verantwoordelijkheden beter op zich te nemen. Om effectief te zijn, wordt aanbevolen om de campagnes ook in het Bulgaars op te stellen, te combineren met opvallende beelden en doorverwijzingsinformatie op te nemen. Deze campagnes kunnen worden versterkt met een online aanwezigheid door ze te delen op de Facebookpagina van Stad Genk, "Bulgaren in Genk" en andere Bulgaarse gemeenschappelijke pagina's.
- Stad Genk zou kunnen samenwerken met academische instellingen om inzicht te krijgen in het meest effectieve gebruik van (digitale) mediakanalen om deze gemeenschap en haar leden te versterken.

- Organiseren van workshops om migranten praktische begeleiding en gedetailleerde informatie te geven over onderwerpen zoals gezondheidszorg, huisvesting en arbeidsrechten.
- Ontwikkelen van een visie en procedures om de leden van de Bulgaarse migrantengemeenschap te consulteren bij het ontwikkelen van beleid op belangrijke gebieden, zoals hierboven besproken. Deelname aan beleidsontwikkeling bevordert het vertrouwen in lokale instellingen en vergroot de effectiviteit van het beleid. De meest geschikte vormen van participatie kunnen onderwerp van onderzoek zijn in samenwerking met academische instellingen en participatieambtenaren.
- Sterke relaties onderhouden met sleutelfiguren binnen de Bulgaarse gemeenschap, die een belangrijke rol kunnen spelen bij het effectief verspreiden van informatie naar Bulgaren in Waterschei en het begeleiden van andere migranten.
- Het zichtbaar maken van succesvolle verhalen over verbeterde werk- en leefomstandigheden van (Bulgaarse) migranten kan door Stad Genk worden gebruikt om andere migranten te inspireren en te motiveren, wat een positief effect kan hebben op het welzijn van de hele gemeenschap.
- Voortzetten van de juridische ondersteuning en begeleiding aan de (Bulgaarse) nieuwkomers die momenteel via het personeel van het Wijkverbeteringscontract geboden wordt. Deze ondersteuning kan worden gefaciliteerd via middenveldorganisaties.
- Het bieden van openbare ruimtes aan (Bulgaarse) nieuwkomers, waar ze samen kunnen komen, is essentieel om hun eigen sociale netwerk te versterken.
- De organisatie van publieke evenementen waaraan de Bulgaarse gemeenschap kan deelnemen, erkenning kan ontvangen en kan interageren met andere gemeenschappen, kan hun gevoel van verbondenheid en inclusie in de lokale gemeenschap versterken.

Aanbeveling 8: De governance van migratie door Stad Genk verbeteren

Migratie is een structureel fenomeen van hedendaagse samenlevingen met belangrijke maatschappelijke, culturele, economische, beleidsmatige en bestuurlijke implicaties voor gemeenten. Ondanks de sterke bestuurlijke traditie van Stad Genk met een superdiverse bevolking, staat de stad vandaag voor de uitdaging bij het effectief beheren van de meest recente migratie door de toegenomen mobiliteit binnen de Europese Unie.

Dit onderzoek heeft waardevolle inzichten opgeleverd over Bulgaarse migranten in Waterschei en de uitdagingen waarmee zij te maken hebben. Deze bevindingen vormen een aanvulling op de uitgebreide kennis en expertise die Stad Genk heeft opgebouwd door middel van de activiteiten binnen het Wijkverbeteringscontract en de samenwerking met diverse betrokken partners.

In deze laatste aanbeveling trekken we bredere conclusies over de ontwikkeling en implementatie van beleid om de governance van migratie door Stad Genk te verbeteren. Hoewel de inzichten specifiek zijn verzameld op basis van de Bulgaarse gemeenschap, kunnen ze bijdragen aan het vormgeven van beleid voor (intra-EU) (arbeids)migrantengemeenschappen. Immers, we weten uit de bestaande literatuur dat de moeilijkheden waarmee Bulgaarse migranten kampen slechts in beperkte mate uniek zijn. Tegelijkertijd gelden de uitdagingen die instellingen zoals de openbare administratie, scholen, ziekenfondsen, vakbonden, enzovoort ervaren bij het communiceren met, integreren van, en diensten verlenen aan migranten, alsook bij

het handhaven van de wet ten opzichte van hen, zelden alleen voor Bulgaarse migranten.

Aanbevolen acties:

- Ontwikkelen van een langetermijnvisie en bijbehorende doelstellingen voor een migratiebeleid op niveau van de stad met het doel om migratie op een effectieve manier te beheren. Deze visie moet steunen op de erkenning van de structurele aard van migratie, de heterogene aard ervan (bijvoorbeeld intra-EU en van buiten de EU, tijdelijke versus langdurige migratie), alsook de waardering van de bijdrage van migratie aan de samenleving. Binnen deze visie dient bijzondere aandacht te worden besteed aan intra-EU 'tijdelijke' arbeidsmigratie. Deze visie moet steunen op een grondig inzicht in de specifieke uitdagingen die door migranten worden ondervonden, in tegenstelling tot andere kwetsbare groepen die vaak samen worden behandeld in beleid voor diversiteit en inclusie. Bij de ontwikkeling van deze visie dienen zowel belanghebbenden met directe betrokkenheid bij migratie (bijvoorbeeld werkgevers die personeel zoeken, vastgoedbezitters) als de migranten zelf te worden betrokken, waarbij verwachtingen ten aanzien van alle partijen moeten worden geformuleerd.
- Ontwikkelen van een uitgebreide en geïntegreerde beleidsbenadering en bestuursstructuur om de uitdagingen op verschillende domeinen aan te pakken, zoals domiciliëring, huisvesting, werkgelegenheid, onderwijs, gezondheid en welzijn, integratie, empowerment en sociale cohesie, evenals hun onderlinge relaties. De ervaring met het Wijkverbeteringscontract heeft het belang aangetoond van het oprichten van besluitvormingsorganen die vertegenwoordigers van verschillende afdelingen van Stad Genk omvatten (bijvoorbeeld Dienst Veiligheid, Economie, Gebiedsgerichte Werking, Burgerzaken en Wonen) en het benutten van de samenwerking met middenveldorganisaties met belangrijke expertise en capaciteit. Dit is essentieel om beleidscoherentie en -effectiviteit te waarborgen.
- Opzetten en versterken van de bestuursmechanismen (bijvoorbeeld taakgroepen, communicatieprotocollen, internationale coördinatieorganen) om migratiegerelateerde beleidsmaatregelen structureel te coördineren over de Belgisch-Nederlandse grens.
- Oprichten van systemen voor aanhoudende gegevensverzameling, data-analyse en beleidsbeoordeling om evidence-based en hoogwaardige beleidsvorming en -acties op het gebied van migratie te waarborgen.
- Voorzien van duidelijke modaliteiten voor de betrokkenheid van migrantengemeenschappen bij de beleidsontwikkeling en -implementatie, zowel door middel van consultatie als door co-creatie. Investeren in participatie is essentieel om niet alleen vertrouwen in lokale instellingen op te bouwen, maar ook om op de lange termijn de integratie van de gehele gemeenschap te bevorderen.
- In dienst nemen van medewerkers uit de verschillende grote migrantengroepen binnen Stad Genk om ondersteuning te bieden aan hun respectieve migrantengemeenschappen. Deze medewerkers beschikken over de nodige taalvaardigheden en culturele kennis om de dienstverlening optimaal te laten aansluiten bij de specifieke behoeften van migranten. Hun aanwezigheid benadrukt de inzet van Stad Genk om alle burgers gelijkwaardig te bedienen en kan bijdragen tot de integratie van migranten, waardoor hun gevoel van verbondenheid met de bredere gemeenschap wordt versterkt.
- Instellen van een forum voor het uitwisselen van inzichten en best practices over migratie met andere gemeenten in Limburg en Vlaanderen (bijvoorbeeld

via VVSG), maar ook België, Nederland en indien wenselijk breder. Afhankelijk van de aard van het vraagstuk zou(den) de relevante afdeling(en) van Stad Genk (bijvoorbeeld Dienst Veiligheid, Economie, Gebiedsgerichte Werking, Burgerzaken en Wonen) bij deze uitwisselingen moeten worden betrokken.

- Delen van data over migratie tussen Belgische gemeenten ondersteund door de federale en Vlaamse administratie. Dit bevordert de efficiëntie en biedt vooral voordelen voor kleinere gemeenten die over beperkte middelen (voor dataverzameling) beschikken.
- Aandacht blijven vragen voor de uitdagingen van (intra-EU) migratie waarmee gemeenten worden geconfronteerd op Vlaams, Federaal en EU-niveau, zodat deze in het migratiebeleid worden opgenomen.
- Blijven inzetten op projecten en initiatieven om middelen, ervaring en praktijken te genereren om op lokaal niveau een betere governance van migratie te kunnen instellen en uitvoeren.
- Pleiten voor het verzamelen en analyseren van statistische gegevens over terugkeer en circulaire migratie binnen de EU om migratiepatronen beter te begrijpen en het beleidsvormings- en middelenbeheer te verbeteren.
- Pleiten voor een eengemaakte EU-database voor rijksregisternummers om de informatie-uitwisseling tussen landen te verbeteren, de registratie van migranten te vergemakkelijken en fraude te voorkomen.

Referenties

- Agentschap Integratie en Inburgering. (2021). Migratie als constante. Migratiepijlers in de Belgische geschiedenis. Retrieved on October 8, 2023 from <https://www.integratie-inburgering.be/sites/default/files/2021-11/Tijdslijn-migratiegeschiedenis.pdf>
- Arundel, R., Lennartz, C. (2020). Housing market dualization: Linking insider-outsider divides in employment and housing outcomes. *Housing Studies*.
- Baalbergen, I., Bolt, G., Lin, Y., Hooimeijer, P. (2023). Governance Networks and Accountability Patterns in the Provision of Housing for Migrants: The Case of Central and Eastern European Workers in the Netherlands.
- Barbulescu, R., Lafleur, J.-M., Stanek, M. (2015). Intra-European Mobility: Patterns of Immigration Flows and Policies.
- Bechev, D. (2012). The Periphery of the periphery: the Western Balkans and the Euro Crisis. London: European Council on Foreign Relations.
- Bilecen, B., Seibel, V. (2021). Network explanations of the gender gap in migrants' employment patterns: Use of online and offline networks in the Netherlands.
- Bloch, A. (2013). The labour market experiences and strategies of young undocumented migrants. *Work Employment and Society*.
- Bloch, A., McKay, S. (2015). Employment, Social Networks and Undocumented Migrants: The Employer Perspective.
- BNT News. (2023). Wages in an envelope. Retrieved on November 15, 2023 from <https://bntnews.bg/news/zaplati-v-plik-nap-zapochva-proverki-po-morskite-kurorti-sreshtu-sivata-ikonomika-1241024news.html>
- Bogdanov, G., Rangelova, R. (2010). Social Impact of Emigration and Rural-Urban Migration in Central and Eastern Europe: Bulgaria. European Commission.
- Boyatzis, R.E. (1998). Transforming qualitative information: Thematic analysis and code
- Boyd, M. (1989). Family and personal networks in international migration: Recent developments and new agendas. *International Migration Review*.
- Braun, V., Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*.
- Bulgarian Partners. (n.d.). The Roma Community. Retrieved on July 19, 2023 from <https://www.bulgarianpartners.org/the-people/the-roma-community/>
- Burgerzaken, Stad Genk. (2023)(2024). Statistieken Bulgaarse bevolking
- Bygnes, S., Erdal, M. (2017). Liquid migration, grounded lives: considerations about future mobility and settlement among Polish and Spanish migrants in Norway.
- Czaika, M., Bijak, J., Prike, T. (2021). Migration Decision-Making and Its Key Dimensions.
- Czaika, M., Reinprecht, C. (2022). Migration Drivers: Why Do People Migrate?.
- Deckmyn, H. (2023). The housing trajectories of single parent refugees during a housing crisis in Flanders. A case study based on the housing market in Ghent.
- Dekker, R., Engbersen, G. (2013). How social media transform migrant networks and facilitate migration.
- Denzin, N., Lincoln, Y. (2017). The SAGE Handbook of Qualitative Research. Thousand Oaks: Sage.
- Dubow, T., Marchand, K., Siegel, M. (2019). Evidence on the determinants of migration in the EU.
- Engbersen, G. (2012). Migration transitions in an era of liquid migration. *European immigrations. Trends, structures and policy implications*.
- Engbersen, G., Snel, E. (2013). Liquid Migration: Dynamic and Fluid Patterns of Post-accession Migration Flows. In *Mobility in Transition: Migration Patterns after EU Enlargement*.
- European Commission. (2021). Education and Training Monitor 2021. Retrieved on February 2, 2024 from <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2021/bg/bulgaria.html>
- European Data Journalism. (2019). How many Bulgarians live in Europe? And what are the trends in their mobility? Retrieved on July 11, 2023 from https://www.europeandatajournalism.eu/cp_data_news/how-many-bulgarians-live-in-europe-and-what-are-the-trends-in-their-mobility/

- Fong, E., Shen J. (2010) Explaining ethnic enclave, ethnic entrepreneurial and employment niches: A case study of Chinese in Canadian immigrant gateway cities. *Urban Studies*.
- FRA. (2015). Severe labour exploitation: workers moving within or into the European Union.
- Garrote-Sanchez, D., Kreuder, J., Testaverde, M. (2021). Migration in Bulgaria: Current Challenges and Opportunities
- Genk in cijfers Dashboard. (n.d.). Retrieved on July 10, 2023 from <https://genk.incijfers.be/dashboard/dashboard/>
- Granovetter M. (1995). *Getting a job: A study of contacts and careers*. Chicago: University of Chicago Press.
- Granovetter, M. (1973). The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*.
- Guest, G. (2014). Sampling and selecting participants in field research. In H. Russell Bernard and Clarence C. Gravlee (Eds). *Handbook of Methods in Cultural Anthropology*.
- Haug, S. (2008). Migration networks and migration decision-making. *Journal of Ethnic and Migration Studies*.
- Haythornthwaite, C. (2005). Social networks and Internet connectivity effects. *Information, Communication & Society*.
- Herman, E. (2006). Migration as a family business: The role of personal networks in the mobility phase of migration. *International Migration*.
- Hristov, P. (2015). The Balkan gurbet: Traditional patterns and new trends. *Migration in the Southern Balkans: From Ottoman Territory to Globalized Nation States*.
- IBZ Vreemdelingenzaken. (n.d.). Retrieved on May 15, 2024 from <https://dofi.ibz.be/nl/themes/third-country-nationals/family-reunification/sponsor-belgian-national/die-meerderjarig>
- Integro Association. (2017). Why does Roma integration fail in Bulgaria?.
- Kazakov, B., Lyubenov, T., Ilieva, N., Petkova, K., Ravnachka, A. (2023). Spatial and Social Dimensions of Roma Segregation and Integration (A Case Study of the City of Kyustendil, Bulgaria).
- Kandel, W., Massey, D. S. (2002). *The Culture of Mexican Migration: A Theoretical and Empirical Analysis*. Social Forces.
- Keller, B., Hartmut S. (2013). Atypische Beschäftigung zwischen Prekarität und Normalität. Entwicklung, Strukturen und Bestimmungsgründe im Überblick. Berlin: Sigma.
- Kitching, J., Smallbone D., Athayde R. (2009). Ethnic diasporas and business competitiveness: Minority owned enterprises in London. *Journal of Ethnic and Migration Studies*.
- Lee, E. S. (1966). *A Theory of Migration*. Issue 1.
- Leschke, J., Weiss, S. (2020). With a Little Help from My Friends: Social-Network Job Search and Overqualification among Recent Intra-EU Migrants Moving from East to West.
- Lesenski, M., Angelov, G., Bogdanov, L. (2008). Schengen: Effects for Bulgaria.
- Manolova, P. M. (2017). On the way to the 'imaginary west' : Bulgarian migration, imaginations, and disillusionments
- Manolova, P. (2018). Going to the West Is My Last Chance to Get a Normal Life: Bulgarian Would-Be Migrants' Imaginings of Life in the UK.
- Manting, D., Kleinepier, T., Lennartz, C. (2022). Housing trajectories of EU migrants: between quick emigration and shared housing as temporary and long-term solutions.
- Marchand, K., Fajth, V., Siegel, M. (2019). Relevant data to understand migration in the EU. Main Report. Maastricht: Maastricht University.
- Marchand, K., Fajth, V., Strain, Z., Mahé, C., Siegel, M. (2019). Patterns of Migration in the European Union.
- Markova, E. (2009). The 'insider' Position: Ethical Dilemmas and Methodological Concerns in Researching Undocumented Migrants with the Same Ethnic Background.
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., Taylor, J. E. (1993). Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and Development Review*.
- McKay S., Jefferys, S., Paraskevopoulou, A., Keles, J. 2012. Study on precarious work and social rights. London: Metropolitan University.
- MediaPool. (2022). The share of young Roma with secondary education has doubled in 9 years. (2022). Retrieved on August 11, 2023 from <https://www.mediapool.bg/delat-na-mladite-romi-sas-sredno-obrazovanie-se-e-udvoil-z-a-9-godini-news332538.html>
- Migration Policy Institute. (n.d.). Migrant Social Networks: Vehicles for Migration. Retrieved on January 11, 2024 from <https://www.migrationpolicy.org>

- Mintchev, V., Boshnakov, V. (2018). The Choice of Bulgarian Migrants – Stay or Leave Again?. National migration strategy of Republic of Bulgaria 2021-2025. (2021).
- NSI. (2022). National Statistical Institute. Population and demographic processes in 2022. Retrieved on July 9, 2023 from https://www.nsi.bg/sites/default/files/files/pressreleases/Population2022_en_3C3NKZD.pdf
- NSI. (2012) (2023) National Statistical Institute. Statistical data. www.nsi.bg. Retrieved on July 7, 2023 from <https://www.nsi.bg/en/content/766/statistical-data>
- NSI. (2021) Ethno-Cultural Characteristics of the Bulgarian Population. Retrieved on July 9, 2023 from https://nsi.bg/sites/default/files/files/pressreleases/Census2021_ethnos.pdf
- NSI. (2021). National Statistical Institute, Population by Ethnic Group, Statistical Regions, Districts and Municipalities. Retrieved on August 18, 2023 from https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/reports/result.jsf?x_2=2025
- Nu.nl. (2023) Malafide uitzendbureaus voortaan hard aangepakt: "Nederland onwaardig." Retrieved on January 22, 2024 from <https://www.nu.nl/politiek/6284539/malafide-uitzendbureaus-voortaan-hard-aangepakt-nederland-onwaardig>
- Piore, M. J. (1979). Birds of Passage.
- Portes, A. (1981). 13 Modes of Structural Incorporation and Present Theories of Labor Immigration. *International Migration Review*.
- RIEC. (2021). Fenomeenonderzoek naar de inzet van arbeidsmigranten in de grensregio. Rijksoverheid. (2021). Jaarrapportage Arbeidsmigranten.
- Ryan, L., Sales, R., Tilki, M., Siarra, B. (2008) Social networks, social support and social capital: The experiences of recent Polish migrants. *Sociology*.
- Stratenplan Genk. (n.d.). Retrieved on August 10, 2024 from <https://stratenplan.genk.be/>.
- Seibel, V., van Tubergen, F. (2013). Job-Search Methods Among Non-Western Immigrants in the Netherlands. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*.
- Seidler, Y., van der Schans, K., van San, M. (2022). Een fenomeenonderzoek naar EU-arbeidsuitbuiting, veiligheidsbeleving en sociale cohesie in Carnisse, Oud Charlois en de Tarwewijk.
- Slavkova, M. (2008). Being Gypsy in Europe. The Case of Bulgarian Roma Workers in Spain.
- Stad Genk. (2020). Meerjarenplan 2020-2025. Stad Genk.
- Statista. (2023). The Statistics Portal. Retrieved on September 12, 2023 from <https://www.statista.com/>
- Steunpunt Werk. (2024.). Retrieved on April 3, 2024 from <https://www.steunpuntwerk.be/cijfers>
- Tilkidjiev, N. (2011). Trust and Well-Being: Bulgarian in a Comparative Perspective.
- The World Bank. (n.d.). Retrieved on October 11, 2023 from <https://data.worldbank.org/country/bulgaria>
- Tomova, I. (2013). What if this Belgium were in Bulgaria?! Migration of the Roma from Bulgaria to Belgium.
- Ulcelse, M., Bender, F. (2022). Two-tier EU citizenship: Disposable Eastern European workers during the COVID-19 pandemic. *Organization*.
- van Ostaijen, M., Scholten, P. (2018). Between mobility and migration: The consequences and governance of intra-European movement. In P. Scholten & M. van Ostaijen (Eds.) *Between Mobility and Migration: The Multi-Level Governance of Intra-European Movement*. Cham: Springer.
- Vancluysen, K., Hennau, S. (2011). Vanuit Pools perspectief. Een bevraging van de Poolse gemeenschap in Antwerpen.
- Vandermeersch, H., Vanduynslager, L. (2020). In het web van de arbeidsuitbuiting, Ervaren van buitenlandse werknemers in België.
- Velizarova, M., Kirov, V. (2018). Labour exploitation of Bulgarian migrants in Europe: coping mechanisms,
- Vertovec, S. (2007). Super-diversity and its implications. *Ethnic and Racial Studies*.
- Vigh, H. (2009). Wayward migration: on imagined futures and technological voids. *Ethnos: Journal of Anthropology*.
- Vlaanderen. (n.d.). Wijkverbetering. Retrieved on August 2, 2023 from <https://www.vlaanderen.be/stedenbeleid/wijkverbetering>

- VRT. (2023). Gent draaischijf voor sociale uitbuiting van Bulgaren: "Echte maffiapraktijken, ik kreeg 50 euro per week." Retrieved on November 7, 2023 from <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2023/06/05/gent-draaischijf-voor-sociale-uitbuiting-bij-bulgaren-bendes-b/>
- Wijkverbeteringscontract. (2021). Instroom van Bulgaarse arbeidsmigranten noopt Genk tot nieuwe en versterkte aanpak in Waterschei. Stad Genk.
- Williams, C. C. (2009). Formal and Informal Employment in Europe Beyond Dualistic Representations.
- Winters, M., Rechel, B., Jong, L., Pavlova, M. (2018). A systematic review on the use of healthcare services by undocumented migrants in europe. BMC Health Services Research.
- World History Commons. (n.d.). Expelling the Turks from Bulgaria. Retrieved on July 11, 2023 from <https://worldhistorycommons.org/expelling-turks-bulgaria>
- Yurchak, A. (2006) Everything Was Forever, Until It Was No More: The Last Soviet Generation. Princeton: Princeton University press.
- Zwolinski, M., Wertheimer, A. (2017). Exploitation. Stanford Encyclopedia of Philosophy.

**SCHOOL
VOOR SOCIALE
WETENSCHAPPEN**

▶▶ UHASSELT

Campus Hasselt — Martelarenlaan 42 — BE 3500 Hasselt
+32 11 26 91 84 — socialewetenschappen@uhasselt.be